

OK
26-08-2020

Projekt

z dniaZatwierdzony przez

BIURO RADY MIASTA
KAMIENNA GÓRA
WPLYNEŁO

UCHWAŁA NR
RADY MIASTA KAMIENNA GÓRA

dnia 25-08-2020

z dnia 2020 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami miasta Kamienna Góra na lata 2020-2023;

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9 i art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r., poz. 713), w związku z art. 87 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r., poz. 282, ze zm.), po uzyskaniu pozytywnej opinii Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, **Rada Miasta Kamienna Góra uchwala**, co następuje:

§ 1. Uchwala się Gminny Program Opieki nad Zabytkami miasta Kamienna Góra na lata 2020-2023, w brzmieniu załącznika nr 1 do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Kamienna Góra.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

BURMISTRZ
MIASTA KAMIENNA GÓRA

Janusz Chodasiewicz

Opinię bez
uwag pod względem
formalno-prawnym
Adv. Dąbrowski Wit-Lew

Uzasadnienie

do uchwały Nr _____ Rady Miasta Kamienna Góra

z dnia _____ 2020 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami miasta Kamienna Góra na lata 2020 - 2023;

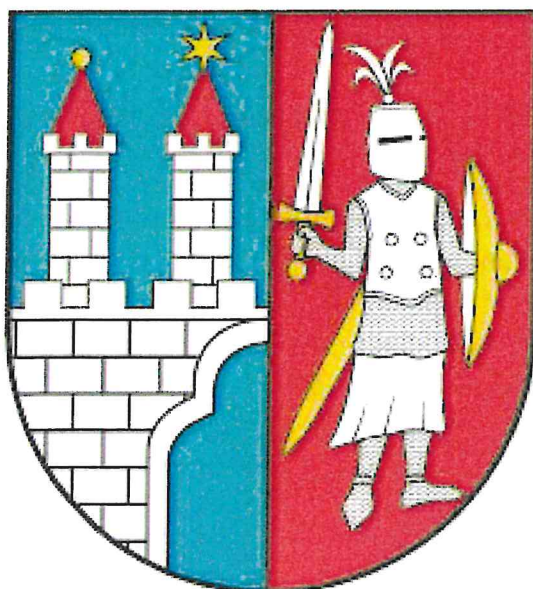
Gminny Program Opieki nad Zabytkami miasta Kamienna Góra na lata 2020 - 2023 opracowano zgodnie z wymogami art. 87 ust. 1, 2 i 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r., poz. 282, ze zm.). Opracowanie zostało przesłane do poszczególnych wydziałów, stosownie do zakresu działalności. Wyznaczono termin - do dnia 20 lipca 2020 r. na uwagi, zastrzeżenia, wnioski, opinie i wątpliwości. Jedyna uwaga z Wydziału IOŚ, dotyczyła wprowadzenia do programu pomników przyrody - według wykazu, która została uwzględniona. Projekt GPOZ uzyskał pozytywną opinię, z punktu widzenia konserwatorskiego, Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w dniu 28 lipca 2020 r. - pismo JG/N.5183.632.2020.AZW z dnia 22.07.2020 r.).

W związku z powyższym oraz zgodnie z art. 87 ust. 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Burmistrz Miasta Kamienna Góra przedkłada projekt uchwały w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami miasta Kamienna Góra na lata 2020 - 2023 i wnosi o jej podjęcie.

**BURMISTRZ
MIASTA KAMIENNA GÓRA**

Janusz Chodasiewicz

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
MIASTA KAMIENNA GÓRA
na lata 2020- 2023**

**Sporządzający
Janusz Chodasewicz
BURMISTRZ MIASTA KAMIENNA GÓRA**

**opracowanie
Ewa Rybińska
Inspektor w Biurze Architekta Miasta
URZĄD MIASTA KAMIENNA GÓRA**

KAMIENNA GÓRA, CZERWIEC 2020 R.

Spis treści

1.	Wprowadzenie.....	3
2.	Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	3
3.	Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	3
3.1.	Konstytucja RP.....	4
3.2.	Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.....	4
3.3.	Ustawa o samorządzie gminnym.....	6
3.4.	Uregulowania w innych aktach prawnych.....	6
4.	Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	7
4.1.	Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	7
4.1.1.	Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami	7
4.1.2.	Narodowa Strategia Rozwoju Kultury	7
4.1.3.	Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury	8
4.1.4.	Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR).....	8
4.1.5.	Strategia rozwoju kapitału społecznego (SRK).....	8
4.1.6.	Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju	9
4.2.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu. 9	
4.2.1.	Program opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego na lata 2016 - 2020	9
4.2.2.	Strategia rozwoju województwa Dolnośląskiego 2030	9
4.2.3.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego 2014 - 2020	9
4.2.4.	Aktualizacja Programu Rozwoju Turystyki dla Województwa Dolnośląskiego	10
4.2.5.	Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego 2030	10
4.2.6.	Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Kamiennogórskiego na lata 2012 - 2020	11
5.	Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	11
5.1.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)	11
5.1.1.	Strategia Rozwoju Miasta Kamienna Góra na lata 2017-2025.....	11
5.1.2.	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Kamienna Góra.....	12
5.1.3.	Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na terenie miasta Kamienna Góra.....	13
5.1.4.	Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Kamienna Góra na lata 2016 – 2022.....	14
5.2.	Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego kamiennej góry	15
5.2.1.	Położenie i zarys historii miasta	15
5.2.2.	Krajobraz kulturowy.....	16
5.2.3.	Zabytki nieruchome.....	17
5.2.4.	Zabytki ruchome	37
5.2.5.	Zabytki archeologiczne	37
5.2.6.	Zabytki w zbiorach muzealnych i innych.....	38
5.2.7.	Dziedzictwo niematerialne	39
5.3.	Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	40
5.4.	Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.....	40
5.5.	Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy.....	53
6.	Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.....	54
7.	Założenia programowe.....	55
7.1.	Priorytety programu opieki	55
7.2.	Kierunki działań i Zadania programu opieki	56
8.	Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	58
8.1.	Instrumenty prawne, wynikające z obowiązujących przepisów prawnych:	58
8.2.	Instrumenty finansowe:	58
8.3.	Instrumenty społeczne:.....	58
8.4.	Instrumenty koordynacji:	58
8.5.	Instrumenty kontrolne:	58
9.	Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	58
9.1.	Dotacje	59
9.1.1.	Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków	59
9.1.2.	Dotacje samorządowe:	59
9.1.3.	Pozostałe wsparcia:	60
9.2.	Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego	61
9.3.	Środki europejskie.....	62
10.	Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	64
11.	Aneksy	67

1. WPROWADZENIE

Po przemianach ustrojowych w Polsce pojawiło się nowe podejście wobec kwestii ochrony dorobku i spuścizny minionych pokoleń. Wcześniej ochrona dziedzictwa ograniczała się do biernej konserwacji obiektów zabytkowych, zabezpieczając je przed postępującą degradacją. Innowacyjne podejście w tym zakresie zapoczątkowała ustawa z 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która definiując pojęcia z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego określiła również politykę państwa oraz powinności władz państwowych i samorządowych w tej dziedzinie. Odziedziczone z przeszłości dobra kultury odzwierciedlają rozwijający się system wartości, wiedzy i tradycji poprzedników i stanowią cenny element kultury i powinny wpływać na kształtowanie pozytywnego otoczenia ludzi. Bogactwo i różnorodność dziedzictwa kultury może w istotny sposób przyczynić się do rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, a tym samym do poprawy jakości życia jej mieszkańców.

Narodową instytucją kultury, podległą Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego jest od 1 stycznia 2011 r. Narodowy Instytut Dziedzictwa, następcą prawnym działających wcześniej ośrodków (Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków, Ośrodek Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego). Instytut jest merytorycznym zapleczem Ministra, Generalnego Konserwatora Zabytków oraz wojewódzkich konserwatorów zabytków. Misją NID jest tworzenie podstaw dla zrównoważonej ochrony dziedzictwa poprzez gromadzenie i upowszechnianie wiedzy o zabytkach, wyznaczanie standardów ich ochrony i konserwacji oraz kształtowanie świadomości społecznej w celu zachowania dziedzictwa kulturowego w Polsce dla przyszłych pokoleń.

Organy samorządowe zostały zobowiązane do sporządzania co cztery lata programów opieki nad zabytkami. Opracowanie tego dokumentu nie powinno być traktowane jedynie jako realizacja zadania ustawowego, jest to kolejny element strategii dla każdej jednostki samorządowej. Program ten winien być pomocny przy podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. W działaniu samorządu lokalnego najistotniejsze jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju i ładu przestrzennego oraz powiązanie tych działań z ochroną środowiska naturalnego. Dla sprawnego i skutecznego systemu ochrony i opieki nad zabytkami niezbędna jest współpraca samorządów, środowisk konserwatorskich, właścicieli i użytkowników zabytków oraz mieszkańców i wspólnot lokalnych.

Program opieki nad zabytkami ma za zadanie służyć rozwojowi danej jednostki poprzez dążenie do poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystania zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne. Odbiorcami programu są nie tylko właściciele i użytkownicy obszarów i obiektów zabytkowych, ale również cała społeczność lokalna, która bezpośrednio odczuje efekty wdrażania programu.

Gminny program opieki nad zabytkami miasta Kamienna Góra na lata 2020-2023, zwany dalej Programem, jest opracowany po raz pierwszy, na okres czterech lat. Wskazane w nim działania skierowane są na: poprawę stanu zabytków i ich rewaloryzację, edukację mieszkańców dla zrozumienia znaczenia dziedzictwa oraz poprawę dostępności do zabytków zarówno mieszkańców jak i turystów. Z realizacji Programu Burmistrz Miasta, co dwa lata, będzie sporządzać sprawozdanie, które przedstawi Radzie Miasta. Kolejne sporządzane programy powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego Programu.

Ocalone i należycie pielęgnowane dziedzictwo kulturowe przyniesie wymierne korzyści, takie jak: zachowanie bogactwa i różnorodność dziedzictwa dla przyszłych pokoleń, poprawienie stanu obiektów zabytkowych, zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznych, rozwój społeczno-gospodarczy, co poprawi atrakcyjności Kamiennej Góry.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z art. 87 ust. 1 ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2018 poz. 2067, ze zm.) gmina ma obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Program jest opracowywany na okres czterech lat i zgodnie z zapisami ustawy ma na celu, w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Zadaniem administracji publicznej jest zatem stworzenie sprzyjających okoliczności prawnych, finansowych i organizacyjnych, służących zachowaniu, zagospodarowaniu i utrzymaniu zabytków; zapobieganie zagrożeniom, niszczeniu, niewłaściwemu użytkowaniu, uszczupleniu zasobów zabytków; kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków, a także uwzględnianie tych zadań w kształtowaniu polityki planistycznej i środowiskowej.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie ochrony określają art. 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego. Ustawa z dnia 23 lipca

2003 r., która zastąpiła ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej. Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w poniższych aktach prawnych:

3.1. KONSTYTUCJA RP

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483 ze zm.), w przepisach:

Art. 5: „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.”,

Art. 6 ust. 1 i 2: „1. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju. 2. Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym.”,

Art. 86: „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.”;

3.2. USTAWA O OCHRONIE ZABYTKÓW I OPIECE NAD ZABYTKAMI

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2018 r. poz. 2067, ze zm.) jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu gminnego programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

Art. 3: definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku. W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek, jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Art. 4: objaśnia, że ochrona zabytków polega na podejmowaniu w szczególności przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków zagranicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.”,

Art. 5: określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury”.

Art. 6: klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności: a) krajobrazami kulturowymi, b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi, c) dziełami architektury i budownictwa, d) dziełami budownictwa obronnego, e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi, f) cmentarzami, g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni, h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji; 2) zabytki ruchome będące, w szczególności: a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje, c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego, e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach; 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności: a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, b) cmentarzyskami, c) kurhanami, d) relikwiami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej. 2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”;

Art 7: reguluje następujące formy ochrony zabytków:

1) wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków.

Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomych. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Wpisy do rejestru są wolne od opłat. Skreślenie z rejestru zabytków następuje na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy lub z urzędu, na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Na podstawie decyzji wojewódzki konserwator zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu z księgi wieczystej i z katastru

nieruchomości. Informacja o skreśleniu ogłoszona jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wykreślenia wolne są od opłat. Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków - na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o wpisie z urzędu - w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa.

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego, zaliczany do jednej z kategorii, na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

2) uznanie za pomnik historii.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może złożyć wniosek, po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków. Cofnięcie uznania zabytku nieruchomego za pomnik historii następuje w trybie przewidzianym dla jego uznania. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może przedstawić Komitetowi Dziedzictwa Światowego wniosek o wpis pomnika historii na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO w celu objęcia tego pomnika ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego.

3) utworzenie parku kulturowego

w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy może utworzyć, na podstawie uchwały, rada gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Dotyczą w szczególności: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 16 ust. 1: wskazuje radę gminy, jako organ tworzący park kulturowy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 17: określa zakazy i ograniczenia na terenie parku kulturowego, dotyczące: prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej, zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych, umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1, składowania lub magazynowania odpadów, zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury.

Art. 18: „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. 2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu; 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

Art. 19: wskazuje, że „1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, 3) parków kulturowych. 1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków. 1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności: 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków; 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych. 2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1. 3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

Art. 20: mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Art. 21: „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

Art. 22: „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków. 2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa. 3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku. 4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy. 5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru; 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków; 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. 6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

3.3. USTAWA O SAMORZĄDZIE GMINNYM

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 506 ze zm.) zawiera uprawnienia i obowiązki do realizacji zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków dla organów samorządowych, w tym: w art. 7 ust 1 pkt 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

3.4. UREGULOWANIA W INNYCH AKTACH PRAWNYCH

Uregulowania dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawarte zostały w licznych aktach prawnych, w tym:

- 1) Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2018 r. poz. 1945, ze zm.).
- 2) Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego jak i w decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowanie terenu obowiązkowo należy uwzględnić wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Ustawa nakłada też m.in. obowiązek sporządzania przez samorząd wojewódzki audytu krajobrazowego, w którym mają być zdefiniowane obszary krajobrazów priorytetowych, gdzie sejmik województwa ma mieć możliwość ustalania norm dotyczących wysokości, kształtu budynków i ewentualnego stosowania materiałów miejscowych lub tradycyjnej architektury. Ustawa daje samorządom możliwość uchwalenia lokalnego kodeksu reklamowego, w którym określone zostaną zasady sytuowania m.in. nośników reklam i wprowadza kary za nielegalne reklamy.
- 3) Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz. U. z 2019 r. poz. 1186 ze zm.).
- 4) Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych. W odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego przepisy ustawy uwzględniają wymagania przepisów odrębnych, w tym ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
- 5) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2019 r. poz. 1396 ze zm.), która mówi między innymi o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych.
- 6) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2018 r. poz. 1614, ze zm.), której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.
- 7) Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2018 r. poz. 2204 ze zm.). W rozumieniu ustawy, celem publicznym jest między innymi: opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa między innymi postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.
- 8) Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1983 ze zm.). Ustawa mówi, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenatek nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenatek nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, FilMOTEKA Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.
- 9) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2019 r. poz. 688 ze zm.). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).

- 10) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2018 r. poz. 1609).
- 11) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenie rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r. nr 113 poz. 661).
- 12) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2017 r. poz. 1674).
- 13) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. z 2004 r. nr 124, poz. 1304), które określa tryb składania wniosków o przyznanie odznaki, wzór i wymiary tej odznaki oraz sposób jej wręczania i noszenia.
- 14) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r. nr 212, poz. 2153).
- 15) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r. nr 30, poz. 259).
- 16) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków i przedmiotów o cechach zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 r. nr 89, poz. 510).
- 17) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 r. nr 71, poz. 650).
- 18) Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:
 - a) Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2019 r. poz. 917 ze zm.). Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nie nastawioną na osiąganie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami”
 - b) Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479) mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ponadto ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2019 r. poz. 553 ze zm.).

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Program opieki nad zabytkami dla miasta Kamienna Góra jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się Program połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim i powiatowym) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

4.1. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI

Program zbieżny jest ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w następujących dokumentach:

4.1.1. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami

Program na lata 2019 – 2022 został przyjęty uchwałą Nr 82 Rady Ministrów w dniu 13 sierpnia 2019 r. Głównym celem tego programu jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez optymalizację systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami i budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego. W ramach programu będą realizowane m.in. następujące zadania:

- 1) szkolenia dla pracowników jednostek samorządu terytorialnego i pracowników służb konserwatorskich, m. in. w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym;
- 2) powołanie Centrum Architektury Drewnianej, którego podstawowym celem będzie dostarczania wiedzy dotyczącej zasad konserwacji zabytków drewnianych właścicielom, opiekunom a rzemieślnikom zaangażowanym w opiekę nad tego rodzaju obiektami;
- 3) podniesienie bezpieczeństwa zabytków poprzez współpracę z właściwymi służbami jak Policja;
- 4) kampanię społeczno-edukacyjną w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami;
- 5) program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

Głównym realizatorem programu jest państwowa instytucja kultury Narodowy Instytut Dziedzictwa.

4.1.2. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury

Strategia na lata 2004 - 2013, przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004 r., rozwinięta w 2005 r., poprzez przygotowane przez Ministerstwo Kultury uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020, jest podstawowym dokumentem rządowym, w którym w oparciu o rzetelną analizę podjęto próbę określenia zasad polityki kulturalnej państwa w warunkach rynkowych. Stanowi ona podstawę do dalszych systemowych rozwiązań w dziedzinie kultury. Misją tej strategii jest „zrównoważony rozwój kultury, jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego

i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”.

Uznając kulturę za jeden z podstawowych czynników rozwoju regionów zapisano w strategii następujące priorytety:

- 1) wzrost efektywności zarządzania kulturą,
- 2) - wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,
- 3) - wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury,
- 4) - poprawa warunków działalności artystycznej,
- 5) - efektywna promocja twórczości,
- 6) - zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,
- 7) - zmniejszenie luki cywilizacyjnej przez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

4.1.3. **Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury**

Opracowanie na lata 2004-2020 wprowadza programy operacyjne służące realizacji strategii. Jednym z nich jest Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”, w którym wyróżnione zostały dwa komplementarne priorytety:

- 1) -rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych oraz rozwój kolekcji muzealnych. Podstawowym celem priorytetu jest poprawa stanu zachowania zabytków, kompleksowa ich rewaloryzacja, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę,
- 2) -zadania związane z zakupami dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, zakupami starodruków i archiwaliów, konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wspieraniu rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych.

4.1.4. **Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR)**

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) została przyjęta uchwałą nr 8 przez Radę Ministrów dnia 14 lutego 2017 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej uchwałą Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r. SOR jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa. W jednolitym systemie programowym przedstawia cele do realizacji i określa wskaźniki ich realizacji, wskazując sposób ich osiągnięcia, a także określa najważniejsze projekty służące realizacji tych celów. Głównym celem SOR jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym. Zadania powiązane z obszarem ochrony zabytków zostały uwzględnione w następujących obszarach:

- 1) Obszar e-państwo - kierunek interwencji: budowa i rozwój e-administracji - orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe. Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej - kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć, jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.
- 2) Kapitał ludzki i społeczny - kierunek interwencji: wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej.

Działania do 2020 r.:

Wzmacnianie potencjału instytucji kultury o szczególnym znaczeniu - wspieranie instytucji kultury, których wieloletnia działalność i tradycja mają szczególne znaczenie dla celów polityki państwa w obszarze kultury i których dorobek jest ważnym elementem budowania tożsamości kulturowej Polaków i narzędziem promocji Polski w świecie oraz wypracowanie systemu wspierania rozwoju sektorów kreatywnych - stworzenie warunków dla rozwoju sektorów kreatywnych w Polsce, które wpłyną na rozwój całego ekosystemu wspierania kultury.

Działania do 2030 r.:

Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego - wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmacniania kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO) oraz wzmacnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

4.1.5. **Strategia rozwoju kapitału społecznego (SRK)**

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 została przyjęta uchwałą nr 104 przez Radę Ministrów z dnia 18 czerwca 2013 r. Jest jedną z dziewięciu tzw. strategii zintegrowanych, służących wdrożeniu SRK 2020. Jako cel główny wskazano w niej wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski, w którego ramach określono cztery cele szczegółowe. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można czwarty z celów „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, a zwłaszcza jego priorytet „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej”.

Wytyczone tutaj kierunki działań to:

- 1) tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.
- 2) ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.
- 3) digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Walory i potencjał tkwiący w dziedzictwie kulturowym są postrzegane w strategii, jako „kluczowy element potencjału kulturowego”, a tym samym jedna z „szans rozwojowych dla całego społeczeństwa”. W strategii podnosi się także kwestię znaczenia aktywnej partycypacji społecznej w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

4.1.6. **Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju**

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030 została przyjęta uchwałą nr 239 Rady Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Koncepcja ta kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego. W znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej. Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- 1) ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu,
- 2) wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżimie ochronnym,
- 3) wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich,
- 4) wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, kolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

4.2. **RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU**

Przy sporządzaniu Programu uwzględniono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego wynikające z dokumentów na poziomie wojewódzkim i powiatowym:

4.2.1. **Program opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego na lata 2016 - 2020**

Program został przyjęty uchwałą nr XXIII/687/16 przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego w dniu 28 czerwca 2016 r. Głównym celem Programu jest zachowanie i zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla wzmocnienia tożsamości Dolnego Śląska. Przyjęto, że dziedzictwo kulturowe jest zasobem umożliwiającym budowanie i utrwalenie wspólnej tożsamości oraz rozwijanie potencjału społecznego. Zadania i działania wskazane do realizacji dotyczą m.in.: poprawy skuteczności ochrony i stanu zachowania dziedzictwa kulturowego, systematycznego wzmocnienia i utrwalania tożsamości Dolnoślązaków, budowania wiedzy o zabytkach i efektywnego zarządzania tymi zasobami.

4.2.2. **Strategia rozwoju województwa Dolnośląskiego 2030**

Strategia została przyjęta uchwałą nr L/1790/18 przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego dnia 20 września 2018 r. Strategia wytycza wizję przyszłościowego rozwoju regionu jako: „Dolny Śląsk 2030 regionem równomiernego rozwoju, regionem przyjaznym, nowoczesnym i konkurencyjnym”. Harmonijny rozwój regionu i wysoka jakość życia dolnośląskiej społeczności stanowi nadrzędny cel, któremu podporządkowane są cele strategiczne:

- 1) Efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału regionu;
- 2) poprawa jakości i dostępności usług publicznych;
- 3) wzmocnienie regionalnego kapitału ludzkiego i społecznego;
- 4) odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego;
- 5) wzmocnienie przestrzennej spójności regionu.

Realizacji celów strategicznych służyć zaś będą różnorodne inicjatywy ujęte w 94 przedsięwzięciach strategicznych – grupach zadań strategicznych. Skuteczna realizacja polityki rozwoju województwa dolnośląskiego wyrażona w strategii możliwa będzie dzięki określeniu priorytetów i ich terytorialnemu ukierunkowaniu, uwzględniającemu charakter i zakres niezbędnej strategicznej interwencji oraz specyficzne wyzwania rozwojowe. W ujęciu horyzontalnym (obejmującym całe województwo) za priorytetowe przyjęto sześć kierunków strategicznej interwencji dotyczących zwiększenia bezpieczeństwa zdrowotnego, doskonalenia usług edukacyjnych, kształtowania postaw obywatelskich, rozwoju potencjału komunikacyjnego, wykorzystania potencjału środowiska oraz wzmocnienia rozwoju regionalnych i subregionalnych ośrodków miejskich. Ponadto uwzględniono wyraźnie terytorialne podejście wyróżniając sześć obszarów interwencji, którym dedykowane są dostosowane do nich specyficzne przedsięwzięcia strategiczne – grupy zadań strategicznych. Efektywna realizacja wskazanych w strategii horyzontalnych oraz dedykowanych terytorialnie kierunków strategicznej interwencji wymagać będzie właściwego zarządzania, zabezpieczenia finansowego (poprzez montaż krajowych i unijnych źródeł) oraz determinacji zarówno samorządowych władz województwa, jak i całej regionalnej społeczności. Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030 jest dokumentem proaktywnym i otwartym, dokumentem, którego realizacja będzie podlegała systematycznym ewaluacyjnym ocenom, a także ciągłej weryfikacji i doskonaleniu, w ślad za zmieniającymi się uwarunkowaniami. Strategia rozwoju regionu nie jest w stanie zastąpić strategicznych programów rozwoju poszczególnych dolnośląskich gmin i powiatów. Wynika to w szczególności z wyraźnej odmienności zakresu zadań i kompetencji przypisanych z jednej strony samorządowym władzom województwa, a z drugiej - władzom gminnym i powiatowym. Jest to dokument, który wdrożony przez samorządowe władze w regionie, zapewni harmonijny rozwój i wysoką jakość życia mieszkańcom Dolnego Śląska.

4.2.3. **Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego 2014 - 2020**

Program został przyjęty przez Komisję Europejską dnia 18 grudnia 2014 r. Jest to dokument, który stanowi podstawę dla realizacji zadań, które mogą być dofinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Wyznaczone cele, są odpowiedzią na wyzwania rozwojowe regionu.

- 1) Cel główny programu: Wzrost konkurencyjności Dolnego Śląska, zapewniający poprawę poziomu życia jego mieszkańców przy zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju. Podniesienie poziomu gospodarczej i społecznej konkurencyjności regionu oraz poprawa jakości życia mieszkańców musi uwzględniać użytkowanie zasobów naturalnych zgodnie

z zasadami ekorozwoju. Jednym z wyznaczonych celów tematycznych jest: zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami. Stwierdzono, że ochrona różnorodności biologicznej oraz ochrona zabytków zapewni zachowanie najbardziej wartościowych zasobów dla obecnych i przyszłych pokoleń oraz pośrednio przyczyni się do rozwoju gospodarki regionu. Dla celu tego, jednym z wybranych priorytetów inwestycyjnych jest dziedzictwo kulturowe.

- 2) Cel szczegółowy: Zwiększenie ochrony i efektywności wykorzystania zasobów kulturowych regionu. Realizacja priorytetu przyczyni się do zwiększenia atrakcyjności województwa zarówno dla jego mieszkańców jak i turystów, przy jednoczesnej ochronie istniejących zasobów dziedzictwa kulturowego. Dolny Śląsk jest regionem o najbogatszych zasobach zabytkowych w kraju. Stanowią one zasadniczy czynnik wpływający na kształtowanie się tożsamości regionalnej, a także określają i wyznaczają w dużym stopniu uwarunkowania rozwoju województwa, będąc szansą promocji całego regionu. Dofinansowanie przedsięwzięć dotyczących ochrony i opieki nad najwyższej rangi obiektami zabytkowymi, w celu uniknięcia ich zniszczenia, pozwoli na zachowanie elementów dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń oraz stanowi będzie bodziec dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. Wsparciem zostaną objęte zabytki nieruchomości, wpisane do rejestru prowadzonego przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu wraz z ich otoczeniem, jak również zabytki ruchome znajdujące się w ww. zabytkach objętych wsparciem. Możliwe będzie przystosowanie obiektów zabytkowych do pełnienia przez nie nowych funkcji (w szczególności do prowadzenia działalności kulturalnej i turystycznej). Priorytet inwestycyjny stanowi - ochrona i udostępnianie zasobów przyrodniczych, a cel szczegółowy: ochrona różnorodności biologicznej i zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów przyrodniczych regionu.

Rezultaty: Występowanie na terenie województwa wielu siedlisk przyrodniczych, gatunków fauny i flory, nakłada na cały region szczególną odpowiedzialność za ochronę dziedzictwa przyrodniczego. Zapobieganie to niszczeniu wartościowych miejsc, siedlisk, okazów. Realizacja priorytetu przyczyni się do zwiększenia atrakcyjności województwa, zarówno dla jego mieszkańców jak i turystów, przy jednoczesnej ochronie istniejących zasobów dziedzictwa naturalnego. Wsparcie przeznaczone będzie także na wyposażenie parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody, przyczyniające się bezpośrednio do czynnej ochrony przyrody.

4.2.4. Aktualizacja Programu Rozwoju Turystyki dla Województwa Dolnośląskiego

Aktualizacja została przyjęta uchwałą 2696/III/09 przez Zarząd Województwa Dolnośląskiego dnia 28 kwietnia 2009 r. W Programie najważniejszą pozycję wśród turystycznych walorów krajoznawczych, o charakterze kulturowym, zajmują zabytki architektury i budownictwa. Turystyczna waloryzacja zabytków wyłoniła listę najcenniejszych obiektów zabytkowych województwa. Warunkiem zainteresowania turystycznego zabytkami archeologicznymi jest ich odpowiednie wyeksponowanie w terenie i przystosowanie dla potrzeb zwiedzających. Dotyczy to przede wszystkim stanowisk archeologicznych o własnej, czytelnej formie krajoznawczej. Analiza grup walorów województwa dolnośląskiego pozwala stwierdzić, że: liczne tereny i obiekty zabytkowe, dają możliwość tworzenia i eksploatacji szlaków krajoznawczych i że istnieje możliwość tworzenia szlaków historycznych, edukacyjnych, wykorzystujących lokalizację rzadkich miejsc ważniejszych bitew oraz martyrologii z okresu II wojny światowej. Zwiększenie atrakcyjności zabytków ma odbywać się m.in. poprzez ożywienie zabytków cyklicznymi imprezami, odpowiednią infrastrukturą i kalendarzem imprez. Mocnymi stronami rozwoju turystyki na Dolnym Śląsku są wysokie walory kulturowe łączące dorobek kultur: polskiej, czeskiej, austriackiej i niemieckiej oraz rozbudowana baza turystyczna, zwłaszcza w rejonach górskich i uzdrowiskowych. Program wskazuje także słabe strony rozwoju turystyki na Dolnym Śląsku, do których należą między innymi: zły stan zabytków oraz brak sprawnego regionalnego i lokalnego systemu informacji turystycznej.

4.2.5. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego 2030

Plan został przyjęty uchwałą nr XIX/482/20 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 czerwca 2020 r. Zastąpił dotychczas obowiązujący Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego, przyjęty Uchwałą Nr XLVIII/1622/2014 z dnia 27 marca 2014 r. W planie przenikają się trzy zasadnicze płaszczyzny. Wizja zagospodarowania przestrzennego województwa, która opisuje docelowy stan zagospodarowania przestrzennego w perspektywie 2030 roku, wyznaczając cztery cele, do których dążyć będzie Samorząd Województwa Dolnośląskiego. Kolejną płaszczyznę tworzą uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego województwa, które stanowią ocenę (dokonaną w oparciu o obecną sytuację i dotychczasowe trendy, a także prognozowane zmiany) istniejących i przyszłych warunków wpływających na możliwość realizacji zaplanowanej wizji, nie stanowią części planu, ale zostały zawarte w odrębnym opracowaniu. Natomiast kierunki polityki przestrzennego zagospodarowania województwa, które podporządkowane zostały realizacji czterech celów, ustalone zostały dla całego województwa w części D tekstu planu. Każdy z kierunków zawiera krótkie uzasadnienie i przedstawiony został za pomocą pięciu kategorii działań: działania Samorządu Województwa Dolnośląskiego, postulaty kierowane do Rządu Rzeczypospolitej Polskiej, postulaty kierowane do gmin, postulaty kierowane do sąsiednich województw i państw oraz ustalenia obowiązujące dla gmin przy sporządzaniu studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, w podziale na zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych i inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym. Kamiennej Góry dotyczą postulaty kierowane do wszystkich gmin oraz zlokalizowanych w granicach Sudeckiego Obszaru Funkcjonalnego, ustalonego w planie:

- 1) Uwzględnianie założeń „Programu opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego” w gminnych programach opieki nad zabytkami w celu skoordynowania działań w sferze ochrony zabytków.
- 2) Wskazywanie w dokumentach planistycznych obiektów i obszarów, które powinny uzyskać ustawową formę ochrony zabytków (wpis do rejestru zabytków lub ujęcie wojewódzkiej ewidencji zabytków).
- 3) Realizacja regionalnych szlaków turystycznych oraz powiązanie ich z zasobami przyrodniczymi i kulturowymi gmin z wykorzystaniem systemów lokalnych szlaków
- 4) Realizacja funkcji turystycznych w ramach rewitalizacji obszarów zdegradowanych. turystycznych.
- 5) Dostosowanie rozwoju zaplecza turystyki i rekreacji do zmian klimatu poprzez:
 - a) realizację transportu zbiorowego w obszarach i ośrodkach o atrakcyjnych turystycznie zasobach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych, jako standardu ich komunikacyjnej obsługi,

- b) wykluczenie z realizacji infrastruktury sportów zimowych obszarów o niewystarczających zasobach wód, których eksploatacja dla wytwarzania sztucznego śniegu zagraża lokalnemu środowisku naturalnemu.

(...)

- 1) Weryfikacja przebiegu i modernizacja Drogi Śródsudeckiej (Via Montana) poprawiająca bezpieczeństwo trasy i jej atrakcyjność turystyczną oraz skuteczność ochrony zasobów przyrodniczych i kulturowych w obszarze oddziaływania trasy.
- 2) Wyłączenie z zabudowy, w tym z zabudowy turystycznej i rekreacyjnej:
- 3) Terenów otwartych o największych walorach widokowych predysponowane do rozwoju szlaków turystycznych,
- 4) Obszarów o ekspozycji północnej, obszarów osuwiskowych, zalewowych, inwersyjnych.
- 5) Wyeliminowanie lokalizacji zwartych kompleksów zabudowy produkcyjnej o powierzchni większej niż 1,0 ha oraz usługowej o powierzchni większej niż 2,0 ha na terenach o nachyleniu powyżej 5,0% .
- 6) Ustalenie minimalnego wskaźnika powierzchni terenów biologicznie czynnych na poziomie 75,0% na terenach o nachyleniu powyżej 5,0% dla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, letniskowej, zamieszkania zbiorowego, usług zdrowia (lecznictwa uzdrowiskowego), usług sportu i rekreacji oraz usług turystycznych.

4.2.6. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Kamiennogórskiego na lata 2012 - 2020

Strategia została przyjęta uchwałą nr XX/103/2012 przez Radę Powiatu Kamiennogórskiego z dnia 27 marca 2012 r. Jest to aktualizacja Strategii z 2000 r. Obecna aktualizacja w swoim założeniu, skupiła się na wprowadzeniu do dokumentu aktualnych, istniejących zmian w sferze środowiska przyrodniczego, kulturowego, infrastruktury technicznej i społeczno-gospodarczej. Wysoka jakość życia mieszkańców powiatu kamiennogórskiego to hasło, które stanowi nadrzędny cel strategii, do którego należy dążyć poprzez zrównoważony rozwój powiatu – zapisany jako cel główny w tym opracowaniu. Wśród elementów określonych w wizji przyszłości powiatu, w obszarze dziedzictwa kulturowego wskazano cel 20 – „Główne zespoły zabytkowe zostaną przeznaczone do odbudowy i właściwego wykorzystania. Dla realizacji tego celu zapisano w strategii zadania:

- 1) wspieranie działań związanych z rewitalizacją centrów Chełmska Śląskiego i Lubawki oraz Kamiennej Góry i Krzeszowa,
- 2) wspieranie działań związanych z rewitalizacją kapliczek na Św. Górze w Lubawce,
- 3) stworzenie bazy danych „Zabytki Powiatu Kamiennogórskiego” i opracowanie monografii fotograficznej tych zabytków,
- 4) wspomaganie rewaloryzacji cennych obiektów zabytkowych, wpisanych do rejestru zabytków, dofinansowanie przez powiat prac konserwatorskich i restauratorskich,
- 5) opracowanie powiatowego programu ochrony zabytków i realizacja zadań wynikających z tego programu.

Ponadto strategia wymienia problemy w obszarze dziedzictwa kulturowego, takie jak: niedostateczna rewitalizacja zabytkowych struktur w powiecie, brak programu ochrony zabytków, zbyt wolne tempo rewitalizacji zabytków i brak wspólnej koncepcji zagospodarowania w stosunku do już wyremontowanych zabytków.

W Strategii Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Kamiennogórskiego - działania związane z ochroną zabytków, wpisują się w cele związane z wieloma aspektami działań lecz głównie w działania związane z rozwojem turystyki. Turystyka powinna stanowić jeden z filarów rozwoju społecznego i gospodarczego regionu. Materialne i kulturowe atrakcje należy wykorzystać dla rozwinięcia produktów turystycznych, adresowanych zarówno do Dolnoślązaków, ale także do osób spoza regionu. Poza aspektami rekreacji i wypoczynku turystyka winna być wykorzystana jako instrument procesu edukacyjnego i wychowawczego

Program dla miasta Kamiennej Góry jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich i powiatowych dokumentach programowych.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY (ANALIZA DOKUMENTÓW PROGRAMOWYCH GMINY)

Program opieki nad zabytkami uwzględnia kierunki rozwoju, cele i zadania wyznaczone w opracowaniach programowych dla miasta Kamienna Góra.

5.1.1. Strategia Rozwoju Miasta Kamienna Góra na lata 2017-2025

Strategia została przyjęta uchwałą Nr XXXIII/224/17 Rady Miasta Kamienna Góra w dniu 26 kwietnia 2017 r. i stanowi wizję rozwoju miasta, ukazuje strategiczne cele i kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego, zadania strategiczne oraz sposób ich realizacji, który służyć będzie zaspokojeniu potrzeb mieszkańców. „Kamienna Góra jest miastem zapewniającym trwały harmonijny rozwój gospodarczy i społeczny przy wykorzystaniu lokalnych zasobów i walorów oraz dogodnego położenia komunikacyjnego”. Wizja rozwoju miasta jest realizowana za pomocą celów strategicznych określonych na podstawie analizy wyjściowej poszczególnych dziedzin życia. W strategii wskazano trzy cele strategiczne: harmonijny rozwój społeczny, zrównoważony rozwój gospodarczy i ład przestrzenny. Dla każdego z celów strategicznych określono cele operacyjne i konkretne zadania do realizacji. Dla ładu przestrzennego określono między innymi cel operacyjny „Wysoki stopień dbałości o dziedzictwo kulturowe”. W zakresie dotyczącym ochrony dziedzictwa, ujęto następujące zadania:

- 1) kompleksowe remonty substancji mieszkaniowej – termomodernizacja, rewitalizacja,
- 2) dalsze remonty obiektów inżynierskich- mosty, kładki
- 3) rewitalizacja starego miasta- układ drogowy i zabudowa,
- 4) poprawa estetyki miasta- utrzymanie zieleni, dróg, placów i chodników, programy edukacyjne dla mieszkańców – np. akcja sadzenie drzew,
- 5) rewitalizacja terenów zielonych i podwórek
- 6) odnowa obiektów zabytkowych na terenie miasta
- 7) poprawa bazy instytucji kultury- Centrum Kultury, Biblioteki Miejskiej, Muzeum Tkactwa.

5.1.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Kamienna Góra

To główny dokument polityki przestrzennej dla miasta Kamienna Góra, które zostało przyjęte przez Radę Miasta uchwałą w dniu 29 listopada 2000 r. Od tego czasu było zmieniane 4-krotnie - ostatnia zmiana została przyjęta uchwałą Rady Miejskiej Nr XXI/118/12 z dnia 30 maja 2012 r. Na skutek długiego okresu czasu, jaki minął od pierwotnego opracowania konieczne jest:

- 1) dokonanie aktualizacji wszystkich danych statystycznych i rozwojowych miasta,
- 2) opisanie dróg rowerowych z powiązaniem, co można wykonać wyłącznie w skali całego miasta (w szczególności powiązań do realizowanej drogi rowerowej – części ponadgminnego założenia),
- 3) dokonanie analizy w zakresie lokalizacji zabudowy usług handlu,
- 4) określenie warunków ochrony dziedzictwa kulturowego wobec zakończonego procesu aktualizacji kart adresowych wszystkich obiektów zabytkowych,
- 5) wskazanie obszarów śródmieścia, na których obowiązywałyby spełnienie warunków technicznych w zakresie zabudowy mieszkaniowej o obniżonych wymaganiach,
- 6) wskazanie terenów zalewowych wg. obowiązujących opracowań RZGW, wobec istotnej zmiany polityki państwa w tym zakresie,
- 7) wskazanie obszarów rozmieszczenia inwestycji pozyskujących energię z źródeł odnawialnych o mocy większej niż 100kW,
- 8) wskazanie przebiegu drogi S-3 – odpowiednio do zatwierdzonych projektów,
- 9) uzupełnienie wymaganych prawem informacji.

Wobec dezaktualizacji tego dokumentu, w tak szerokim zakresie, konieczne jest opracowanie nowego studium w pełnym zakresie. Zostało to stwierdzone w opracowaniu „Oceny aktualności studium i planów miejscowych, analiza zmian w zagospodarowaniu przestrzennym miasta, (...)”. Wyrazem takich uwarunkowań jest przystąpienie do opracowania Studium (nowego) na podstawie uchwały intencyjnej Rady Miasta Nr XXI/125/20 z dnia 26 lutego 2020 r.

W nadal obowiązującym Studium - w części I przedstawiono stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, w tym: rys historii rozwoju przestrzennego miasta, charakterystykę wybranych elementów dziedzictwa kulturowego, która uwzględnia wykaz obiektów zabytkowych miasta, ujętych w rejestrze zabytków i w ewidencji zabytków oraz spis stanowisk archeologicznych na terenie miasta. Natomiast w części II określającej kierunki zagospodarowania przestrzennego wskazano obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Zgodnie z przyjętymi celami rozwoju przestrzennego miasta, w jego ukierunkowaniu ważną rolę pełnią przyjęte kierunki ochrony środowiska kulturowego, którego przedmiot ochrony stanowią:

- 1) historycznie ukształtowany układ zabudowy śródmieścia.
- 2) pojedyncze obiekty i zespoły obiektów zabytkowych, objęte wykazem Państwowej Służby Ochrony Zabytków,
- 3) zabytkowe założenia sakralne,
- 4) cmentarze i parki publiczne,
- 5) zabytkowe aleje,
- 6) stanowiska archeologiczne.

Celem ochrony wartościowych dóbr kultury jest utrwalenie tożsamości i odrębności kulturowej regionu oraz ochrona i rehabilitacja historycznie ukształtowanych zespołów zabytkowych lub pojedynczych obiektów. Dla ochrony tych wartości ustala się następujące działania i zasady:

- 1) ochronę obszarów historycznie ukształtowanego krajobrazu kulturowego - w szczególności obszaru starego miasta i otoczenia zamku Grodzko,
- 2) rygorystyczne utrzymanie wyznaczonych w planach zagospodarowania przestrzennego granic urbanistycznego rozwoju miasta,
- 3) przeprowadzenie aktualizacji i weryfikacji wykazu obiektów zabytkowych wraz z częściowym poszerzeniem rejestru zabytków o obiekty z tego wykazu,
- 4) pełną ochronę konserwatorską obiektów ujętych w rejestrze zabytków oraz postulowanych do wpisania do rejestru,
- 5) konieczność uwzględnienia zaleceń WKZ w odniesieniu do obiektów ujętych w spisie konserwatorskim,
- 6) łączne rozwiązywanie problemów i sposobów ochrony oraz odnowy zabytkowego założenia parkowego Góry Kościelnej wraz z towarzyszącym jej zabytkowym kościołem przy ul. Parkowej, w powiązaniu z obszarem śródmiejskim,
- 7) przywrócenie wysokiej wartości walorów architektoniczno-urbanistycznych zabudowy terenów położonych w historycznym centrum miasta,
- 8) podjęcie działań służących humanizacji istniejących zespołów zuniformizowanej zabudowy wielorodzinnej.
- 9) ochronę stanowisk archeologicznych w obrębie rozpoznanych obszarów eksploracji archeologicznej.

W celu realizacji ochrony wartości kulturowych i krajobrazowych określa się następujące kierunki działań:

- 1) wyznacza się obszary objęte ochroną konserwatorską oraz utrzymuje zasady ich zagospodarowania,
- 2) wyznacza się obszary objęte ochroną archeologiczną oraz określa zasady ich zagospodarowania,
- 3) wyznacza się obiekty objęte ochroną konserwatorską określone w tekście studium,
- 4) wyznacza się obiekty objęte ochroną archeologiczną określone w tekście studium,
- 5) wyznacza się tereny harmonijnej zabudowy XIX i XX –wiecznej wskazane do ochrony i rewitalizacji,
- 6) postuluje się opracowanie ewidencji konserwatorskich oraz projektów zagospodarowania dla wszystkich założeń parkowych i cmentarnych,
- 7) postuluje się opracowanie i uchwalenie lokalnej polityki finansowej i preferującej utrzymanie lokalnych walorów kulturowych oraz realizację obiektów o twórczych rozwiązaniach architektonicznych, dla obiektów wznoszonych w tradycyjnej konstrukcji i formie,
- 8) utrzymanie zakazu zabudowy kubaturowej na terenach otwartych tj. terenów leśnych i rolnych wskazanych do zalesienia.

Dla ochrony wartości kulturowych miasta ustala się w szczególności:

- 1) pełną ochronę konserwatorską i rewaloryzację układu urbanistycznego Starego Miasta wraz z obiektami zabytkowymi znajdującymi się w jego obrębie (strefa A1) oraz dla obiektów Dolnośląskiego Centrum Rehabilitacji przy ul. Korczaka (Strefa C4). W obszarach tych wymaga się działań polegających na zachowaniu historycznego układu przestrzennego; konserwowaniu zachowanych elementów układu przestrzennego; dostosowaniu nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie sytuacji, skali, bryły, podziałów architektonicznych, proporcji powierzchni murów i otworów oraz nawiązania formami współczesnymi do lokalnych tradycji architektonicznych; dostosowaniu współczesnych funkcji do wartości zabytkowych zespołów i ich poszczególnych obiektów przez nawiązanie do programu historycznego, jego rejonizacji i eliminacji funkcji uciążliwych.
- 2) ochronę i rewitalizację terenów harmonijnej zabudowy XIX i XX-wiecznej, usytuowanej pomiędzy zabudową starego miasta a dworcem kolejowym, z zachowaniem dominanty przestrzennej w postaci dworca kolejowego, w którym dopuszcza się usługi nie związane z obsługą ruchu kolejowego.
- 3) przywrócenie wysokiej wartości walorów architektoniczno – urbanistycznych terenów w obrębie najcenniejszych zespołów zabytkowych, w tym terenów położonych w historycznym centrum przestrzennym,
- 4) podjęcie działań służących humanizacji istniejących zespołów zuniformizowanej zabudowy mieszkaniowej, zwłaszcza w zespołach zabudowy wielorodzinnej,
- 5) ochronę wglądów: na panoramę Starego Miasta wzdłuż przebiegu planowanej autostrady A3 (z dopuszczeniem drogi szybkiego ruchu S3) oraz panoramy zabudowań klasztornych w Krzeszowie na terenach położonych wokół ul. Korczaka oznaczoną na rysunku nr 1 Studium.

W strefie ochrony wglądów wymaga się działań polegających na:

- 1) wyłączeniu terenów spod zabudowy zakłócającej wgląd na panoramę w/w obiektu,
- 2) w przypadku planowanej lokalizacji obiektów kubaturowych lub liniowych wymagane opracowanie studium ekspozycji.

Studium ustala system ochrony środowiska kulturowego, który w obszarze miasta tworzą: strefa ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, strefa ścisłej i częściowej ochrony archeologicznej oraz strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej, obejmujących: tereny Starego Miasta z częścią zabudowy wokół ulic Katowickiej, Kościuszki, Papieża Jana Pawła II, tereny Grodzтва, teren kościoła pod wezwaniem Matki Bożej Różańcowej, tereny Dolnośląskiego Centrum Rehabilitacji z parkiem, zespół obiektów zabytkowych ujętych w rejestrze zabytków oraz obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków.

Przytoczone w tym opracowaniu nazwy obszarów dotyczących stref ochrony archeologicznej nie odzwierciedlają obowiązującej terminologii w aktualnych dokumentach, zweryfikowanych przez WKZ na etapie uzgadniania wykonywanych kart adresowych do GEZ.

5.1.3. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na terenie miasta Kamienna Góra

Podstawowym narzędziem realizacji zapisanej w studium polityki przestrzennej są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. W obszarze administracyjnym miasta Kamienna Góra obecnie obowiązuje 39 planów (dane: grudzień 2019 r.). Wskaźnik pokrycia miasta opracowaniami planistycznymi jest wysoki – wynosi ponad 96%. Z tego powodu miasto odstąpiło od wykonywania 4 letnich harmonogramów dla opracowań planistycznych – na rzecz corocznej analizy w zagospodarowaniu przestrzennym i wskazania obszarów koniecznych do wykonania zmiany lub nowego opracowania planistycznego.

Wszystkie obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego są zintegrowane w Miejskim Systemie Informacji Przestrzennej (MSIP), który jest dostępny:

ze strony głównej Urzędu Miasta – link: <http://www.kamiennagora.pl/index.html>

lub w Biuletynie Informacji Publicznej – zakładka/ gospodarka przestrzenna/

miejscowe plany (...) - link: http://bip.kamiennagora.pl/content.php?cms_id=135|lm=17

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami wykonawczymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, zapewniając w ten sposób narzędzie dla ochrony zabytków w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Przepisy ustawowe zapewniają także uczestnictwo wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów (składanie wniosków i uzgadnianie projektu planu).

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej została w obowiązujących planach zagospodarowania przestrzennego różnie potraktowana z uwagi na fakt, że plany te zostały uchwalane na przestrzeni prawie 20 lat. W tej rozpiętości czasowej obowiązywały różne przepisy prawne i wymagania odnośnie zapisów w planie, niemniej jednak – zapisy dotyczące zasad kształtowania ładu przestrzennego, krajobrazu kulturowego a także ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury zawsze były w miejscowych planach ustanawiane. Opracowania planistyczne od 2010 r. są wykonywane w jednolitej szacie graficznej i układzie zapisów planistycznych.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania. Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m.in. przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w tym w szczególności:

- 1) ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
- 4) ochronę: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, parków kulturowych;
- 5) ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;

- 6) ustalenia dla stref ochrony konserwatorskiej, które obejmują obszary, objęte ograniczeniami, zakazami i nakazami, mające na celu ochronę znajdujących się na tych obszarach zabytków.

W ustaleniach dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej w planach wskazuje się w zależności od potrzeb: obiekty wpisane do rejestru zabytków, dla których, dla których obowiązują ustalenia według przepisów odrębnych z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i obiekty objęte ochroną konserwatorską, w tym ujęte w gminnej ewidencji zabytków.

Dla zapewnienia pełnej ochrony tych obiektów należy dążyć do: zachowania lub odtworzenia historycznej bryły, rzutu i układu dachu; odtworzenia historycznej kompozycji i wystroju elewacji, w tym kształtu, rozmiarów i rozmieszczenia otworów; odtworzenia, uzupełnienia zdegradowanych, uszkodzonych lub zniszczonych elementów wystroju i kompozycji elewacji oraz detali architektonicznych; historycznej stolarki okiennej i drzwiowej. Dla tych obiektów w planach wymienia się ich cenne elementy, w odniesieniu do których wskazuje się dopuszczenia, wymagania i zakazy, takie jak:

- 1) w stosunku do chronionej formy dachu - wymaga się stosowania materiałów budowlanych uzasadnionych historycznie lub blisko do nich nawiązujących;
- 2) w stosunku do chronionej stolarki drzwi - wymaga się zachowania lub odtworzenia tej stolarki co do materiału, wyglądu, dekoracji i innych jej elementów;
- 3) w stosunku do elewacji, opisanych jako mające chronioną elewację, chronioną kompozycję elewacji i elewację z chronionymi detalami - dopuszcza się montaż wind i platform dla niepełnosprawnych - w taki sposób, aby nie naruszały kompozycji i wystroju elewacji;
- 4) w stosunku do elewacji, opisanych jako mające chronioną elewację, chronioną kompozycję elewacji i elewację z chronionymi detalami - ustanawia się zakaz: stosowania zewnętrznego ocieplenia, stosowania sztucznych (w tym styropianowych) elementów dekoracyjnych, montowania urządzeń klimatyzacyjnych, montowania przewodów wentylacyjnych, spalinywych z wyłączeniem płaskich elementów o wymiarze nie większym niż 20 na 20 cm, np. króćców grzejników gazowych, osłon wentylacji mechanicznej -lokowanych w kompozycyjnie uzasadnionych miejscach, o ile nie naruszają chronionych elementów dekoracyjnych;

W granicach obszaru Starego Miasta w planie wyznaczono strefę ochrony konserwatorskiej, na obszarze której ochronie podlega: wykształcony historycznie układ urbanistyczny określający układ drogowy i usytuowanie zabudowy względem historycznych linii zabudowy, charakter zabudowy, podstawowych funkcji, detalu architektonicznego, materiałów wykończenia, kolorystyki, itp. W planach wyznaczane są również:

- 1) strefy ochrony archeologicznej (strefa wykopaliskowa „W” i obserwacji archeologicznej „OW”), na obszarze których wszelkie prace należy prowadzić zgodnie z przepisami odrębnymi z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
- 2) strefy ochrony ekspozycji zabytkowych - ochronie podlega niezabudowana przestrzeń, stanowiąca wgląd w osiach widokowych na chronioną ekspozycję. Utrzymane również zostaje w planie historyczne nazewnictwo – nazwy ulic w obszarze Starego Miasta.

5.1.4. Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Kamienna Góra na lata 2016 – 2022

Program został przyjęty uchwałą Nr XXIII/158/16 Rady Miasta Kamienna Góra w dniu 28 września 2016 r. (ze zm. Uchwała Nr XXVI/174/16 z dnia 21 listopada 2016 r.). Na jego podstawie został wydzielony obszar przeznaczony do przeprowadzenia rewitalizacji, który obejmuje tereny zdegradowane miasta, cechujące się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk i mające istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego. Obszar ten obejmuje teren ścisłego centrum miasta z rynkiem oraz jego najbliższym otoczeniem, ul. T. Kościuszki, która stanowi istotny ciąg komunikacyjny miasta łącząc ściśle centrum Kamiennej Góry z terenami rekreacyjnymi nad zalewem. Obszar rewitalizacji stanowi teren o dużych walorach przestrzenno-kulturowych, ze zlokalizowanymi istotnymi dla rozwoju lokalnego instytucjami (w tym Muzeum Tkactwa oraz Urzędu Miasta). Program identyfikuje problemy, w tym:

- 1) w sferze przestrzenno-funkcjonalnej – niska estetyka i funkcjonalność przestrzeni publicznych, zdegradowane tereny publiczne oraz obiekty zabytkowe;
- 2) w sferze technicznej – zły stan zasobów mieszkaniowych, z których duża część wymaga pilnych remontów i modernizacji
- 3) W programie zostały wymienione niezbędne działania dla osiągnięcia obranej wizji obszaru rewitalizacji dla Kamiennej Góry: „Obszar rewitalizacji stanie się kamiennogórska strefą kultury oraz miejscem przyjaznym do życia, chętnie odwiedzanym przez turystów.”, tj.:
- 4) zaspokajania potrzeb osób w wieku produkcyjnym i ich rodzin, np. związanych z wypoczynkiem, rekreacją, aktywności fizyczną i kulturalną, edukacją, budowaniem więzi międzyludzkich,
- 5) zaspokajania potrzeb starzejącego się społeczeństwa, np. związanych z aktywnością fizyczną, integracją społeczną, dzieleniem się wiedzą, aktywnością zawodową,
- 6) wyprowadzania z trudnej sytuacji osób korzystających z pomocy społecznej, np. poprzez działania edukacyjne, aktywizacyjne, integracyjne,
- 7) podnoszenia kwalifikacji i doświadczenia zawodowego osób bezrobotnych, np. poprzez umożliwianie wykorzystania pomysłów tych osób do rozwoju działalności gospodarczej,
- 8) działania szkoleniowe, aktywizujące,
- 9) rozbudowy infrastruktury komunikacyjnej (drogi, chodniki, ścieżki rowerowe), poprawiające jakość życia, wspierające integrację funkcjonalno-przestrzenną gminy, poprawiające bezpieczeństwo,
- 10) ograniczania niskiej emisji, mające na celu realizację polityk ochrony środowiska, w zakresie energooszczędności oraz poprawy jakości powietrza,
- 11) podniesienia poziomu aktywności społecznej mieszkańców, której celem będzie budowa społeczeństwa obywatelskiego, poprawa relacji międzyludzkich, budowanie kapitału ludzkiego, dzielenie się wiedzą i wspólne rozwiązywanie problemów społeczności lokalnych,

- 12) rozbudowy infrastruktury wypoczynkowo-rekreacyjnej, wspierającej aktywność społeczną, fizyczną, kulturalną, podnoszącą atrakcyjność zamieszkania oraz atrakcyjność osiedleńczą obszarów rewitalizowanych,
- 13) poprawy estetyki przestrzeni miejskiej, poprawiającej wizerunek centrum miasta, jako jego serca, eksponującej walory kulturowe tego obszaru, a tym samym przyczyniające się podnoszenia jakości życia i atrakcyjności usługowej,
- 14) poprawy stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym obiektów zabytkowych, przyczyniające się do podnoszenia standardów życia mieszkańców oraz standardów prowadzenia działalności usługowej.

Program Rewitalizacji zbudowany został w oparciu o hierarchiczną strukturę celów, w tym celów głównych oraz podlegających im kierunków działań rewitalizacyjnych i zadań rewitalizacyjnych. Cele główne nawiązują bezpośrednio do wizji obszaru rewitalizacji, stanowiąc jej rozwinięcie. Hierarchiczna struktura celów porządkuje sposób działań związanych z rewitalizacją, wskazując poszczególnym kierunkom działań ich nadrzędny cel.

- 1) Zwiększenie ruchu turystycznego - cel ten ukierunkowany jest na poprawę atrakcyjności turystycznej oraz usługowej miasta. Obszar rewitalizacji charakteryzuje się wysokimi walorami przestrzenno-kulturowymi (znaczne nagromadzenie obiektów zabytkowych), jednak wymaga poprawy funkcjonalności przestrzeni. Dotyczy to w szczególności infrastruktury drogowej, miejsc parkingowych, powiązania obszaru rewitalizacji o otoczeniem. Obszar rewitalizacji może stanowić ważne miejsce obsługi ruchu turystów, odwiedzających miasto oraz jego otoczenie.
- 2) Poprawa warunków życia mieszkańców obszaru rewitalizacji. Obszar rewitalizacji w Kamiennej Górze to miejsce atrakcyjne do zamieszkania posiadające dobrze rozwiniętą infrastrukturę społeczną, ofertę kulturalno-rekreacyjną o wysokich walorach estetycznych. Cel integruje działania przyczyniające się do podnoszenia jakości życia, związane przede wszystkim z tworzeniem lub modernizacją przestrzeni publicznych, podnoszeniem walorów estetycznych oraz poprawą stanu technicznego obiektów mieszkalnych.
- 3) Podniesienie aktywności społecznej mieszkańców poprzez rozwój kultury Kapitał społeczny w Kamiennej Górze, niewielkim mieście, traktowany jest jako kluczowy zasób, pozwalający na przyspieszenie procesów rozwoju społeczno-gospodarczego. Inwestycje w kapitał społeczny pozwolą włączyć mieszkańców w działania na rzecz rozwoju miasta i gminy, zwiększając efektywność podejmowanych działań. Istotnym partnerem w tym procesie powinny być organizacje pozarządowe oraz instytucje kultury. Istotne jest budowanie więzi społecznych, w tym również więzi międzypokoleniowych, pozwalających efektywniej wykorzystać wiedzę i doświadczenie społeczeństwa. Cel integruje działania miękkie, służące włączeniu społecznemu oraz działania inwestycyjne ukierunkowane na rozwój infrastruktury społecznej, która przyczyniać się będzie do włączenia społecznego i w rezultacie do większej aktywności społecznej mieszkańców Kamiennej Góry.

5.2. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO KAMIENNEJ GÓRY

5.2.1. Położenie i zarys historii miasta

Kamienna Góra to miasto i gmina położone w południowej części województwa dolnośląskiego, w powiecie kamiennogórskim. Łączna powierzchnia miasta wynosi 18 km², którą zamieszkuje 18 448. mieszkańców (wg danych na koniec 2019 r.). Kamienna Góra jest siedzibą władz powiatu kamiennogórskiego i dwóch gmin miejskiej i wiejskiej. Wchodzi również w skład Aglomeracji Wałbrzyskiej, tworzonej przez 22 gminy. Miasto Kamienna Góra sąsiaduje z gminą wiejską Kamienna Góra oraz z gminą Czarny Bór. Sama miejscowość położona jest centralnie w Kotlinie Kamiennogórskiej oraz częściowo na stokach Czarnego Lasu i Gór Kruczych w Sudetach Środkowych, nad rzeką Bóbr, u ujścia jego prawego dopływu rzeki Zadrny. Miasto oraz cała Kotlina Kamiennogórska otoczone są pasmami wzniesień i wzgórz, których wysokość nie przekracza 1000 m n.p.m. Współrzędne geograficzne miasta wynoszą 16°03' długości geograficznej wschodniej oraz 50°47' szerokości geograficznej północnej.

Najstarsze ślady działalności człowieka na ziemi kamiennogórskiej pochodzą z czasów środkowej epoki kamiennej, zaś najstarsze znaleziska archeologiczne ze środkowego okresu młodszej epoki kamiennej, tj. neolitu (3500 – 2500 p.n.e.). Nie jest natomiast znany dokładny czas powstania pierwszej osady będącej załazkiem dzisiejszej Kamiennej Góry. Zdaniem historyków, początki miasta sięgają pierwszej połowy XIII wieku i łączą się z osobą Henryka Brodatego. Wówczas u ujścia rzeki Zadrny do Bobru, na szczycie skalistego wzgórza, zwanego dziś Górą Zamkową (472 m n.p.m.), wybudowano gród obronny, którego lokalizacja związana była z istnieniem traktu handlowego. U podnóża góry powstała zaś osada targowa rządząca się prawem polskim – załazek przyszłego miasta. Nazwa osady nie zachowała się, ale niektóre przekazy i opracowania nazywają ją "Strażą". Pierwszym przekazem odnotowującym nazwę miasta w języku niemieckim (Landeshütte), był zapis księcia Bolesława Rogatki i jego brata Konrada, zezwalający benedyktynom z Kresowego Boru (Krzeszowa) rozbudować na prawie niemieckim osadę targową, położoną w widłach rzek Bóbr i Zadrna. Zakonnicy jednak z nadanego im prawa nie skorzystali i przez kolejne lata osada powoli się rozwijała. Inny dokument z 1287 r. wymienia Kamienną Górę pod nazwą "Landishute".

Znaczące dla Kamiennej Góry zmiany nastąpiły w okresie panowania księcia świdnicko-jaworskiego – Bolka I Surowego, który odkupił od benedyktynów w/w osadę, osiedlił na tych terenach zakonników cysterskich i w 1292 r. nadał Kamiennej Górze prawa miejskie. W 1334 r. Bolko II świdnicki potwierdził mieszkańcom miasta ich dotychczasowe prawa i przywileje, a także poszerzył ich katalog o nowe, jak np. warzenie piwa i handel solą.

Miasto Kamienna Góra zostało założone przy szlaku handlowym prowadzącym przez Bramę Lubawską ze Śląska do Czech. Szlak ten stanowił jedną z odnóg Szlaku Bursztynowego, który łączył Bałtyk z krajami południa Europy. Dzięki takiemu usytuowaniu już w XIV w. miasto uzyskało prawo mili, pełny samorząd oraz sądownictwo, a także powstała w nim komora celna. W XVI wieku król czeski Władysław Jagiellończyk na dowód szczególnego uhonorowania zezwolił, aby miasto pieczętowało swoje dokumenty czerwonym woskiem i nadał przywilej organizowania dwóch jarmarków. Ponadto w okresie tym powstał w Kamiennej Górze cech płócienników oraz cech stolarzy. Miasto z czasem zyskało znaczenie jako ośrodek produkcji włókienniczej.

Szybki rozwój miasta i jego dogodnie położenie handlowe miało również negatywne skutki. W pierwszej połowie XV w. Husyci zaatakowali miasto, jednak mieszkańcom Kamiennej Góry udało się odeprzeć szturm. Natomiast za panowania Habsburgów, podczas wojny trzydziestoletniej (1618-1648) doszło do całkowitego zniszczenia miasta przez grabieże i pożary, a ostatni który wybuchł w dniu 11 października 1638 roku i strawił prawie doszczętnie miasto, za wyjątkiem kościoła i 5 domów.

Druą połowa XVII w. oraz pierwsze czterdzieści lat XVIII w. nie przyniosły Kamiennej Górze donioślejszych wydarzeń. Po wojnie

trzydziestoletniej, miasto się odbudowywało, odżywały dawne instytucje i rozbudowywała się administracja. W 1741 r. cały Śląsk i Kamienna Góra przeszły pod panowanie pruskie. Miasto było wielokrotnie zajmowane przez wojska austriackie, a 23 czerwca 1760 r. w pobliżu Kamiennej Góry doszło do krwawej bitwy (tzw. „Pruskie Termopile”). Kamienna Góra ponownie została całkowicie zniszczona i wyludniona. Nastąpiła znaczna dewaluacja pieniędzy, zniszczono gruntownie życie gospodarcze.

W 1813 r., w czasie wojen napoleońskich, w pobliżu Kamiennej Góry miała miejsce koncentracja wojsk prusko-rosyjskich. Wówczas to car Rosji Aleksander I i król Prus Fryderyk Wilhelm III byli gośćmi w kamiennogórskim zamku Grodztwo (niem. *Kreppelhof*) i 10 sierpnia 1813 r. odebrali paradę wojsk na polach, w okolicy os. Antonówka. W 1831 roku doszło do katastrofy budowlanej na terenie rynku w Kamiennej Górze i zawaliła się wieża ratusza. W 1837 roku władze Kamiennej Góry decydują się odejść od założeń twierdzy miasta, podejmując decyzję o zburzeniu murów miejskich. Jako pierwsza zostaje wyburzona Brama Górna, a następnie same mury. Lata 1858-1869 to czas rozwoju przemysłu, architektury przemysłowej i powstania kolei na terenie Kamiennej Góry. W drugiej połowie XIX w. w Kamiennej Górze działało kilka wielkich firm Iniarskich. Jedną z największych firm Iniarskich działających na tym terenie była firma J. Rinkela z 1862 r., produkująca surówkę, płótno, obrusy, ręczniki i płótno żaglowe. Fabryki Iniarskie rozbudowywały się, łączyły w spółki a miasto było prężnie działającym ośrodkiem przemysłu Iniarskiego. W 1858 roku działalność rozpoczyna pierwszy urząd telegraficzny, a w 1863 roku zostaje gruntownie przebudowana sieć wodociągowa. W latach 1864-1865 zostaje rozbudowana sieć gazowa wraz z oświetleniem gazowym. W 1869 roku zostaje doprowadzona linia kolejowa z połączeniem Sędziszów – Kamienna Góra – Lubawka. W 1873 roku następuje wyburzenie starego ratusza, którego teren zostaje przeznaczony na promenadę miejską, a obecnie plac Wolności. W 1874 roku powstaje fabryka obuwia, a w 1881 roku wielka odlewnia i fabryka maszyn. W 1881 roku wybudowano reprezentacyjny budynek poczty, w którym do dzisiaj Poczta Polska ma swoją siedzibę. W 1891 roku miasto zostaje podłączone do państwowej sieci telefonicznej. W 1899 roku w Kamiennej Górze powstaje browar i słodownia. Obecnie w budynku browaru znajduje się mleczarnia. Dzięki fundacji Marianne zu Stolberg zostaje wybudowany szpital powiatowy, najstarszy budynek ukończony został w 1902, a najmłodszy w roku 1923, który przeznaczony był na leczenie dzieci.

Na początku XX w. Kamienna Góra poszerzyła swoje granice, włączając w swój obszar okoliczne wsie: Daleszów Dolny i Górny, Czadrówek oraz Grodztwo. W latach 1904-1905 wzniesiono w miejscu dawnej Bramy Górnej (obecnego Placu Grunwaldzkiego) nowy ratusz, według projektu wrocławskich architektów – Richard Gaze oraz Alfred Bottcher. Jest to neorenesansowa budowla, składająca się z trzech kondygnacji, wysokiej wieży zakończonej galerijką oraz hełmem, w której ma siedzibę urząd miasta do dnia dzisiejszego. Na lata 1905-1914 przypada rozwój kolei, modernizacja sieci energetycznej i kanalizacji miejskiej. W Kamiennej Górze zostaje wybudowana wieża ciśnień. W latach 1914-1918 nastaje kryzys przemysłowy, społeczny i medyczny miasta spowodowany I wojną światową. W 1932 roku powstaje muzeum regionalne, którego organizatorem i długoletnim kierownikiem był dr Ernst Kunick. Przed wybuchem II wojny światowej Kamienna Góra staje się ośrodkiem turystyczno-kulturowym, co można wywnioskować z ilości obiektów użyteczności publicznej. W latach 1940-1945 w Kamiennej Górze działa filia obozu koncentracyjnego Groß-Rosen, którego więźniowie, zatrudnieni byli w miejscowym przemyśle, gdyż wszystkie fabryki włókiennicze zostały zmienione na fabryki zbrojeniowe. W Antonówce uruchomiono zakład produkujący amunicję i uzbrojenie. Do miasta przeniesiona została również część produkcji łożysk kulkowych z bombardowanej przez aliantów fabryki łożysk kulkowych w Schweinfurcie. 9 maja 1945 r. miasto zostało zajęte przez jednostki 21 Armii 1 Frontu Ukraińskiego. 28 maja 1945 r. do Kamiennej Góry przybyły oddziały 29 Pułku Piechoty 2 Armii Wojska Polskiego.

Działania wojenne nie wyrządziły miastu większych szkód. Po 1945 r. wykorzystano istniejące fabryki i uruchomiono ośrodek przemysłu włókienniczego. W tym samym roku zostaje otwarta największa w tym rejonie fabryka Inu ZPL „Len” na miejscu dawnej fabryki J. Rinkela. Działała do końca lat 80. XX w. Następnie na tym terenie funkcjonował zakład budowlany. W 1946 roku swoją działalność otwiera tkalnia jedwabiu „Floreta”, której hale charakteryzują się dachem pilastym i bardzo grubym murem. Podłużne hale z przeszklonymi dachami idealnie doprowadzały światło do pomieszczeń z maszynami tkackimi. Lata 1947-1948 to okres powstawania szkół publicznych w powojennej historii miasta Kamienna Góra. Na uwagę zasługuje otwarcie zakładu maszynowego DFMW „DOFAMA”, który produkował maszyny włókiennicze aż do 1970 roku. W 1969 roku muzeum regionalne w rynku zostaje przekształcone w Muzeum Tkactwa Dolnośląskie.

W wyniku przemian gospodarczych końca XX zahamowane zostało funkcjonowanie przemysłu włókienniczego, co w znacznym stopniu ograniczyło miejsca pracy i skutkowało zmiany w profilu produkcyjnym. Rozwój małej przedsiębiorczości przyczynił się do powstania nowych struktur gospodarczych, takich jak przemysł meblarski, spożywczy i handel. Od 1997 r. na terenie miasta rozpoczęła działalność jedna z trzech na Dolnym Śląsku stref ekonomicznych, tj. Specjalna Strefa Ekonomiczna Małej Przedsiębiorczości S.A. – KSSEMP, której działalność ustanowiono do 31 grudnia 2026 r. Obecnie w SSEMP działa na terenie miasta 9 inwestorów.

W Kamiennej Górze istnieje sieć sklepów dyskontowych, tj: Aldi, Biedronka (w 3 lokalizacjach), Bricomarché, Dino, Internache, Kaufland, Lidl, placówki sklepów sieciowych jak: Media Expert, NeoNet, Pepco, PSS „Społem”, Żabka, Pagaz, działa również kilkanaście banków, kilka towarzystw ubezpieczeniowych, 3 stacje paliw oraz znaczna liczba drobnych przedsiębiorstw branży handlowo-usługowej. Część z wymienionych powyżej sklepów funkcjonuje w ramach otwartego, na terenie byłych zakładów LEN, zrewitalizowanych i przystosowanych do nowych funkcji - centrum handlowego.¹

5.2.2. Krajobraz kulturowy

Krajobraz kulturowy to niepowtarzalne, indywidualne oblicze miejsca, którego wizerunek jest syntezą elementów przyrody, klimatu i ukształtowania terenu oraz zachodzących na tym terenie procesów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, związanych z aktywnością człowieka. Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne, kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo niematerialne - zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez ludzi w relacji z ich

¹ Sporządzono na podstawie opisu zamieszczonego w Strategii Rozwoju Miasta Kamienna Góra na lata 2017-2025 (przyjętej Uchwałą Rady Miasta Nr XXXIII/224/17 z dnia 26 kwietnia 2017 r.) oraz w Studium

środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Krajobraz kulturowy jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Jego ochrona jest najistotniejszym czynnikiem kształtowania tożsamości i osobowości mieszkańców, by mogli identyfikować się ze swoim miastem oraz zrozumieć jego historię.

W Kamiennej Górze przestrzeń historycznie ukształtowała się w wyniku działalności różnych grup kulturowych i nakładania się elementów kulturowych na przestrzeni wieków. Istotne znaczenie, w tym zakresie, miał okres bezpośrednio po II wojnie światowej, w którym poprzez całkowitą „wymianę” mieszkańców ciągłość krajobrazu kulturowego została przerwana.

Ostatnie grupy hitlerowskich jednostek wojskowych wycofały się z Kamiennej Góry w dniu 8 maja 1945 r., a już 9 maja, we wczesnych godzinach porannych, wjechali do miasta od strony południowej żołnierze radzieccy z 21 armii okółowojskowej gen. płk. Dmitrija Gusiewa. Zanim w Kamiennej Górze władzę przejęli Polacy, władzę sprawowała radziecka komendantura wojskowa, której zadaniem było zaspokojenie potrzeb wojska. Rosjanie przejęli zakłady włókiennicze, metalowe i spożywcze, uruchamiając w nich produkcję w oparciu o pracowników niemieckich. Do byłego ZSRR wywożono maszyny, urządzenia przemysłowe, wagony itp. Mienie ponemieckie traktowano jako „trofejne” - zdobyczne. Pierwsi oficjalni przedstawiciele polskiej władzy zjawili się w Kamiennej Górze 19 maja 1945 r. Na czele 16-osobowej grupy operacyjnej, mającej ustanowić administrację w mieście i powiecie kamiennogórskim, stał Tadeusz Kalaman z Nowego Sącza, pełnomocnik rządu i późniejszy starosta (1945-1948). 23 maja przybyła kolejna grupa Polaków w ilości 46 osób, którym w większości powierzono stanowiska wójtów i komendantów posterunków Milicji Obywatelskiej (MO). 25 maja zjawiała się w mieście 21 osobowa grupa operacyjna Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów (KERM) z zadaniem przejścia od Rosjan obiektów przemysłowych i ich ochrony przed szabrownikami. Grupą kierował inż. Jerzy Sapiecha. Przybyli też żołnierze 29 pułku piechoty II Armii Wojska Polskiego, którym powierzono m.in. strzeżenie wydzielonego odcinka naszej południowej granicy. 11 czerwca 1945 r. wprowadzono język polski jako urzędowy. Po zakończeniu konferencji poczdamskiej (17 lipca-2 sierpnia), która ustanowiła polską granicę na Odrze i Nysie Łużyckiej, na Ziemię Kamiennogórską zaczęli masowo napływać Polacy. Najwięcej osadników pochodziło z województw centralnej Polski, a mianowicie z krakowskiego (powiat nowosądecki), kieleckiego, warszawskiego, lubelskiego, poznańskiego i śląsko-dąbrowskiego. Repatrianci przyjeżdżali głównie z terenów zabużańskich: lwowskiego, wileńskiego, nowogródzkiego, poleskiego, wołyńskiego i stanisławowskiego. Osiedlali się też Polacy wracający z zachodniej Europy. Pod koniec grudnia 1945 r. w Kamiennej Górze mieszkało około 13,5 tys. osób, w tym tylko 2,5 tys. Polaków. Ludność niemiecka w zasadniczej części została wysiedlona z terenu powiatu wiosną i latem 1946 r., a rok później akcję tę praktycznie zakończono.

W zdecydowanej większości przyjechali do Kamiennej Góry ludzie mniej wykształceni i wywodzący się często z bardzo ubogich środowisk wiejskich. Dla tej odmiennej grupy kulturowej miasto Kamienna Góra było zupełnie obce, zdecydowanie zamożniejsze i cywilizacyjnie bardziej rozwinięte niż miejscowości, z których pochodzili nowi mieszkańcy. Przybysze nowego narodu, o innej religii i kulturze przejmowali krajobraz kulturowy bez zrozumienia i przyswojenia sobie systemu jego znaczeń, historii, bez rozumienia powiązań tak z miejscową przyrodą jak i z wytworami człowieka. Ten zastany na „ziemiach odzyskanych” krajobraz był dla nich obcy, często wręcz wrogi. W tym nowym środowisku nie czuli się pewnie, a nowe miejsce zamieszkania traktowali tymczasowo. Nie dbali więc o zabytki, o te elementy infrastruktury, których nie zawsze potrafili wykorzystać. Spośród budowli o szczególnym znaczeniu symbolicznym odnawiano i odbudowywano jedynie nieliczne, w tym kościół ewangelicki, jeden z tzw. „Kościółów Łaski”. Musiały minąć dziesięciolecia, aby krajobraz uznano za swój, by mieszkańcy utożsamili się ze swoim miastem. Dzisiaj dziedzictwo kulturowe stanowi bezcenny kapitał, który na co dzień towarzyszy społeczności lokalnej, a potencjał zabytków jest wykorzystywany przez władarzy miasta do rozwoju turystyki, inicjatyw kulturalnych i edukacyjnych.

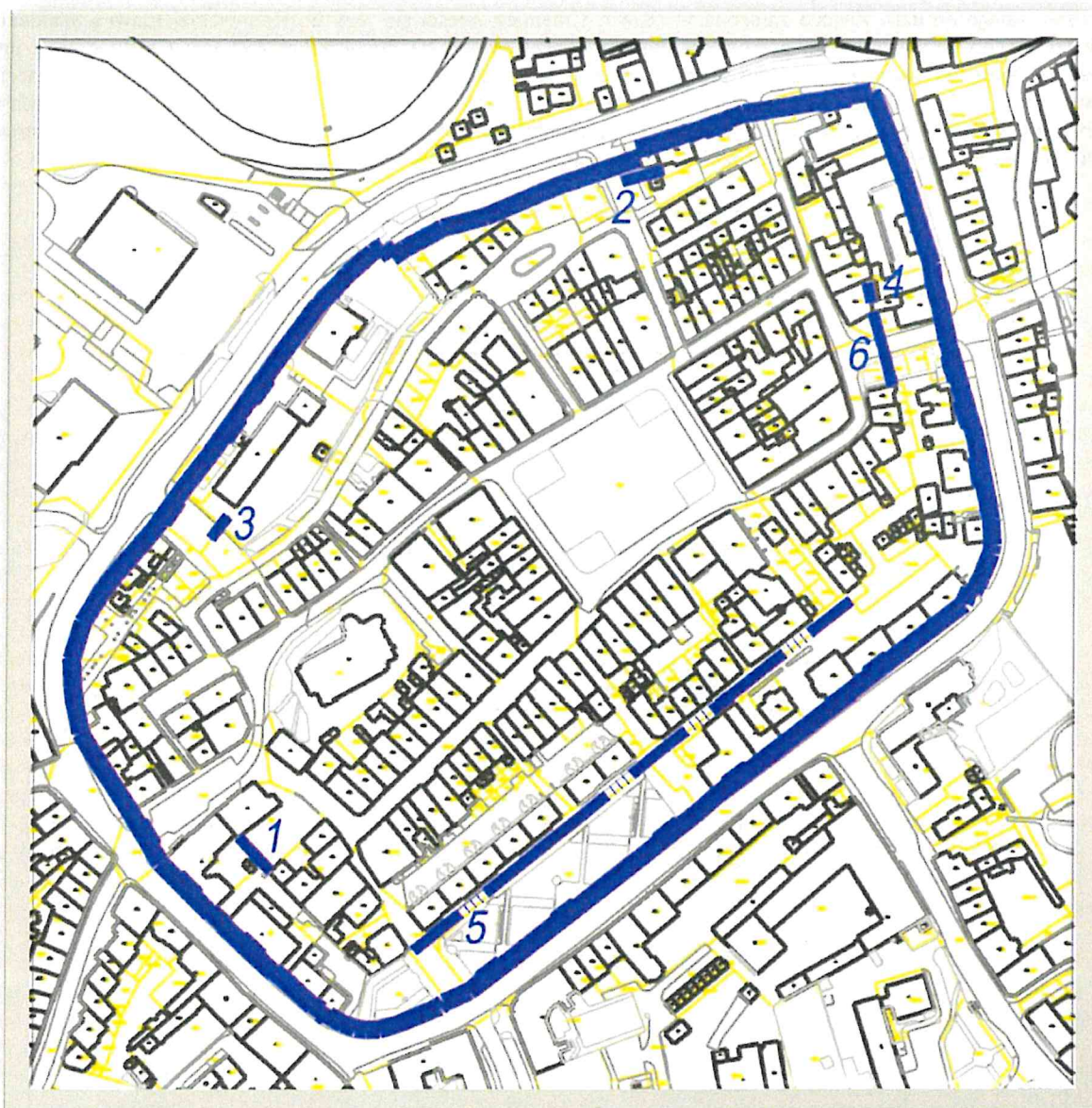
5.2.3. Zabytki nieruchomości

Nieruchomość o cechach zabytku stanowi zabytek nieruchomy. Zabytkiem może być wybrana część lub całość nieruchomości. Oprócz budynków lub budowli zabytki nieruchome to także miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych ludzi lub instytucji. W ustawie wymienione są także krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne i ruralistyczne, budownictwo obronne, obiekty techniki, cmentarze i parki. Najważniejsze dla miasta Kamienna Góra to:

1) Układ urbanistyczny

Kamienna Góra została założona w XIII wieku na planie owalu w widłach rzeki Bóbr i Zadrna, na kierunku zgodnym z przebiegiem szlaku handlowego ze Śląska do Czech przez Bramę Lubawską. Domy pogrupowane zostały wokół centralnie ulokowanego rynku (obecnie pl. Wolności), całość ujęta została murami i fosą, z dwiema bramami – górną i dolną. Zabudowa powstała, zgodnie z prawem niemieckim jako zwarta i uszeregowana (podzielona na parcele prostokątne o długim boku a krótkim froncie), a trakty odchodzące od rynku kierują się ku głównym wyjściom z murów miejskich. Głównymi arteriami w mieście były obecne ulice: K. Miarki, A. Mickiewicza – wychodzące z Bramy Górnej w kierunku rynku oraz S. Żeromskiego i Słowiańska. Zachowany historyczny układ urbanistyczny miasta Kamienna Góra w granicach wyznaczonych: zachodnim, północnym i wschodnim skrajem ulicy Wojska Polskiego, południowym skrajem ulicy Spacerowej oraz zachodnim ulicy S. Okrzei jest wpisany do rejestru zabytków decyzją WKZ nr 366 z dnia 25.11.1956 r. - obecny nr rejestru A/1821/366. Z miasta barokowego, znanego z materiałów historycznych z 1 poł. XVIII wieku zachował się wewnętrzny układ ulic z rynkiem oraz znaczna część dawnych podziałów parcelacyjnych. Układ przestrzenny starego miasta, mimo przebudów i likwidacji murów miejskich pozostał czytelny do dziś.

Rys. 1. Układ urbanistyczny w obszarze starego miasta
– zaznaczone pozostałości murów miejskich

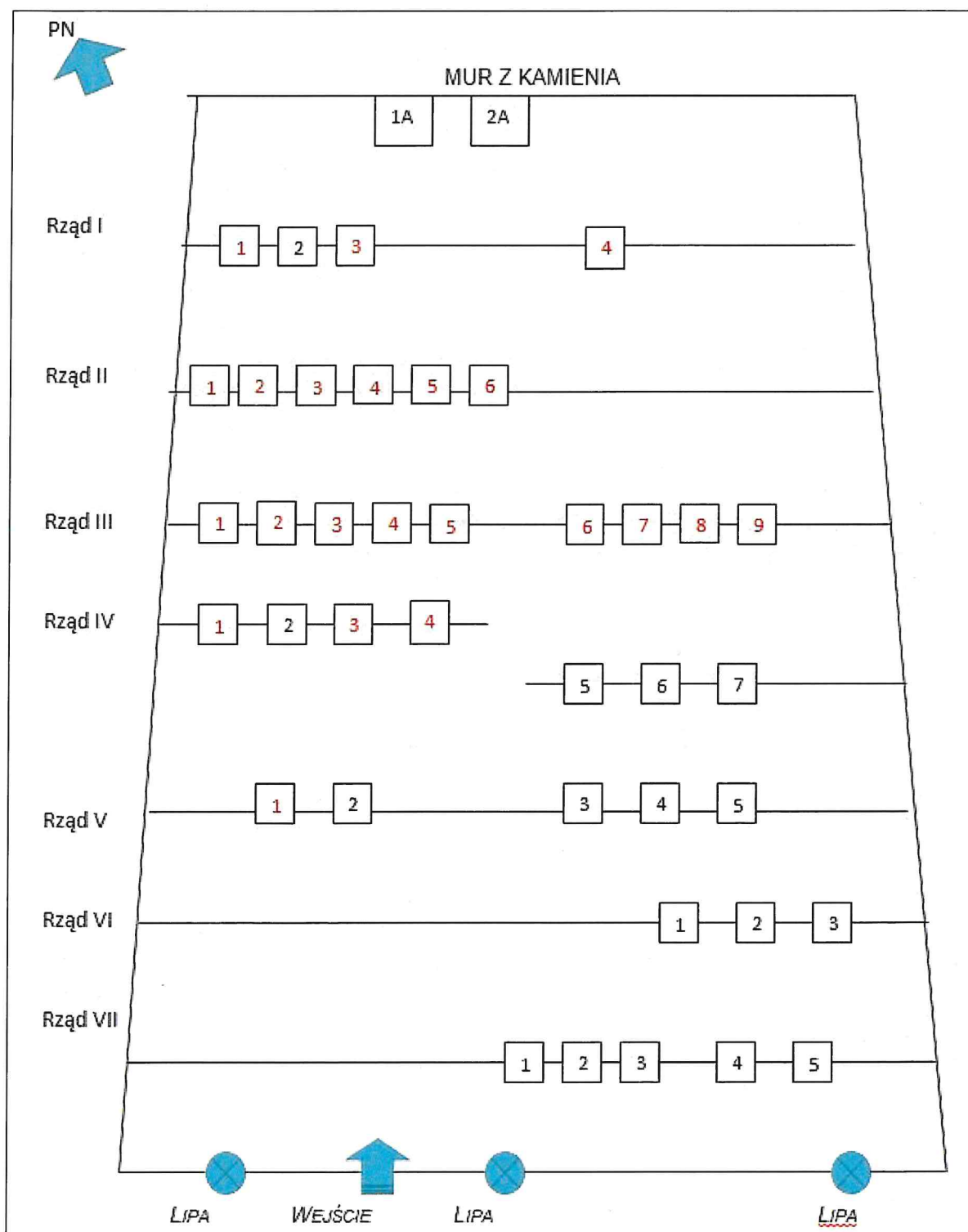
2) Mury miejskie

Kamienna Góra z uwagi na przygraniczne położenie, obok osady targowej, pełniła w średniowieczu również funkcję strażnicy. Dla wzmocnienia obronności została otoczona wałem i palisadą, a następnie fosą, zaś w XV wieku murem obronnym z dwiema bramami, ufortyfikowanymi wieżami strażniczymi. Brama górna usytuowana była na dzisiejszym pl. Grunwaldzkim i wyprowadzała podróżnych z miasta w kierunku Przełęczy Lubawskiej – w stronę gór. Druga brama dolna umiejscowiona była u wylotu ul. S. Zeromskiego, kilkanaście metrów od skrzyżowania ulic: Wojska Polskiego, Katowickiej i S. Okrzei i wyprowadzała podróżnych w niżej położony teren – biegnący w kierunku Bolkowa. W wieku XVIII średniowieczne mury nie stanowią już wystarczającego zabezpieczenia obronnego dla miasta z uwagi na rozwój broni palnej. Z tego powodu coraz mniejszą wagę przywiązywano do ich konserwacji i napraw. Na przełomie XVIII i XIX wieku kamiennogórskie mury obronne były stare i zaniedbane a fosa słabo zasilana wodą jest jeszcze w gorszym stanie. W roku 1805 i 1819 poważnemu uszkodzeniu uległy wieże umacniające bramy. W XIX wieku na skutek dynamicznego rozwoju miasta i nasilenia się ruchu drogowego wąskie bramy i mury były tylko przeszkodą. Z tych względu rozebrano mury i zniwelowano fosę. W 1837 roku rozebrano Bramę Górną, a w roku 1862 pozostałości Bramy Dolnej. W 1873 r. rozpoczęto zasypywanie fosy, co zakończyło się w 1907 r. Mury obronne we fragmentach pozostały zachowane w najstarszej części miasta: przy ratuszu, za budynkiem nr 14 przy ul. Spacerowej oraz za budynkiem nr 21 przy ul. Żytniej. W roku 2010 został zrewitalizowany i odbudowany w części fragment muru za budynkiem nr 14 przy ul. Spacerowej, a także odbudowano fragment muru pomiędzy ul. Browarową a Spacerową. Ponadto przebieg murów został zaakcentowany (wyróżniony) w posadzkach przebudowywanych ciągów komunikacyjnych na terenie Starego Miasta. Mury miejskie wpisane są do księgi zabytków nieruchomości województwa dolnośląskiego pod nr A/5486/597 (decyzja WKZ nr 597 z dnia 25.08.1959 r.)

3) Cmentarz żydowski

W Kamiennej Górze istniały dwa cmentarze żydowskie. Młodszy z nich, uroczyście otwarty 16 sierpnia 1881 roku, był położony u stóp południowego zbocza Góry Zamkowej. Został on zlikwidowany po drugiej wojnie światowej, jeszcze w 2002 roku można było odnaleźć ślady jego istnienia przy ul. Księcia Bolka I, pomiędzy zalewem a wejściem na ogródki działkowe. Starsza nekropolia żydowska istnieje do dziś. Została założona w 1824 r. Cmentarz mieści się przy ul. Katowickiej (dawna Waldenburger Str.), pomiędzy cmentarzem katolickim a dawnym domem pogrzebowym, na powierzchni 450 m². Cmentarz jest ogrodzony ze wszystkich stron: od wschodu wysokim murem, od południa siatką, od zachodu - czyli od ścieżki oddzielającej nekropolię żydowską i katolicką - płotem z drewnianej sztachety z furtką, a od północy granicę wyznacza ściana pobliskich zabudowań. Macewy ustawione są w równych rzędach, przodem w kierunku wschodnim. Od furtki prowadzi wąska alejka w stronę przedniej części cmentarza, do muru, na którym z rozbitych części macew ułożono mozaikę.

Rys. 2. Cmentarz żydowski -schemat układu maceb - ul. Katowicka

Głównym surowcem, jakiego użyto do budowy nagrobków, jest piaskowiec, na którym erozja ukazuje się niestety wcześniej niż na twardszych kamieniach. Dominują inskrypcje hebrajskie, niemieckich jest zaledwie kilka - często jednak same imię i nazwisko jest zapisane także alfabetem łacińskim. Na części nagrobków, czasami o dość oryginalnych zwieńczeniach, występuje tradycyjna żydowska symbolika. Przy weryfikacji zabytków do wykonywanej GEZ zlokalizowano łącznie 40 macew w VII rzędach i 2 macewy osadzone w murze cmentarnym. Wszystkie zostały kolejno ponumerowane, zgodnie ze schematem – w karcie adresowej zabytku. Szczególną ochroną objęte są 22 macewy – według szkicu karty cmentarza oznaczono kolorem czerwonym. W karcie, obok zdjęć, podano wymiar macewy w cm; [szer. x wys.]. Ponadto zlokalizowano granitowe słupki – 16 szt. (w tym 1 leżący) i 1 żelazny słupek byłego ogrodzenia na ternie cmentarza oraz 3 drzewa - lipy. Cmentarz żydowski wpisany jest do rejestru zabytków pod nr 980/J – decyzją WKZ z 04.09.1989 r.

Foto 1. Cmentarz Żydowski - ul. Katowicka

4) Zespół zamkowy

W skład zespołu wchodzi ruiny pozostałe po Zamku Grodzko oraz park. Zamek położony był w pn. części miasta, na lewym brzegu Bobru, na wysokości ok. 435-440 m n.p.m. stanowił trójskrzydłowy obiekt, na nieregularnym planie, zakomponowany wokół czworobocznego dziedzińca krążankowego i otoczony fosą. Utrzymany w stylu renesansowym murowany z kamienia i cegły. Bryła trójkondygnacyjna, pierwotnie z wyższą, pięciokondygnacyjną wieżą na planie kwadratu w narożniku północno-zachodnim - obecnie nieistniejącą. Od zachodu portyk z dwoma bliźniaczymi portalami i tarasem w górnej części. Mury pierwotnie zwieńczone attykami i opatrzone szczytami o bogatej dekoracji kamieniarskiej, obecnie zachowane w partiach obwodowych do wysokości nadproży ostatniej kondygnacji. W oprawach otworów kamieniarka renesansowa typu fasciowego i neorenesansowa. Wnętrza w większości zagruzowane i porośnięte samosiewami, z zachowanymi częściowo sklepieniami krzyżowo-żebrowymi i kolebkowymi w przyziemiu. W otoczeniu park, który powstał w latach 70 XIX wieku i stanowił integralną część założenia pałacowego. Posiadał układ przestrzenny zrealizowany pomiędzy budynkiem a linią fosy. Pałac wpisany jest do rejestru zabytków, jako ruina zamku decyzją WKZ nr 290 z 27.07.1951 r. – księga rejestru nr A/5503/290, a park został wpisany do rejestru decyzją WKZ nr 527/J z dnia 15.06.1976 r. Przy weryfikacji zabytków do wykonywanej GEZ drzewostan w parku został (w październiku 2017 r.) zinwentaryzowany na mapie zasadniczej i stanowi załącznik do karty adresowej zabytku.

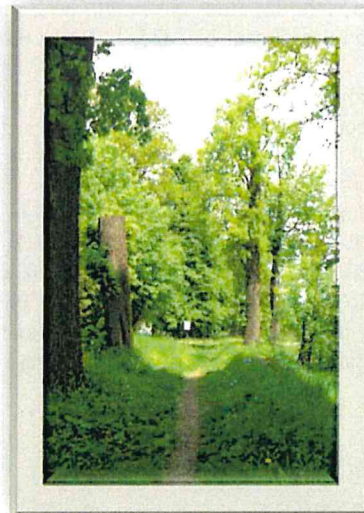
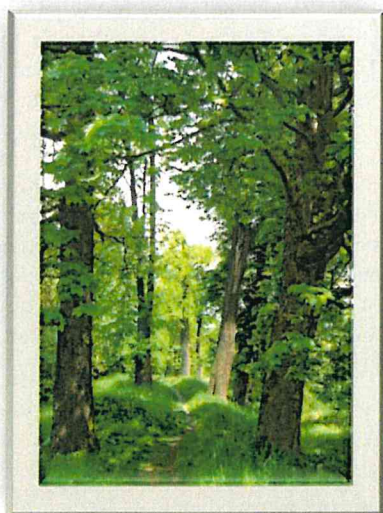
Foto 2. Widok na ruiny – fot. Piotr Słowiński

Foto 3. Zespół zamkowy - ruina - ul. Zamkowa

Foto 4. Zespół zamkowy - park - ul. Zamkowa

5) Budynki sakralne:

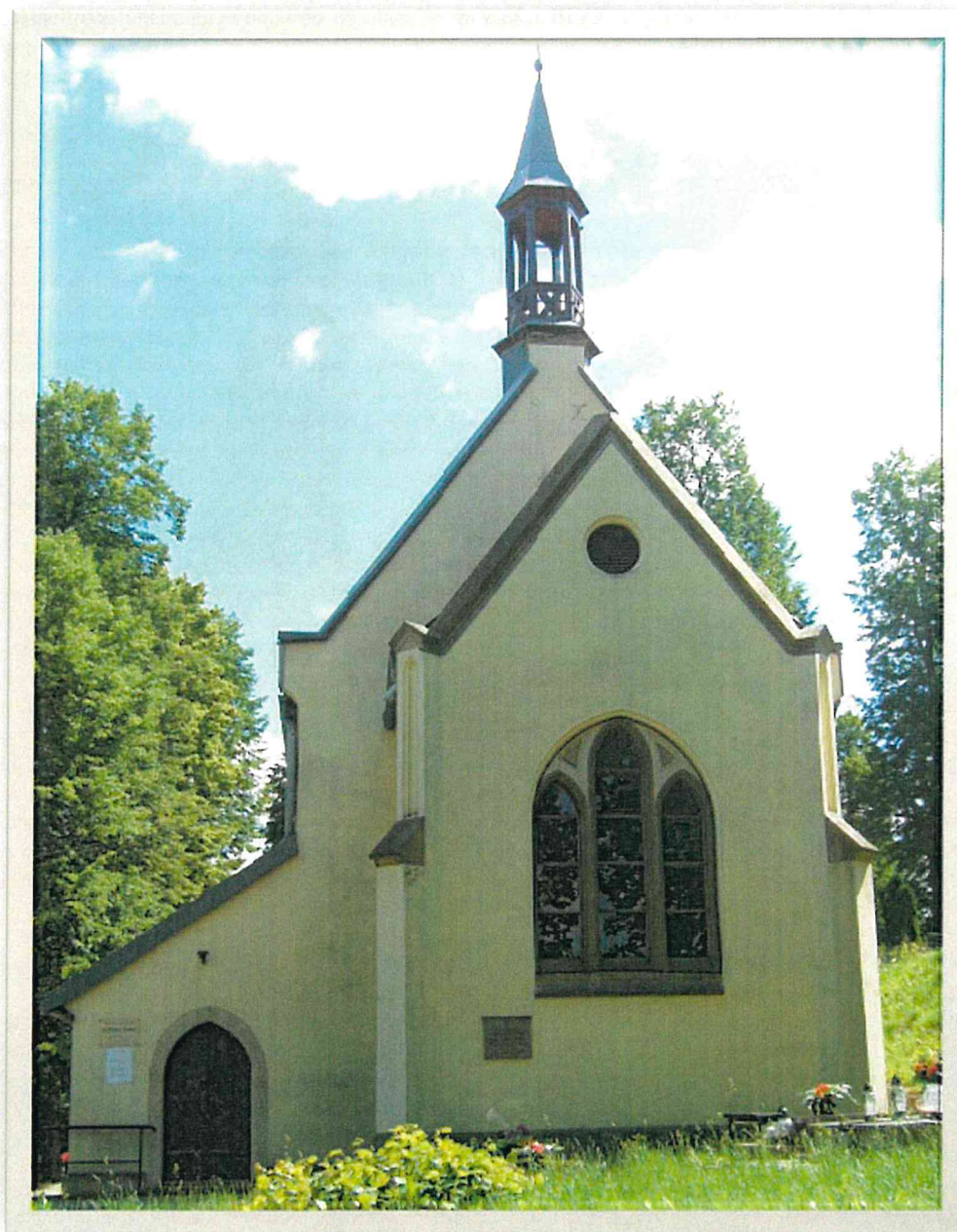
Kościół Parafialny p.w Św. Piotra i Pawła –kościół gotycko – renesansowy wzmiankowany już w 1294 r., spalony przez husytów. Prezbiterium obecnego kościoła wybudowano w XVI wieku, natomiast całość przebudowano w XVIII w. i w 1885 r. Obecny wygląd kościoła zawdzięcza działaniom restauratorskimi z roku 1960. Jest to budowla orientowana, murowana, trzynawowa z prostokątnym prezbiterium, z wieżą od zachodu, z emporami rozdzielonymi kolumnami tokańskimi i półkolistymi arkadami nad nawami bocznymi korpusu. Kościół nakryto dwuspadowym dachem z kwadratową wieżą na osi, zakończoną tarasem z kamienną balustradą i nadbudowaną ze ściętymi narożami, zwieńczoną hełmem z prześwitem i dzwonami z 1606 r. i z 1639 r. Prezbiterium nakryto sklepieniem krzyżowo-żebrowym, nawy sklepieniem kolebkowym z lunetami, ozdobionymi dekoracją stiukową. We wnętrzu zachowały się m.in.: późnogotycki tryptyk z 1520 r., neogotyckie ołtarze główny i boczny z końca XIX w., polichromowana ambona z końca XVIII w. kamienna chrzcielnica z drewnianą manierystyczną pokrywą z I połowy XVII i XIX w. prospekt organowy z 1885 r., obrazy, rzeźby z XVIII i XIX w. W murach obwodowych zespół kamiennych płyt nagrobnych i epitafiów mieszczkańskich z lat 1599-1614.

Foto 5. Kościół parafialny – ul. K. Miarki nr 24a

Kościół Pomocniczy p.w Bożego Ciała – kościół pomocniczy zwany też cmentarnym, który wyglądem przypomina kaplicę cmentarną został wzniesiony w 1560 roku z inicjatywy proboszcza Langnickela, a po rozbudowie w 1884 roku o kruchtę i prezbiterium nabrał wyraźnych cech neogotyckich. Wejście do kaplicy usytuowane jest od strony północnej kościoła, które jest doświetlone oknem nad wejściem. Jednonawowy korpus nakrywa sklepienie krzyżowo-żebrowe. Kościół przykrywa dach dwuspadowy, na szczycie którego wznosi się drewniana sygnaturka. Wnętrze odzwierciedla układ i formę poszczególnych etapów budowy. Ostatnie prace konserwatorskie i remontowe wykonano w 2009 r. Kościół wpisany do rejestru zabytków nieruchomości decyzją WKZ nr A/1253 z dnia 02.06.2009 r.

Foto 6. Kościół – kaplica cmentarna – ul. Katowicka nr 26

Kościół Ewangelicki p.w Matki Boskiej Różańcowej – to jeden z sześciu kościołów łaski, na budowę których zgodę wyrażono w 1709 roku. Architektem świątyni był Martin Frantz, który zaprojektował kościół w stylu barokowym, został wzniesiony na planie krzyża greckiego. Okryty jest czterospadowym mansardowym dachem, zaś elewacja została sprowadzona do płaskich lizen, łączonych belkowaniem. Do ramienia mieszczącego prospekt organowy, dostawiono masywną kwadratową wieżę, zwieńczoną cebulastym hełmem z prześwitem arkadowym. Wieża, z portalem w przyziemiu, wraz z dostawioną na tej samej osi zakrystią podkreślają w bryle wydłużony charakter budowli, zaznaczony wewnątrz umieszczeniem na tej samej osi ołtarza i prospektu organowego. Kamień węgielny pod kościół położono 6 czerwca 1709 roku. Na budowie pracowali miejscowi rzemieślnicy. W 1717 roku zawieszono na wieży dzwon. Uroczyste konsekracja i nadanie wezwania Trójcy Świętej nastąpiło 8 października 1720 roku. Przez parę następných lat świątynie doposażono. Była to ewangelicka świątynia, która mogła pomieścić nawet 5 tysięcy osób. Po II wojnie światowej obiekt nieużytkowany ulegała powolnemu niszczeniu. Od roku 1958, księża katolicycy rozpoczęli remont.

W ramach prac remontowych odnowiono pokrycie i wzmocniono wieżbę dachową, oszklono okna, uzupełniono tynki i wymalowano wnętrza. Wykonano remont posadzki i empory (drugą kondygnację empor rozebrano), wyposażono kościół w ołtarz, organy i ławki. Obok kościoła została ustawiona dzwonnica o konstrukcji stalowej, wyposażona w trzy dzwony. We wnętrzach kościoła wykonano polichromie autorstwa Jana Molgi i Pawła Mitka. Malowidła przedstawiają Matkę Bożą Różańcową oraz szereg postaci z historii Polski składających jej hołd. Obecnie jest to kościół rzymsko katolicki pod wezwaniem Matki Bożej Różańcowej. Kościół wpisany został do rejestru zabytków w dniu 05.03.1956 r. - A/5502/31.

Foto 7. Kościół Łaski – pl. Kościelny nr 2

6) Budynki mieszkalne

Podstawową formę zabudowy mieszkaniowej w obszarze starego miasta tworzą kamienice mieszczańskie, najczęściej z częścią usługową w parterach budynku. Zachowana zabudowa wokół rynku (pl. Wolności), z ocalałą od północnego zachodu pełną pierzeją z podcieniami, pochodzi głównie z XVIII w. Budynki w obszarze starego miasta ulegały w późniejszym okresie znacznym przekształceniom formy. W pierwszej połowie XIX w. część budynków przebudowana została w stylu neoklasycystycznym, powstawały nowe obiekty na części zasypanej fosy. Wiele budynków barokowych uległo dalszej przebudowie poprzez skrócenie ich o tylny trakt, podwyższenie kondygnacji w górę, likwidację podcieni i wprowadzenie dachów kalenicowych lub łączenie dawnych dwóch kamienic. Powstają również pierwsze budynki z płaskimi dachami o architekturze secesyjnej (budynki przy ul. Ogrodowej 25 i 27). W tym okresie oficyny gospodarcze zostają przebudowane na cele mieszkaniowe, a tereny zieleni między budynkami frontowymi a oficynami zabudowywano obiektami gospodarczymi lub dodatkowymi oficynami mieszkalnymi. Pod koniec XIX i na początku XX wieku przebudowy przybierają różnorodny charakter, tj. od niewielkich zmian formy, ze zmianą funkcji głównie w parterze (nowe klatki schodowe, powiększenie powierzchni handlowych), aż do kompletnej zmiany formy, polegającej na przebudowie elewacji z eklektycznym wystrojem, podwyższeniem budynku na ogół do IV kondygnacji oraz wprowadzenie dachów płaskich często z jednostronnym frontalnym szczytem lub mansardą. Na początku XX wieku powstają już na zewnątrz obszaru starego miasta kamienice czynszowe jako nowa forma zabudowy mieszkaniowej. Obiekty te są trzy i czterokondygnacyjne z płaskim, pół-mansardowym lub wielospadowym dachem (np. budynki przy: al. Wojska Polskiego 13, 15, 17 i 19). Na terenie miasta występują również inne domy mieszkalne, które charakteryzują się wielokrotnymi, nietypowymi fazami przebudowy i ze względu na swoją odrębność są trudne do sklasyfikowania (obiekt przy ul. K. Miarki 17, czy A. Mickiewicza 8). Najcenniejsze kamienice w obszarze starego miasta wpisane są do rejestru zabytków i z pozostałymi obiektami o walorach historycznych ujęte są w gminnej ewidencji zabytków. Każdy obiekt ujęty w GEZ posiada kartę adresową, w której ustalony jest zakres ochrony – ustalony w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, wymienione są również elementy

podlegające ochronie konserwatorskiej, takie jak: dekoracyjne detale architektoniczne tj. dekoracja rzeźbiarska fasad, portale, obramienia okien, gzymsy, balustrady balkonów, stolarkę, elementy kowalskie – kraty.

Foto 8. Muzeum Tkactwa – pl. Wolności nr 11

Muzeum Tkactwa to przykład klasycystycznej kamienicy mieszczańskiej przy kamiennogórskim rynku (pl. Wolności nr 11), która powstała w drugiej połowie XVIII w. Bryła budynku założona została na planie prostokąta z oficynami bocznymi i oficyną północną. Budynek podpiwniczony, trzy-kondygnacyjny z mezaninem, nakryty dachem łamanym. Fasada na 4 półkolistych łukach podcienia wspierającego się na filarach. Obramienia kamienne z kluczami, nadokienniki, portal kamienny. Portal z piaskowca o wykroju półkolistym spłaszczonym, z obramieniem profilowanym uskokowo, osadzony na prostych cokołach. Nad drzwiami łuk archiwolty i dekoracyjna krata z dekoracją stanowiącą wić roślinną o regularnych spiralnych zwojach z małymi listkami, w środku kartusz herbowy otoczony wieńcem z liści. Wici kute z prętów okrągłych, łączonych na wpust, listki i kartusz - płaskie. Krata okienna z kutego żelaza, z prętów krzyżujących się i łączonych na wpust, zamontowanych na pręcie wokół ościeża okiennego - w osi 3 dekoracyjne koła z prętów kutych. Wewnątrz: sklepienia krzyżowe, kolebkowe z lunetami, sztukatorskie dekoracje stropów, piece z 1 poł. XIX w. Stolarka okien i drzwi. Obiekt muzeum został kompleksowo odnowiony, a jego dziedziniec nakryto dachem, co pozwoliło stworzyć dodatkowe miejsce na ekspozycję. W odnowionym budynku muzeum znajdują się wystawy stałe i okazjonalne. Poznamy tam historię miasta i okolic, rozwój tkactwa i przemysłu, bogaty zbiór eksponatów z przeszłości jak również wystawy dzieł współczesnych artystów. Kamienica wpisana do rejestru zabytków decyzją nr 932/J z dnia 6 listopada 1990 r.

Cech Rzemiosł Różnych zasługuje na wyróżnienie jako jedna z najstarszych kamienic mieszczańskich, która powstała w 1695 roku, w obszarze starego miasta. Obiekt przebudowany został w końcu XVIII wieku z wykorzystaniem części budowli wcześniejszej (m. in. przebudowa parteru, górnych kondygnacji i szczytu). Kolejna przebudowa miała miejsce w 1933 roku, podczas której wykonano również renowację elewacji. Budynek zlokalizowany jest na planie wydłużonego prostokąta, trzytraktowy z jednotraktową przybudówką od zaplecza. Od frontu na osi sięń przelotowa, mieszcząca w części środkowej klatkę

schodową. Portal wejścia głównego kamienny, bogato profilowany, w partiach bocznych okna wystawowe w kamiennych opaskach. Elewacja frontowa trzyosiowa z wysokim szczytem ujętym po bokach pilastrami i zakończonym łamanym gzymsem. Oś środkowa z dwoma lizenami poziomo boniowanymi w tynku. Poszczególne kondygnacje oraz szczyt oddzielone gzymсами. Od roku 1969 kamienica jest w użytkowaniu Cechu Rzemiosł Różnych i stanowi obiekt usługowy, wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 1159/J z 9 maja 1994 r.

Foto 9. Cech Rzemiosł Różnych - ul. K. Miarki nr 27

Kamienica przy Al. Wojska Polskiego nr 12 jest przykładem dobrze zachowanej kamienicy zlokalizowanej poza murami miasta, przy jednym z głównych ciągów komunikacyjnych. Usytuowana jest kalenicowo w południowej pierzei Al. Wojska Polskiego, z fasadą od strony północnej, od zachodu jest zwarta z zabudową pierzei, od południa połączona z piętrową oficyną, od wschodu z parterowym pawilonem. Obiekt utrzymany jest w duchu klasycystycznego baroku, został prawdopodobnie wzniesiony w drugiej

połowie XVIII wieku i częściowo przebudowany na początku XX wieku. Monumentalną, zwartą, założoną na rzucie prostokąta, trójkondygnacyjną bryłę wieńczy wysoki dach mansardowy z lukarnami w formie okulusów. Elewację o regularnym układzie osi (siedmio i czterosiowe), który został wyznaczony przez otwory okienne i drzwiowe zostały otynkowane. Wśród detali architektonicznych należy wymienić: cokół z piaskowca, gzyms kordonowy i koronujący, profilowane kamienne oprawy otworów z uszakami, nadokienniki w formie prostokątnych płycin wypełnionych ornamentem geometrycznym z palmetami po bokach oraz trójkątne i segmentowe naczółki. Wejście główne zaakcentowano reprezentacyjnym portalem, zwieńczonym trójkątnym tympanonem, którego pole wypełnia motyw roślinny i inskrypcja No 129/130. Otwór wejściowy w łuku koszowym z wolutowy kluczem i festonami w nadłuczu. Kamienica posiada zachowany trójtraktowy układ wnętrza wraz z elementami wyposażenia i wystroju w postaci: klatki schodowej z balustradą, drewnianej boazerii, posadzek ceramicznych, stolarki okiennej i drzwiowej oraz bogatych dekoracji sztukatorskich. Budynek został wpisany do rejestru zabytków decyzją nr A/5887 z dnia 29 sierpnia 2013 r

Foto 10. Kamienica przy Al. Wojska Polskiego nr 12

7) Budynki użyteczności publicznej

Ratusz – budynek ratusza został wzniesiony w latach 1904 – 1905 dzięki wspólnemu projektowi dwóch wrocławskich architektów Richarda Gaze oraz Alfreda Böttchera. Ratusz jest budowlą dwuskrzydłową o zmiennej liczbie kondygnacji. Skrzydła ratusza są dwu oraz trzytraktowe. Na zbiegu traktów stoi masywna zdobiona wieża wraz z zegarem w zwieńczeniu. Na południowej elewacji, nad drugą kondygnacją znajduje się ozdobny fryz, przedstawiający obronę Kamiennej Góry przed husytami. Ratusz posiada trzy portale, główne wejście prowadzi przez portyk podparty arkadami, unoszącymi taras z kamienną balustradą. Pozostałe portale znajdują się w narożnikach fasady. Wewnątrz ratusza jest trakt komunikacyjny z neogotyckimi sklepieniami. Budowla posiada bogate wyposażenie wnętrz, takie jak: witraże, polichromie, rzeźby, stropy kasetonowe i kominki. Obecnie ratusz jest siedzibą

Urzędu Miasta. W 2012 r. dokonano gruntownego remontu budynku, w zakresie którego obok prac ogólnobudowlanych związanych z budową dźwigu osobowego, instalacji ppoż. i antywłamaniowej oraz remontu elewacji i montażu iluminacji wykonane zostały także prace konserwatorskie – odnowienie polichromii. Za tę inwestycję, w roku 2015 obiekt został wyróżniony w kategorii - Utrwalenie wartości zabytkowej pojedynczego obiektu – Zabytek Zadbany AD 2015.

Foto 11. Budynek ratusza – pl. Grunwaldzki nr 1

Budynek Centrum Kultury, to dawna siedziba dyrekcji Śląskich Zakładów Tekstylnych S.A. Methner i Frahne, która została wybudowana w latach 1905-1906. Obiekt wzniesiony na planie litery U, z prostokątnym korpusem głównym i od zachodu dostawionymi oficynami, tworzącymi wewnętrzny dziedziniec. Wjazd na dziedziniec oraz wejście główne do budynku odbywa się

poprzez bramę przejazdową zlokalizowaną w korpusie bryły głównej obiektu. Obecnie w budynku zlokalizowane są pomieszczenia Centrum Kultury, w skrzydle bocznym -znajduje się przedszkole i biblioteka. Do obiektu przylega oficyna mieszkalna i gospodarcza oraz budynek klubu sportowego „Relaks”, dostępne również z dziedzińca.

Budynek nie jest wpisany do rejestru zabytków, chroniony jest pod względem konserwatorskim przez wpis do Gminnej Ewidencji Zabytków. Ochronie podlega bryła obiektu i forma dachu, kompozycja elewacji (układ okien, podziały poziome i pionowe), stolarka okienna i drzwiowa (podziały i kształty w tym wypełnienie łęków), dekoracje architektoniczne kamiennej elewacji: portal flankowany przez reliefowe rzeźby Merkurego i Fortuny oraz dwa putta z kartuszem, balkon, szczyt z kartuszem, flankowany przez dwie postaci kobiece, w tle okręt, parowiec, pilastry, boniowanie, wolutowe, modernistyczne lukarny, nad kapitelami kartusze z symbolami handlu, żegluga, brama żelazna - dekoracyjna, stolarka drzwi, witraże, elementy wyposażenia. Obecnie w budynku trwa kompleksowy remont z uwzględnieniem termomodernizacji (wymiana instalacji centralnego ogrzewania, ocieplenie podłóg i ścian, wymiana okien i montaż instalacji), wymiany dachu i wykonaniu elewacji zaplecza i odnowienie elewacji frontowej, a także realizowane są prace wewnątrz obiektu.

Foto 12. Centrum Kultury – ul. T. Kościuszki nr 4

Budynek Sądu Rejonowego powstał ok. 1880 r., zlokalizowany jest poza murami starego miasta przy głównym ciągu komunikacyjnym - al. Wojska Polskiego. Obiekt wybudowany w stylu eklektycznym, w technologii tradycyjnej w kształcie litery „L”. Część główna jest trzykondygnacyjna niepodpiwniczona z wysokim poddaszem i czworokątną wieżą z walcowatym bębniem nakryta hełmem z kulą. Część boczna to dwukondygnacyjna niepodpiwniczona bryła z niskim poddaszem. Elewacja z boniowaniem w tynku w części parteru, zamknięta gzymsami, okna parteru z ozdobnymi kratami i dekoracyjnym kamiennym portalem. Nadokienniki trójkątne lub proste. Dekoracja fasady w formie półkolistych płycin w tynku z rozetami. Część podwórzowa mocno zryzalitowana z bramą, balkonem i otwartą werandą. Obiekt w latach 80 - tych przebudowany. Wymieniono stropy drewniane na prefabrykowane, przebudowano wnętrza, klatki schodowe, wymieniono stolarkę okienną. Budynek wpisany jest do rejestru zabytków decyzją nr 1078/J z dnia 25 lipca 1991 r.

Zespół Budynków Wojewódzkiego Szpitala Chorób Narządu Ruchu – obecnie Dolnośląskie Centrum Rehabilitacji im. Korczaka – Założenie sanatoryjne dla chorych na gruźlicę powstawało na przestrzeni lat 1898 – 1930, wykorzystując walory klimatyczne słonecznej doliny w Kamiennej Górze (Landeshut). Dzięki wsparciu Cecylii Molinarii niemieckiej arystokratki rozpoczęto budowę szpitala w 1901 roku. Pierwszy budynek został ukończony w roku 1902 i nosił nazwę "Kaiserin Auguste-Victoria Volksheilstatte". Ostatni budynek został ukończony w 1923 roku o otrzymał nazwę "Kaiser Wilhelm Kinderheilstätte" i przeznaczony był na leczenie dzieci. Na początku istnienia leczono tu chorych z gruźlicą płuc. W okresie wojennym w Sanatorium leczono rannych żołnierzy niemieckich. W roku 1945 Sanatorium zostaje przejęte przez Wojsko Polskie. Wraz z upływem lat liczba zachorowań na gruźlicę i od roku 1952 roku po zmianie nazwy na Państwowe Sanatorium Gruźlicy kostno-stawowej im. dr Janusza Korczaka szpital specjalizował się w leczeniu gruźlicy kostno-stawowej. Dopiero w 1977 roku przekształcono sanatorium w Wojewódzki Szpital Specjalistyczny Chorób Narządu Ruchu, a od 2001 roku został on przemianowany na Dolnośląskie Centrum Rehabilitacji. W 1987 roku zespół budynków został wpisane do rejestru zabytków, bez budynku mieszkalno-użytkowego ozn. 1E, który został pominięty. Rejestr zabytków nr 886/J zweryfikowano decyzją nr 222/97 z dnia 9 września 1997 r.

Rys. 3. Budynki w zespole – ul. J. Korczaka nr 1

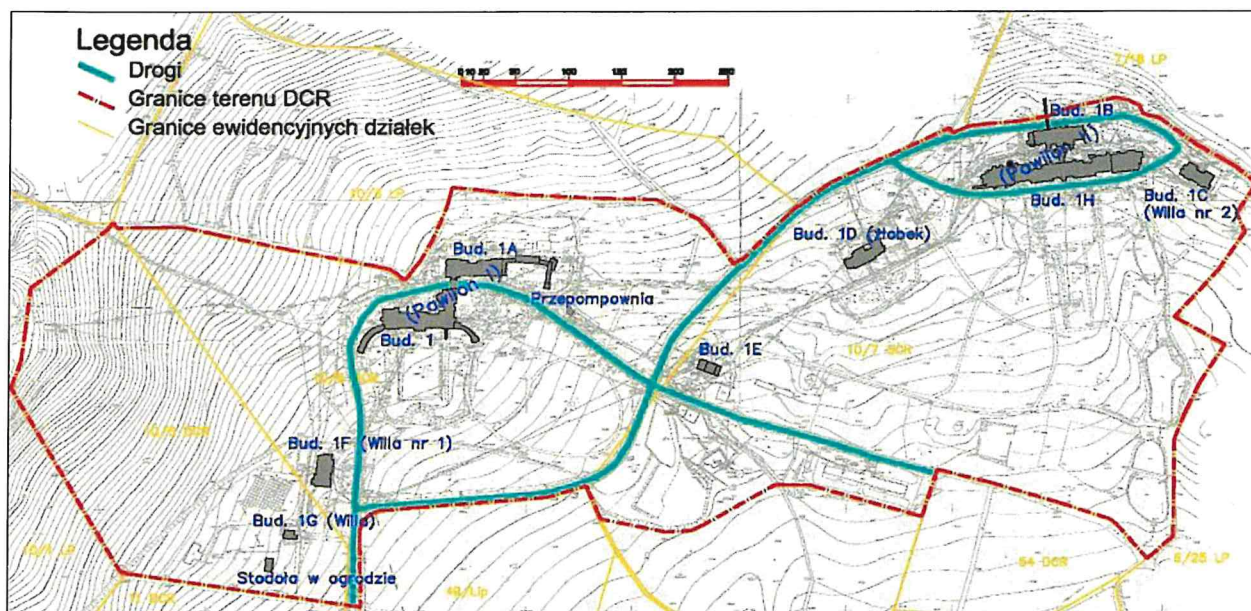

Foto 14. Budynek usług zdrowia – w zespole – ul. J. Korczaka nr 1

8) Inne budynki

Budynek administracyjno-przemysłowy (dawny KAMODEX) - W 1884 r. rozpoczyna się budowa fabryki oraz domu handlowego, jednej z największych w Niemczech firm zajmujących się produkcją tkanin lnianych. Fabryka składała się z oddziału tkalni z ręcznymi krosnami, parku maszynowego oraz szwalni. Monumentalny budynek domu handlowego wybudowany w latach 1884-1886 wg projektu Carla Schmidta jest jedynym na Dolnym Śląsku przykładem zastosowania na taką skalę rozwiązań architektury pałacowej w budownictwie przemysłowym. Bryła jest nieregularna, kryta różnorodnymi formami dachu natomiast elewacja jest eklektyczna o ciężkich formach kojarzonych z epoki późnego renesansu.

Główną gałęzią produkcji było bielizniarstwo produkując bieliznę różnego rodzaju (osobistą, pościelową, stołową), a specjalnością firmy stały się kompletne wyprawy ślubne. F.V. Grünfeld w latach 1888-1889 rozbudowuje swoją fabrykę oraz uruchamia własną pocztę na potrzeby szybko rozwijającego się handlu wysyłkowego. Od 1898 r. znakami rozpoznawczymi firmy zostają Leinem Gretschen (wizerunek kobiety z płótnem w dłoniach) oraz tzw. „błękit Grünfelda”. Następuje dalszy rozwój przedsiębiorstwa poprzez udoskonalenie produkcji mechanicznej tkanin, poszerzono asortyment (z produkcją tkanin żakardowych, wzorzystej bielizny stołowej, nakryć na łóżka i odzieży).

W 1938 r. nastąpił koniec działalności Firmy F.V. Grünfeld. Po konfiskacie majątku żydowskich właścicieli i przymusowego opuszczenia przez nich Niemiec, powstaje przedsiębiorstwo metalurgiczne pod nazwą Max Kühl, które podczas II wojny światowej wytwarzały elementy uzbrojenia dla armii III Rzeszy. Przez długie lata po wojnie w pomieszczeniach byłej Firmy F.V. Grünfeld działał zakład odzieżowy pod różnymi nazwami (Polgar, Intermoda, Kamodex). Obiekt wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 957/J z dnia 6 października 1989 r. Szczególniej ochronie podlega bryła budynku, układ dachu oraz kompozycja ceramicznej elewacji frontowej, w tym układ i wielkość otworów okiennych i drzwiowych oraz stolarka drzwi z kratami i stolarka okien, kraty okien w parterze. Detale architektoniczne: dwa portyki kolumnowe, ryzalit, spłaszczona kopuła, trójkątne nadokienniki z kartuszami, boniowane opaski okienne, ryzalit, pilastry (kapitele wolutowe z maską), balustrada tralkowa na dachu, trójkątny szczyt z kartuszem oraz bogata sztukateria wewnątrz budynku.

Foto 15. Budynek przy ul. L. Waryńskiego nr 13

Dom Łoży - budynek przy ul. S. Okrzei nr 14, został wybudowany ok. 1805 r. według planów architekta Leopolda Niderräckera, ucznia i współpracownika Carla Gotharda Langhansa jako siedziba resursu kupieckiego. Budynek, w stylu klasycystycznym, położony poza murami starego miasta - na północny-wschód od rynku. Bryła obiektu założonego na planie regularnego prostokąta, forma czterospadowego dachu krytego dachówką i kompozycja elewacji z uwzględnieniem symetrycznego układu osi i rozplanowania otworów. Klasycystyczny kolumnowy portyk zwieńczony trójkątnym frontonem i podkreślony czterema półkolumnami z głowicami o porządku jońskim (taki sam element w elewacji zaplecza ale z dwoma półkolumnami). Detale architektoniczne: kamienne opaski okien z dekoracją nadokienną (I piętro), kamienne opaski drzwi. Wnętrza parteru dwutraktowe, sklepienie krzyżowo i kolebkowo z lunetami. Budynek został wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 1338/J z dnia 15 czerwca 1998 r. Obecnie jest nieużytkowany i w złym stanie technicznym.

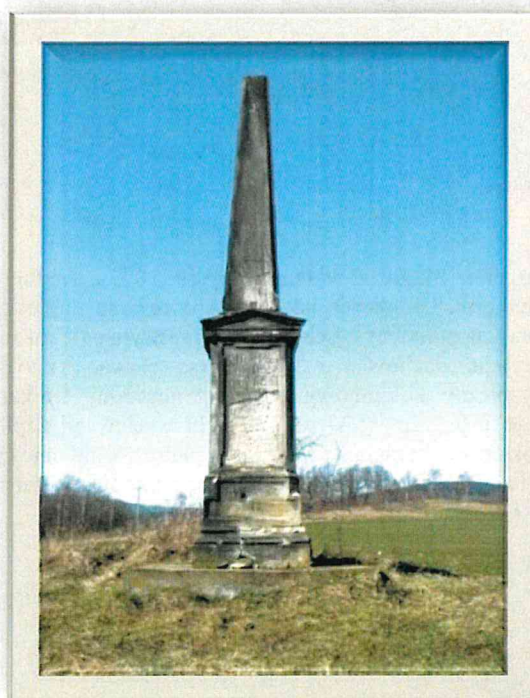
Foto 16. Dom Łoży – ul. S. Okrzei nr 14

9) Budowle:

Kamienny obelisk na wzgórzu niedaleko osiedla Antonówka - został ustawiony w 1880 roku na pamiątkę parady wojsk koalicji antynapoleońskiej, która miała miejsce 10 sierpnia 1813 roku. Te manewry obserwowały koronowane głowy, król Prus Fryderyk Wilhelm III i car Rosji Aleksander I. Stąd wzniesienie, na którym leży wiekowy obelisk, nazywa się Pagórką Monarchów.

Foto 17. Kamienny obelisk na wzgórzu niedaleko osiedla Antonówka

Pomnik upamiętniający poległych żołnierzy w bitwach pod Trutnovem (Czechy), rozgrywających się 27 - 28 czerwca 1866 roku. Pomnik ustawiony jest na miejscu nieistniejącego cmentarza ewangelickiego, został ufundowany przez ówczesnych

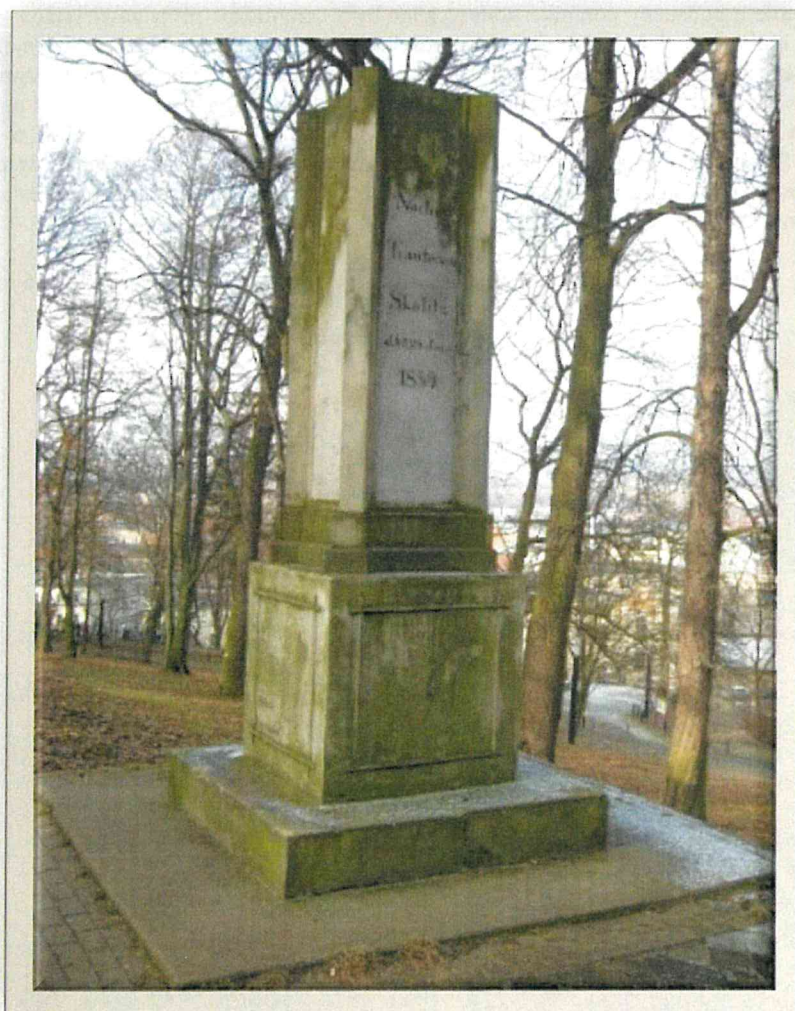
mieszkańców powiatu kamiennogórskiego (Landeshut), odsłonięty i poświęcony dnia 11.11.1867 roku. Obelisk ma wysokość około 3,5 metra. Na jego ścianach znajdują się wykute napisy informujące o bitwie jej ofiarach. Tłumaczenie napisu na pomniku: „W walce za ojczyznę rannym tutaj i zmarłym 42 pruskim i 57 austriackim wojownikom, ku pamięci – miasto i powiat Kamienna Góra, listopad 1866”. Pierwotnie u podstawy pomnika umieszczone były ceramiczne płyty zawierające nazwiska poległych żołnierzy. Pomnik nawiązuje do mało znanej w polskiej świadomości historycznej bitwy. Nic też dziwnego, że nie był przez polskie społeczeństwo traktowany z należytym szacunkiem. Przez pół wieku narażony na działania wandalii popadał w coraz większe zniszczenie. Dopiero w 2010 roku został odnowiony w ramach projektu „Historia nas łączy”. W projekcie tym uczestniczyło też czeskie miasto Trutnov. Niestety nie udało się odtworzyć tablic z nazwiskami pochowanych w pobliżu żołnierzy pruskich i austriackich. W 2010 r. Staraniem miasta Kamienna Góra, w ramach projektu "Historia nas łączy" współfinansowanego z Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej 2007 - 2013 wraz z czeskim miastem partnerskim odrestaurowano zapomniany pomnik i wykonano biegnącą do niego ścieżkę historyczną.

Foto 18. Pomnik upamiętniający poległych żołnierzy w bitwach w 1866 roku

Pomnik wojenny na Górze Parkowej, postawiony dla upamiętnienia poległych w I wojnie światowej. Góra Parkowa, będąca obecnie w dużej części parkiem miejskim z wytyczonymi alejkami spacerowymi, po II wojnie światowej stała się także miejscem pamięci dla jeńców i więźniów pomordowanych w filii obozu pracy Gross-Rosen w Kamiennej Górze. Z okazji XX lecia PRL w dniu 22.07.1964 roku, obok pomnika ułożono płytę pamiątkową z napisem „Poległym za wolność i demokrację 1939-1945 społeczeństwo miasta Kamiennej Góry”.

Foto 19. Pomnik wojenny na Górze Parkowej

Podziemne sztolnie z czasów II wojny światowej

Na obszarze miasta pod ziemią znajdują się częściowo zasypane labirynty korytarzy, które były drążone aż w dziesięciu miejscach. Prace nad nimi wykonywali więźniowie obozów koncentracyjnych oraz robotnicy przymusowi w czasie II wojny światowej. Hipotez, co do przeznaczenia podziemnych wyrobisk jest kilka. Jedna z nich mówi, że tajemnicze konstrukcje miały służyć za schrony przeciwlotnicze, a w jednym z tuneli miał być urządzony szpital. Inna zakładała, że podziemne sztolnie służyły za magazyny i przechowalnie. Z zeznań świadków i pracowników przymusowych pochodzą wzmianki, że cały obszar, z szeroko zakrojonymi pracami podziemnymi, był szczególnie pilnowany i zamknięty dla ludności cywilnej. Bez wątpienia coś próbowano tu ukryć, bowiem przed kapitulacją wiele wejść zostało wysadzonych i zasypanych. W czasie wojny znaczna część produkcji militarnej Niemiec została przeniesiona do Landeshut z powodu masowych nalotów aliantów na fabryki zbrojeniowe III Rzeszy. Niemcy próbowali za wszelką cenę ratować swój przemysł zbrojeniowy ukrywając go na terenach niedostępnych dla aliantów. Kamienna Góra idealnie wpisywała się w ten plan, z uwagi na położenie stanowiła bezpieczną bazę poza zasięgiem alianckich bomb. Z tego też względu, najbardziej prawdopodobne jest, że drążone tunele przeznaczone miały być na tajne linie produkcyjne. Wzmocnione i ocieplone wnętrza mogą wskazywać, iż to właśnie pod ziemią ulokowano sekretne biura projektowe fantastycznych samolotów oraz tajne laboratoria. To tutaj, pod ziemią, znaleziono odpowiednie warunki do umieszczenia zagrożonych hitlerowskich fabryk, a miasteczko o długiej tradycji włókienniczej przekształcono na miasto przemysłu zbrojeniowego, które stało się jednym z ważniejszych centrów technologicznych niemieckiego przemysłu lotniczego. W halach fabryki włókienniczej zlokalizowano m.in. biuro projektowe firmy ARADO, a pracujący dla niej konstruktorzy opracowali i wdrożyli do produkcji samolot odrzutowy Arado Ar 234, nazwany przez Hitlera "Błyskawicą", a także "latające skrzydło" – samolot dalekiego zasięgu Arado Ar E.555, który do końca wojny pozostał jedynie w fazie projektowej. Technologie odkryte w Kamiennej Górze miały odmienić losy świata. Stopień zaawansowania niektórych koncepcji mógł wydawać się wprost fantastyczny, a bezogonowy „samolot skrzydło” napędzany silnikiem odrzutowym, który nigdy nie został wyprodukowany, mógł być ponadczasowym przedsięwzięciem.

Foto 20. Trasa turystyczna - Projekt ARADO - wejście

Foto 21. Podziemna trasa turystyczna – Projekt ARADO

Podziemna trasa turystyczna – Projekt ARADO

„Projekt Arado”, czyli tajemnicze laboratorium Hitlera, to udostępniony dla turystów od 2012 roku jeden z najlepiej zachowanych kompleksów podziemnych, znajdujący się w centrum miasta – pod Górą Kościelną. Obiekt ten posiada powierzchnię - 1300 m² i kubaturę - 4350 m³, a jego największa hala ma długość - 55,5 m, szerokość - 7 m i wysokość - 5,2 m. Sztolnia ta owiana jest tajemnicą zaginionego laboratorium Hitlera, którego historię można odkrywać odwiedzając obiekt. Podziemną trasę zwiedza się w grupach około 30-osobowych z przewodnikiem-animatorem. Na trasie można obejrzeć sporo ciekawych eksponatów, m.in. broń,

elementy pocisku V-1 i rakiety V-2, środki łączności i inne. Podziemia Arado to jedna z atrakcji miasta, która jest dopełnieniem oferty turystycznej.

10) Pomniki przyrody

Pomnikami przyrody są pojedyncze oraz grupowe twory przyrody żywej i nieożywionej o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej. Wyróżniają się one indywidualnymi cechami, odznaczającymi je wśród innych tworów, np. wiek lub wielkie rozmiary dla drzew i krzewów czy niezwykłość formy lub pochodzenia dla pomników przyrody nieożywionej. Pomnik przyrody jako termin został wprowadzony przez Humboldta na przełomie XVIII i XIX wieku, co dało początek kierunkowi konserwatorskiemu w ochronie przyrody.

Pomniki przyrody w Kamiennej Górze:

Aleja dwudziestu okazałych dębów szypułkowych przy ul. Zamkowej, obok ruin pałacu Grodzitwo, za stacją paliw - objęta ochroną decyzją prezydium WRN we Wrocławiu nr 199/64 z dnia 31 grudnia 1964 r. i rozporządzeniem Wojewody Jeleniogórskiego Nr 19/94 z dnia 13 maja 1994 r. (Dz. Urz. Woj. Jeleniogórskiego Nr 21 poz. 115) [położenie: dł. 50°47.420N; szer. 16°02.060E].

Szpaler dziewiętnastu dębów szypułkowych oraz trzy czarne olchy przy ul. S. Staszica, na lewym brzegu rzeki Bóbr, które zostały ustanowione pomnikiem przyrody rozporządzeniem Wojewody Jeleniogórskiego Nr 20/94 z dnia 13 maja 1994 r. (Dz. Urz. Woj. Jeleniogórskiego Nr 21 poz. 116) [położenie: dł. 50°46.800N; szer. 16°01.518E].

Okazały dąb szypułkowy przy ul. M. Skłodowskiej - Curie, pomiędzy budynkami nr 4 i nr 6, ustanowiony pomnikiem przyrody rozporządzeniem Wojewody Jeleniogórskiego Nr 20/94 z dnia 13 maja 1994 r. (Dz. Urz. Woj. Jeleniogórskiego Nr 21 poz. 116) [położenie: dł. 50°46.792N; szer. 16°02.211E].

Dąb szypułkowy przy ul. przy ul. Słonecznej 7, na terenie hotelu „Krokus” (ok. 8 m od dobudowanej części budynku), ustanowiony pomnikiem przyrody rozporządzeniem Wojewody Jeleniogórskiego Nr 20/94 z dnia 13 maja 1994 r. (Dz. Urz. Woj. Jeleniogórskiego Nr 21 poz. 116) [położenie: dł. 50°46.900N; szer. 16°02.053E].

Dąb szypułkowy przy ul. S. Staszica nr 39, ustanowiony pomnikiem przyrody rozporządzeniem Wojewody Jeleniogórskiego Nr 20/94 z dnia 13 maja 1994 r. (Dz. Urz. Woj. Jeleniogórskiego Nr 21 poz. 116) [położenie: dł. 50°46.751N; szer. 16°01.502E].

Klon srebrzysty przy ul. Papieża Jana Pawła II nr 39, obok mostu przy rzece Bóbr, ustanowiony pomnikiem przyrody rozporządzeniem Wojewody Jeleniogórskiego Nr 2/92 z dnia 24 marca 1992 r. (Dz. Urz. Woj. Jeleniogórskiego Nr 8 poz. 69) [położenie: dł. 50°46.963N; szer. 16°01.656E].

5.2.4. Zabytki ruchome

Zgodnie z art. 3 pkt 1 i 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej.

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków podlegają ochronie konserwatorskiej wynikającej z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Właściciel lub posiadacz zabytku ruchomego zobowiązany jest między innymi do:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Większość zabytków ruchomych stanowi wyposażenie kościołów. Ze względów bezpieczeństwa ich listy nie są upubliczniane. Ich stan zachowania jest z reguły bardzo dobry, są poddawane bieżącym konserwacjom. Najcenniejsze są oczywiście najstarsze dzieła sztuki obrazy, rzeźby, wystrój, czy szaty liturgiczne. Do zabytków ruchomych należą również epitafia i płyty osadzone na murach kościoła i cmentarza oraz polichromie.

Obok wyposażenia kościołów do rejestru zabytków ruchomych wpisany jest jednolity, stylowy wystrój i wyposażenie ratusza. Dla tych zabytków założone zostały w 2009 roku karty ewidencyjne – 55 szt. Należy wyróżnić tu trzy duże witraże na pierwszym piętrze, w tzw. sali witrażowej, na których odnaleźć można sceny z dziejów Kamiennej Góry, tj. odbicie miasta przez księcia Bolka z rąk czeskich w 1345 roku, rozkwit miasta w XVIII wieku dzięki warsztatom tkackim i handlu lnem oraz epizod z okresu trzeciej wojny śląskiej z 1760 roku – krwawa bitwa między wojskami austriackimi i pruskimi na wzgórzach tuż obok miasta. Witraż umieszczono również w oknie głównej klatki schodowej. Przedstawia on w centralnej części herb Prus oraz Śląska, a także herb miasta umieszczony po lewej stronie w jego dolnej części. Całości ozdób wewnętrznych ratusza dopełniają polichromie, stropy kasetonowe, ozdobne wsporniki, kominki oraz dekoracyjna stolarka i meble. Na dekorację fasady budynku składają się liczne portale i płaskorzeźby z piaskowca, w tym między innymi: godła cechowe rzemieślników biorących udział w budowie ratusza (kamieniarzy, stolarzy, cieśli, blacharzy, kowali, ślusarzy) oraz fryz ze scenami obrony Kamiennej Góry przed husytami.

5.2.5. Zabytki archeologiczne

Zabytkiem archeologicznym jest zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

Przedmiotem ochrony są zatem nie tylko poszczególne wytwory człowieka, ale i ich kulturowy kontekst - razem tworzą integralną całość, w terminologii naukowej zwaną stanowiskiem archeologicznym. Wydzielony wytwór określa się natomiast mianem

artefaktu. Stanowiskiem archeologicznym jest obszar występowania archeologicznych zabytków nieruchomych i ruchomych jako spójnej całości, zaś artefaktem jest wydzielony, indywidualny zabytek ruchomy, np. pozyskany w trakcie badań archeologicznych. Wzajemne powiązanie przestrzenne poszczególnych nieruchomych i ruchomych części stanowiska archeologicznego stanowi właściwą, oryginalną i niepowtarzalną substancję zabytku archeologicznego.

Na terenie miasta Kamienna Góra zewidencjonowane zostały stanowiska archeologiczne datowane od epoki kamienia, przez epokę brązu do późnego średniowiecza - w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP obszar 86-19). Dominują stanowiska z okresu średniowiecza, na które składają się przede wszystkim osady oraz ślady osadnicze, a także grodzisko i zamek. W obszarze miasta odnotowano również występowanie pojedynczych śladów osadniczych z epoki kamienia i neolitu. Gminna ewidencja zabytków w załączniku nr 2 zawiera wykaz stanowisk archeologicznych, a jego dopełnieniem jest załącznik 2a w postaci mapy zasadniczej z naniesionymi stanowiskami archeologicznymi. Oprócz stanowisk na mapie wskazano granice strefy archeologicznej, granice strefy obserwacji archeologicznej a ponadto granice stref ochrony konserwatorskiej (podstawowej i ścisłej), ochrony krajobrazu kulturowego oraz granicę obszaru ośrodka historycznego miasta.

Wszystkie stanowiska wymagają jednak dokładnych badań, które potwierdziłyby występowanie na ich terenie materiału poznawczego. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze. Poszczególne zasady ochrony stanowisk archeologicznych są doprecyzowane w procesie formułowania ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, z uwzględnieniem indywidualnej specyfiki danego stanowiska archeologicznego oraz przy rozpoznaniu możliwych dla niego zagrożeń. Wszelkie działania związane z zagospodarowaniem terenu a także prace ziemne i budowlane w obrębie strefy objętej ochroną archeologiczną należy prowadzić zgodnie z przepisami odrębnymi, dotyczącymi ochrony zabytków.

5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

W Muzeum Tkactwa w Kamiennej Górze zbiory zgromadzone zostały w odrębnych działach:

- 1) Dział Tkactwa, który posiada 870 eksponatów. Są to zabytki związane z obróbką włókien, przedmioty używane do ręcznej, chałupniczej produkcji przędzy i tkanin oraz mechaniczne i automatyczne urządzenia i maszyny włókiennicze. W Dziale Tkactwa przechowywane są zabytkowe tkaniny, zarówno użytkowe, jak i artystyczne. Tkaniny zabytkowe reprezentowane są przez tekstylia używane od XVIII stulecia do I poł. XX. Wśród nich są akcesoria kościelne, makatki, wzorniki haftów, zabytkowe koronki, tkaniny broszowane i lansowane, drukowane serwety, materiały zakardowe, chodniki i dywany. Znaczącą grupę zabytków stanowią elementy stroju ludowego. Dolnośląski strój ludowy, zarówno męski, jak i damski, można zrekonstruować na podstawie zgromadzonej w dziale: bogatej kolekcji czepców śląskich, katanek kobiecych, spódnic i sukienek, staników, chust i zapasek, surdutów i płaszczy męskich, kamizelek, butów. W zbiorach kamiennogórskiego muzeum znajduje się także liczna grupa przedmiotów związanych z modą mieszczańską XVIII, XIX i XX wieku. Są to elementy strojów oraz akcesoria mody damskiej i męskiej. Osobny zbiór stanowi kolekcja współczesnej tkaniny unikatowej, zawierająca dzieła twórców polskich i zagranicznych (Czechy, Niemcy, Turcja, Ukraina). Kolekcja liczy ponad 50, różnorodnych pod względem techniki i formy, dzieł sztuki czołowych polskich i zagranicznych artystów sztuki włókna. Muzeum Tkactwa znaczącą rolę przypisuje gromadzeniu i opracowaniu zabytków prezentujących historię tkactwa i włókiennictwa na ziemi kamiennogórskiej. W muzealnych zbiorach znajdują się dokumenty, fotografie i opracowania najistotniejszej dla rozwoju miasta gałęzi rzemiosła, handlu i przemysłu tekstylnego. Obejrzeć można narzędzia do obróbki lnu oraz maszyny produkujące surowce tkackie i tkaniny w Kamiennej Górze i okolicy, wzorniki materiałów z kamiennogórskich fabryk, a także kupony tkanin wyprodukowanych przez miejscowe zakłady przemysłu lnianego i jedwabniczego.
- 2) Dział Historyczno-Numizmatyczny, który posiada zbiory historyczne, numizmatyczne oraz zbiór banknotów. Ze zbioru historycznego wyróżnić należy zbiór 21 map powstałych między 1745 a 1787 r. w oficynie wydawniczej spadkobierców Johanna Baptisty Homanna w Norymberdze (miedzioryty kolorowane). Wśród nich znajdują się także mapy wydawane w innych oficynach: I.E. Bodego w Berlinie, Królewskiej Akademii Nauk w Berlinie, czy M. Briona z Paryża. Tematycznie obejmują cały świat. Zbiór ten to mapy krajów niemieckich i prowincji holenderskich w dużych skalach oraz części kontynentów, wielu krajów europejskich i pozaeuropejskich, głównie afrykańskich. Jedną z nich to mapa Śląska Tobiasza Maiera. Ważny w zbiorach historycznych jest francuski podręczny atlas Niemiec Le Rouge'a z 1759, zawierający 100 barwnych map poszczególnych regionów Niemiec, wykonanych techniką miedziorytniczą, w tym Dolnego i Górnego Śląska. Atlas ten miał służyć m.in. do celów wojskowych. Inna ciekawa mapa to „Teatr wojenny na Węgrzech, pomiędzy Imperium Habsburgów a Turcją”, holenderska, z holenderskim i francuskim opisem autorstwa H. Stuermana, wydana w Amsterdamie przez Gerrita van Schagena w II połowie XVII wieku. Na uwagę zasługuje francuskojęzyczny zbiór siedmiu map pogranicza Chin, Turkiestanu, Mongolii i Tybetu (wydawcą był Le Parmentier, Desbruslins, XVIII w.). Warto dodać, że pracownia Le Parmentiera, wydająca mapy po francusku, znajdowała się w Londynie. Mapy te były opracowaniami pionierskimi, opisującymi obszary praktycznie nie poznane dotąd przez ludzi Zachodu. Widać na nich dość szczegółową wiedzę na temat jednych obszarów i dla kontrastu olbrzymią pustkę dotyczącą wielu ziem najtrudniej dla podróżnika dostępnych. Wraz z mapami do zbiorów trafiły dokumenty chińskie, wymagające opracowania przez sinologa. W zbiorach numizmatycznych najstarszym eksponatem jest sesterce rzymskiego cesarza Antoninusa Piusa (138-161 n.e.), znaleziony na ziemi kamiennogórskiej. W zdecydowanej większości eksponaty Działu tworzy tzw. skarb z Dębrznika, liczący 6360 monet srebrnych z XV i XVI wieku, znaleziony we wsi leżącej nad Bobrem, na północ od Kamiennej Góry. W skarbie dominują monety ze Śląska czeskiego; końcówka pochodzi z początków okresu władzy cesarza Ferdynanda I Habsburga. Oprócz monet czesko-jagiellońskich oraz węgiersko-czeskich (Maciej Korwin) wyróżnia się pokaźna grupa polskich monet jagiellońskich, używanych wtedy na Śląsku. Skarb zawiera też monety z kilku krajów niemieckich. Natomiast zbiór banknotów to pokaźny zbiór z I połowy XIX w. W większości są to banknoty pruskie z czasów Wilhelma II, wielka liczba banknotów zastępczych z czasów powojennej wielkiej inflacji po I wojnie światowej. Pokaźną część to banknoty rosyjskie, przed- i porewolucyjne, jak i banknoty różnych, krótko istniejących w czasie pierwszej wojny i

później, organizmów państwowych (krótkotrwale istniejące państwa ukraińskie) i tymczasowych twórców administracji wojskowych na terenie Europy wschodniej, a także z terytorium Litwy i Łotwy. Pozostała część zbioru to często spotykane wśród kolekcjonerów banknoty polskie, emitowane po 1918; marki i złote polskie zgromadzone w większej ilości.

- 3) Dział Sztuki, który zawiera kolekcję malarstwa sztalugowego; są to portrety pastorów kościoła Łaski w Kamiennej Górze, wybitnych i zasłużonych mieszczan oraz reprezentacyjne portrety pary cesarskiej Józefa I i Wilhelminy Amalii, portret Leopolda I i Józefa I, przejęte z ewangelickiego Kościoła Łaski (XVII-1 poł. XIX). Muzeum posiada bogaty zbiór różnorodnej grafiki (weduty, wizerunki świętych, sceny historyczne, alegoryczne, cechowe, portrety), m.in. dwa miedzioryty kolorowane, według F. B. Wenera, przedstawiające panoramę miasta Kamienna Góra (Landeshut) oraz Kościół Łaski. Interesujący jest zbiór rzeźby sakralnej, drewnianej polichromowanej (XV-XX), śląskie obrazki na szkle z wizerunkami świętych, zabytki związane z organizacją cechową (skrzynie cechowe, zawieszki, srebrne tarcze do cechowego ceremoniału pogrzebowego, tłoki pieczęci cechowych, cynowe kubki cechowe, dzbany i wilkomy), sprzęty i narzędzia gospodarskie, meble ludowe, głównie śląskie szafy malowane i skrzynie posagowe (XVIII-XIX). Z Gabinetu Osobliwości przy Kościele Łaski muzeum otrzymało wiele oryginalnych eksponatów, m.in. strój dziecięcy Eskimosa, warcaby Napoleona, modele anatomiczne z kości słoniowej (pocz. XVIII w.)
- 4) Biblioteka muzealna, która powstała wraz z założeniem Muzeum Regionalnego w Kamiennej Górze. Dziś księgozbiór liczy ponad 3500 woluminów i podzielony jest na dwie części: księgozbiór zabytkowy i księgozbiór podręczny. Najważniejsze i najcenniejsze starodruki pochodzą z biblioteki ufundowanej przez Melchiora Duciusa Wallenberga przy Kościele Łaski w Kamiennej Górze, z przedwojennego muzeum w Chelmsku Śląskim i od osób prywatnych. Księgozbiór zabytkowy liczy 136 starodruków. Przeważającą część tworzą dzieła o tematyce teologicznej, ale znajdziemy w nim również ciekawe pozycje z innych dziedzin nauki: geografii, astronomii, medycyny, historii i biologii.

5.2.7. Dziedzictwo niematerialne

W roku 2011 Polska ratyfikowała Konwencję UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego sporządzoną w Paryżu dnia 17 października 2003 r. W Polsce Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego jest prowadzona przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego we współpracy z Narodowym Instytutem Dziedzictwa.

„Dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości”.

Tak pojmowane dziedzictwo niematerialne obejmuje:

- 1) tradycje i przekazy ustne między innymi bajki, przysłowia, pieśni, oracje, opowieści wspomnieniowe i wierzeniowe, historie, przemowy, lamenty pogrzebowe, zawołania pasterskie i handlowe, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- 2) sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne w tym tradycje muzyczne wokalne, instrumentalne i taneczne, widowiska religijne, karnawałowe i doroczne;
- 3) praktyki społeczno-kulturowe takie jak zwyczaje, rytuały i obrzędy doroczne, sytuacyjne i rodzinne, chrzciny, wesela, pogrzeby, ceremoniały lokalne i środowiskowe, zwyczaje odpustowe i pielgrzymki, gry i zabawy, folklor dziecięcy, sposoby świętowania, praktyki służące nawiązywaniu kontaktów międzyludzkich, sposoby składania życzeń, tradycyjne wyobrażenia o wszechświecie na przykład meteorologia ludowa;
- 4) wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata; tradycyjne sposoby leczenia;
- 5) wiedza i umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

Po II wojnie światowej mieszkańcy Landeshut stopniowo zostali wysiedleni, a od 1945 r. w mieście osiedlali się nowi mieszkańcy, z których większość pochodziła z Polski centralnej i zza Buga. Powojenny nastrój nie budował w nowych osadnikach pozytywnych postaw względem zastanego dziedzictwa kulturowego, stworzonego przez wysiedlaną ludność niemiecką. Wielu ludzi dążyło do rewanżu za krzywdy i upokorzenia jakie na nich spadły z winy niemieckiej. W tym okresie ciągłość kulturowa zostaje przerwana, ślady kultury niemieckiej raczej niszczone niż podtrzymywane. Tylko nieliczni obywatele Niemiec pozostali w mieście, stanowiący ludność polskiego pochodzenia, tzw. autochtoni. Mimo, że wszyscy mieszkańcy byli Polakami, to jednak byli ludźmi o różnej mentalności, dzielili ich odmienne stroje, potrzeby, jak również dialekty językowe. Po trudnych latach wojny mocna wola przetrwania ułatwiła przysiedleńcom przystosowywać się do zastanej w mieście obcej rzeczywistości. Z pewnością integracja była na początku bardzo trudna, żyli obok siebie i zamieszkiwali wspólnie np. ludzie z Polski centralnej i „zza Buga”, którzy trzymali się razem w obrębie własnych wspólnot pochodzenia. Autochtoni, którzy uważali się za Polaków mogli czuć się zawiedzeni, bo ludność napływowa traktowała ich często jak Niemców. Okazywali wzajemną niezyczliwość – w myśl dociekań kto ma lepiej, kto gorzej, kto więcej przeszedł i stracił. Przesiedleńcy, repatrianci i autochtoni, którzy nagle znaleźli się w tej samej przestrzeni, musieli zbudować przez lata współistnienia nic porozumienia, co pozwoliło na tworzenie zupełnie nowej tradycji – przystającej do specyfiki tego miejsca „Ziem Odzyskanych”. Z czasem, nieprzychylnie wzajemne nastawienie do siebie mieszkańców zaczęło zanikać. Pomiędzy członkami różnych grup ludności zawierane były małżeństwa, co najtrwalej połączyło mieszkańców. Tradycje rodzinne, zwyczaje, obrzędy i ustne przekazy, przyspiewki zostały wymieszane w lokalnym społeczeństwie. Dziś można to zauważyć na przykład w tradycjach świątecznych, gdy do potraw wigilijnych często dołącza kutia – jedna z nieodłącznych potraw mieszkańców zza Buga. Góralskie przyspiewki, dobrze znane mieszkańcom Kamiennej Góry, zakorzeniła ludność przybyła tu z okolic Nowego Sącza.

Z kolei rdzenni mieszkańcy Ziemi Kamiennogórskiej w latach 70-tych i 80-tych XX wieku zadeklarowali gotowość powołania stowarzyszenia. Zostało ono zarejestrowane pod nazwą Niemieckie Towarzystwo Kulturalno-Folklorystyczne Liczyrzepa w Kamiennej Górze. W latach 80-tych zostały zainicjowane regularne spotkania jego członków na plebanii parafii katolickiej. Z czasem wiadomość o funkcjonowaniu grupy zaczęła docierać do coraz większej liczby kamiennogórskich „Niemców”, wśród których niemalą grupę stanowili przybyli za pracą Górnoślązacy. Towarzystwo podejmowało działania na rzecz zachowania języka

i tożsamości. W pomieszczeniach stowarzyszenia odbywały się kursy języka niemieckiego. Organizacja współpracowała z germanistami z miejscowych szkół. W siedzibie zorganizowano izbę pamięci z materialnymi śladami przeszłości regionu – starymi strojami, sprzętami gospodarstwa domowego, obrazami. Raz w miesiącu w kościele katolickim odprawiana była Msza Św. w języku niemieckim. Towarzystwo działało do 2019 roku.

Dziedzictwo kulturowe jest zarządzane i wartościowane przez jednostki samorządowe, instytucje kultury, a także przez, społeczność lokalną, w tym stowarzyszenia. Dziś owe odrębności regionalne stanowią jedynie formę folklorystycznej atrakcji.

Wszelkie przejawy niematerialnego dziedzictwa trudno uchwycić i udokumentować, jak i równie łatwo je zagubić. Przynależą one bowiem do złożonej sfery ludzkiej aktywności, której cechą jest płynność, wariantowość i podatność na zmianę. Świadomość zmiany mają wpisana we własne doświadczenie egzystencjalne społeczności migrujące, z różnorodnych przyczyn wyrwane z środowiska długotrwałego zamieszkania. Podejmujące migrację z własnej inicjatywy lub do niej zmuszone, także ze względów ekonomicznych.

5.3. ZABYTKI OBJĘTE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami prawnymi formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 3) uznanie za pomnik historii;
- 4) utworzenie parku kulturowego;
- 5) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze miasta Kamienna Góra występują dwie formy ochrony zabytków, tj. wpis do rejestru zabytków i ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

5.4. ZABYTKI W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Gminy mają dbać między innymi o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnić zadania ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

inne zabytki nieruchome wyznaczone przez burmistrza w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Gminna ewidencja zabytków - GEZ jest podstawą do sporządzenia Gminnego programu opieki nad zabytkami. Gminna ewidencja zabytków dla miasta Kamienna Góra została przyjęta 31 grudnia 2018 r. Zarządzeniem nr 386/2018/WM Burmistrza Miasta Kamienna Góra. Została opracowana po dokonaniu wstępnej weryfikacji w terenie wszystkich obiektów objętych ochroną. Dla każdego obiektu została wykonana karta adresowa, która obrazuje istniejący stan zabytku, a uzgodniony zakres ochrony z Wojewódzkim Konserwatem Zabytków został wpisany w karcie adresowej. Do każdego zabytku w karcie adresowej jest przypisany: adres, numer działki ewidencyjnej, funkcja obiektu, czas powstania, opis elementów objętych ochroną, podstawa ochrony (poz. WEZ, nr decyzji rejestru zabytków, przepis mpzp) oraz dodane zdjęcia elewacji i elementów objętych szczególną ochroną. Tak opracowane karty stanowią załącznik GEZ. Gminna ewidencja jest dokumentem otwartym, który winien być stale weryfikowany i aktualizowany. Spis obiektów ujętych w GEZ dla miasta Kamienna Góra przedstawiają tabele nr 1 i 2:

TABELA NR 1: WYKAZ ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH – załącznik nr 1 GEZ:

L. p	Adres: Kamienna Góra	Nazwa obiektu
	Ulica i numer	
1)	Bohaterów Getta 02	Dom mieszkalny
2)	Bohaterów Getta 04-06	Dom mieszkalny
3)	Bohaterów Getta 11	Dom mieszkalny
4)	Bohaterów Getta 12	Dom mieszkalny
5)	Bohaterów Getta 13-15	Dom mieszkalny
6)	Bohaterów Getta 14	Dom mieszkalny
7)	Bohaterów Getta 16	Dom mieszkalny
8)	Bohaterów Getta 17-19	Dom mieszkalny
9)	Bohaterów Getta 18	Dom mieszkalny

10)	Bohaterów Getta 20	Dom mieszkalny
11)	Bohaterów Getta 21	Dom mieszkalny
12)	Bohaterów Getta 22	Dom mieszkalny
13)	Bohaterów Getta 30-32	Dom mieszkalny
14)	Bohaterów Getta 54	Dom mieszkalny
15)	Broniewskiego 01	Dom mieszkalny
16)	Broniewskiego 04	Dom mieszkalny
17)	Broniewskiego 05	Dom mieszkalny
18)	Broniewskiego 06	Dom mieszkalny
19)	Broniewskiego 07	Dom mieszkalny
20)	Broniewskiego 08	Dom mieszkalny
21)	Broniewskiego 10	Dom mieszkalny
22)	Broniewskiego 12	Dom mieszkalny
23)	Broniewskiego 14	Dom mieszkalny
24)	Broniewskiego 15	Budynek użyteczności publicznej (Starostwo Powiatowe)
25)	Browarowa 01	Budynek usługowy (dawniej magazyn)
26)	Browarowy 01	Dom mieszkalny
27)	Browarowy 04	Dom mieszkalny
28)	Chopina 02	Dom mieszkalny
29)	Chopina 04	Dom mieszkalny
30)	Chopina 06	Dom mieszkalny
31)	Chopina 08	Dom mieszkalny
32)	Drzymały 02	Dom mieszkalny
33)	Drzymały 05	Willa
34)	Fabryczna 01	Dom mieszkalny
35)	Fabryczna 03	Dom mieszkalny
36)	Fabryczna 05	Dom mieszkalny
37)	Fabryczna 07	Dom mieszkalny
38)	Fabryczna 09	Dom mieszkalny
39)	Grunwaldzki 01	RATUSZ -budynek użyteczności publicznej – Urząd Miasta
40)	Grunwaldzki 02	Dom mieszkalny
41)	Grunwaldzki 03	Dom mieszkalny
42)	Grunwaldzki 04	Dom mieszkalny
43)	Hallera 02-04	Dom mieszkalny
44)	Hallera 07	Dom mieszkalny (parter usługi – rehabilitacja)
45)	Jeleniogórska 01	Dom mieszkalny
46)	Jeleniogórska 02	Budynek użyteczności publicznej dworzec PKP z wiatą peronową
47)	Jeleniogórska 09	Dom mieszkalny
48)	Jeleniogórska 12	Dom mieszkalny
49)	Jeleniogórska 13	Dom mieszkalny
50)	Jeleniogórska 15	Dom mieszkalny
51)	Jeleniogórska 17	Dom mieszkalny

52)	Jeleniogórska 18	Dom mieszkalny
53)	Jeleniogórska 19	Dom mieszkalny
54)	Jeleniogórska 23	Dom mieszkalny
55)	Jeleniogórska 25	Dom mieszkalny
56)	Jeleniogórska 30	Dom mieszkalny
57)	Jeleniogórska 42	Dom mieszkalny
58)	Jeleniogórska 53	Dom mieszkalny
59)	Katowicka	CMANTARZ ZABYTKOWY ŻYDOWSKI
60)	Katowicka 02	Dom mieszkalny (dawniej rozlewnia piwa)
61)	Katowicka 04	Dom mieszkalny
62)	Katowicka 15	Dom mieszkalny
63)	Katowicka 16	Dom mieszkalny
64)	Katowicka 17	Dom mieszkalny
65)	Katowicka 18	Dom mieszkalny
66)	Katowicka 19	Dom mieszkalny
67)	Katowicka 20	Dom mieszkalny
68)	Katowicka 21	Dom mieszkalny
69)	Katowicka 22	Dom mieszkalny
70)	Katowicka 23	Dom mieszkalny
71)	Katowicka 24	Dom mieszkalny
72)	Katowicka 26	OBIEKTY NA CMENTARZU KOMUNALNYM
73)	Katowicka 26	KOŚCIÓŁ pomocniczy p.w. Bożego Ciała na cmentarzu komunalnym
74)	Katowicka 27	Dom mieszkalny
75)	Katowicka 28	Dom mieszkalny
76)	Katowicka 29	Dom mieszkalny
77)	Katowicka 30	Dom mieszkalny
78)	Katowicka 32	Dom mieszkalny
79)	Konopnickiej 01	Willa
80)	Konopnickiej 02	Dom mieszkalny
81)	Konopnickiej 04	Dom mieszkalny
82)	Korczaka 01	ZESPÓŁ BUDYNKÓW Wojewódzkiego Szpitala Chorób Narządu Ruchu - obecnie Dolnośląskie Centrum Rehabilitacji im. Korczaka
83)	Korczaka 01	Budynek usług zdrowia w Zespole - obecnie DCR
84)	Korczaka 01A	Budynek mieszkalno-usługowy w Zespole - obecnie DCR
85)	Korczaka 01B	Budynek usług zdrowia w Zespole - obecnie DCR
86)	Korczaka 01C	Budynek mieszkalny w Zespole - obecnie DCR
87)	Korczaka 01D	Budynek mieszkalny (dawny żłobek) w Zespole - obecnie DCR
88)	Korczaka 01E	Budynek mieszkalno- garażowy w Zespole - obecnie DCR
89)	Korczaka 01F	Budynek mieszkalny w Zespole Budynków WSCNR - obecnie DCR
90)	Korczaka 01G	Budynek mieszkalny w Zespole Budynków WSCNR - obecnie DCR
91)	Korczaka 01H	Budynek usług zdrowia w Zespole Budynków WSCNR - obecnie DCR
92)	Korczaka 01	Przepompownia w Zespole Budynków WSCNR - obecnie DCR
93)	Korczaka 01	Stodoła w Zespole Budynków WSCNR - obecnie DCR

94)	Korzaka 01	Park przyszpitalny w zespole
95)	Kościelny 02	KOŚCIÓŁ EWANGELICKI ze starą plebanią pw. Trójcy Świętej; obecnie: RZYM.-KAT. pw. M. B. RÓŻAŃCOWEJ
96)	Kościelny 02	Kaplica rodziny Egmann przy kościele MB Różańcowej
97)	Kościelny 03	Dom mieszkalny (dawny kantor)
98)	Kościelny 04	Budynek usługowy (dawna. szkoła ewangelicka)
99)	Kościuszki 01	Budynek mieszkalny (dawniej parter PTTK)
100)	Kościuszki 04	Budynek użyteczności publicznej (Centrum Kultury)
101)	Kościuszki 04	Oficyna
102)	Kościuszki 05	Dom mieszkalny
103)	Kościuszki 07	Dom mieszkalny
104)	Kościuszki 08	Dom mieszkalny
105)	Kościuszki 09	Dom mieszkalny
106)	Kościuszki 10	Dom mieszkalny
107)	Kościuszki 11	Dom mieszkalny
108)	Kościuszki 12	Dom mieszkalny
109)	Kościuszki 13	Dom mieszkalny
110)	Kościuszki 15	Dom mieszkalny
111)	Kościuszki 16	Dom mieszkalny
112)	Kościuszki 19	Dom mieszkalny
113)	Kościuszki 21	Dom mieszkalny
114)	Kościuszki 23	Dom mieszkalny
115)	Kościuszki 25	Dom mieszkalny
116)	Kościuszki 27	Dom mieszkalny
117)	Kościuszki 28	Dom mieszkalny
118)	Kościuszki 29	Dom mieszkalny
119)	Kościuszki 30	Dom mieszkalny
120)	Kościuszki 31	Dom mieszkalny
121)	Kościuszki 35	Dom mieszkalny
122)	Kościuszki 42	Dom mieszkalny
123)	Kościuszki 46	Dom mieszkalny
124)	Kościuszki 50	Dom mieszkalny
125)	Kościuszki 52	Dom mieszkalny
126)	Kościuszki 58	Dom mieszkalny
127)	Kościuszki 66	Dom mieszkalny
128)	Kościuszki 72	Dom mieszkalny
129)	Kościuszki 76	Dom mieszkalny
130)	Krótką 02•	Dom mieszkalny
131)	Krótką 04•	Dom mieszkalny
132)	Krótką 06•	Dom mieszkalny
133)	Krzyszowska 18	Dom mieszkalny
134)	Krzyszowska 39	Dom mieszkalny
135)	Krzyszowska 41	Dom mieszkalny

136)	Legnicka 01	Dom mieszkalny
137)	Legnicka 03	Dom mieszkalny
138)	Legnicka 05	Dom mieszkalny
139)	Legnicka 07	Dom mieszkalny
140)	Legnicka 10	Dom mieszkalny
141)	Legnicka 11	Dom mieszkalny
142)	Legnicka 18	Dom mieszkalny
143)	Leśna 01	Dom mieszkalny
144)	Leśna 02	Dom mieszkalny
145)	Leśna 03	Dom mieszkalny
146)	Leśna 04	Dom mieszkalny
147)	Leśna 07	Dom mieszkalny
148)	Licealna 02	Dom mieszkalny
149)	Licealna 04	Dom mieszkalny
150)	Lipowa 01	Dom mieszkalny
151)	Lipowa 07	Dom mieszkalny
152)	Lipowa 07	Budynek gospodarczy
153)	Lipowa 09	Dom mieszkalny
154)	Lipowa 09	Budynek gospodarczy
155)	Lompy	MOST na rzece Bóbr
156)	Lompy 03	Dom mieszkalny
157)	Lompy 05	Dom mieszkalny
158)	Lompy 07	Dom mieszkalny
159)	Lompy 09	Dom mieszkalny
160)	Lompy 11	Dom mieszkalny
161)	Lompy 13	Dom mieszkalny
162)	Lompy 17	Dom mieszkalny
163)	Lubawska 02	Dom mieszkalny
164)	Lubawska 03	Dom mieszkalny
165)	Lubawska 05	Dom mieszkalny
166)	Lubawska 09	Dom mieszkalny
167)	Lubawska 11	Dom mieszkalny
168)	Lubawska 13	Dom mieszkalny
169)	Lubawska 18	Dom mieszkalny
170)	Lubawska 20	Dom mieszkalny
171)	Lubawska 21	Dom mieszkalny
172)	Lubawska 22	Dom mieszkalny
173)	Lubawska 23	Dom mieszkalny
174)	Lubawska 24	Dom mieszkalny
175)	Lubawska 25	Dom mieszkalny
176)	Lubawska 27	Dom mieszkalny
177)	Lubawska 29	Dom mieszkalny

178)	Lubawska 31	Dom mieszkalny
179)	Lubawska 33	Dom mieszkalny
180)	Lubawska 35	Dom mieszkalny
181)	Lubawska 37	Dom mieszkalny
182)	Lubawska 39	Dom mieszkalny
183)	Łużycka 02	Dom mieszkalny
184)	Łużycka 04	Dom mieszkalny
185)	Łużycka 06	Dom mieszkalny
186)	Mała 01	Dom mieszkalny
187)	Mała 03	Dom mieszkalny
188)	Miarki 01	Dom mieszkalny
189)	Miarki 02	Dom mieszkalny
190)	Miarki 03	Dom mieszkalny
191)	Miarki 04	Dom mieszkalny
192)	Miarki 05	Dom mieszkalny
193)	Miarki 06	Dom mieszkalny
194)	Miarki 07	Dom mieszkalny
195)	Miarki 08	Dom mieszkalny
196)	Miarki 09	Dom mieszkalny
197)	Miarki 10	Dom mieszkalny
198)	Miarki 11	Dom mieszkalny
199)	Miarki 12	Dom mieszkalny
200)	Miarki 14	Dom mieszkalny
201)	Miarki 17	Dom mieszkalny
202)	Miarki 18	Dom mieszkalny
203)	Miarki 19	Dom mieszkalny
204)	Miarki 20	Dom mieszkalny
205)	Miarki 21-23	Dom mieszkalny
206)	Miarki 22	Dom mieszkalny
207)	Miarki 24	Dom mieszkalny (dawniej Plebania)
208)	Miarki 24a	KOŚCIÓŁ PAR. pw. Św. Piotra i Pawła
209)	Miarki 25	Dom mieszkalny z usługami
210)	Miarki 27	Kamienica mieszczańska (Cech Rzemiosł Różnych)
211)	Miarki 29	Dom mieszkalny
212)	Miarki 31	Duszpasterstwo
213)	Mickiewicza 01	Dom mieszkalny
214)	Mickiewicza 02	Dom mieszkalny (dawny hotel Walischa)
215)	Mickiewicza 06	Dom mieszkalny
216)	Mickiewicza 08	Dom mieszkalny
217)	Mickiewicza 10	Dom mieszkalny
218)	Mickiewicza 12	Dom mieszkalny
219)	Mickiewicza 14	Dom mieszkalny

220)	Mickiewicza 16	Dom mieszkalny
221)	Mickiewicza 20	Dom mieszkalny
222)	Mickiewicza 22	Dom mieszkalny
223)	Mickiewicza 24	Dom mieszkalny
224)	Młyńska 1	Dom mieszkalny
225)	Mostowa 02	Dom mieszkalny
226)	Mostowa 04	Dom mieszkalny
227)	Mostowa 06	Dom mieszkalny
228)	Mostowa 08	Dom mieszkalny
229)	Mostowa 10	Dom mieszkalny
230)	Ogrodowa 15	Dom mieszkalny
231)	Ogrodowa 17	Dom mieszkalny
232)	Ogrodowa 19	Dom mieszkalny
233)	Ogrodowa 21	Dom mieszkalny
234)	Ogrodowa 23	Dom mieszkalny
235)	Ogrodowa 25	Dom mieszkalny
236)	Ogrodowa 27	Dom mieszkalny
237)	Ogrodowa 29	Dom mieszkalny
238)	Okrzei 01	Dom mieszkalny
239)	Okrzei 08	Dom mieszkalny
240)	Okrzei 09	Dom mieszkalny
241)	Okrzei 10	Dom mieszkalny
242)	Okrzei 12	Dom mieszkalny
243)	Okrzei nr 14	Dom mieszkalny (daw. DOM ŁOŻY - obecnie nie użytkowany)
244)	Papieża J.P. II 01	Dom mieszkalny
245)	Papieża J.P. II 02	Dom mieszkalny
246)	Papieża J.P. II 03	Dom mieszkalny
247)	Papieża J.P. II 04	Dom mieszkalny
248)	Papieża J.P. II 06	Dom mieszkalny (parter Apteka)
249)	Papieża J.P. II 10	Budynek usługowy (daw. fabryczny "LEN")
250)	Papieża J.P. II 13	Dom mieszkalny
251)	Papieża J.P. II 15	Dom mieszkalny
252)	Papieża J.P. II 17	Budynek użyteczności publicznej - biblioteka
253)	Papieża J.P. II 18	Budynek użyteczności publicznej - Urząd Skarbowy (dawniej żłobek)
254)	Papieża J.P. II 19	Dom mieszkalny (w tym świetlica dziecięca)
255)	Papieża J.P. II 20	Budynek użyteczności publicznej - przedszkole
256)	Papieża J.P. II 21	Dom mieszkalny
257)	Papieża J.P. II 23	Dom mieszkalny
258)	Papieża J.P. II 25	Dom mieszkalny
259)	Papieża J.P. II 27	Dom mieszkalny
260)	Papieża J.P. II 31	Budynek użyteczności publicznej - poczta
261)	Papieża J.P. II 33	Hotel "Karkonosz"

262)	Parkowa 03	Budynek użyteczności publicznej - przedszkole
263)	Parkowa 04	Dom mieszkalny
264)	Parkowa 05	Willa
265)	Parkowa 06	Dom mieszkalny
266)	Piastowska 02	Willa
267)	Ptasia 01	Dom mieszkalny
268)	Ptasia 12	Dom mieszkalny
269)	Rybna 01	Dom mieszkalny
270)	Rybna 02	Dom mieszkalny
271)	Rybna 03	Dom mieszkalny
272)	Rybna 04	Dom mieszkalny
273)	Rybna 05	Dom mieszkalny
274)	Rybna 06	Dom mieszkalny
275)	Rybna 07	Dom mieszkalny
276)	Rybna 08	Dom mieszkalny
277)	Rybna 10	Dom mieszkalny
278)	Rybna 12	Dom mieszkalny
279)	Sienkiewicza 02	Dom mieszkalny
280)	Sienkiewicza 03	Budynek użyteczności publicznej (Sp. Mieszk.)
281)	Sienkiewicza 04	Dom mieszkalny
282)	Sienkiewicza 06	Dom mieszkalny
283)	Sienkiewicza 06a	Budynek użyteczności publicznej - Starostwo (dawny Zakład Obuwia)
284)	Sienkiewicza 08	Dom mieszkalny
285)	Sienkiewicza 10	Dom mieszkalny
286)	Sienkiewicza 12	Dom mieszkalny
287)	Skłodowskiej 01	Dom mieszkalny
288)	Skłodowskiej 02	Budynek użyteczności publicznej - Liceum Ogólnokształcące
289)	Skłodowskiej 03	Dom mieszkalny
290)	Skłodowskiej 05	Dom mieszkalny
291)	Skłodowskiej 06	Willa
292)	Skłodowskiej 07	Dom mieszkalny
293)	Skłodowskiej 08	Dom mieszkalny
294)	Skłodowskiej 10	Dom mieszkalny
295)	Skłodowskiej 11	Dom mieszkalny
296)	Skłodowskiej 16	Dom mieszkalny
297)	Skłodowskiej 21	Dom mieszkalny
298)	Skłodowskiej 23	Dom mieszkalny
299)	Skłodowskiej 25	Dom mieszkalny
300)	Skłodowskiej 28	Dom mieszkalny
301)	Skłodowskiej 30	Dom mieszkalny
302)	Skłodowskiej 32	Dom mieszkalny
303)	Słoneczna 04	Liceum Ogólnokształcące - sala gimnastyczna

304)	Słoneczna 06	Dom mieszkalny
305)	Słoneczna 07	Hotel (dawniej internat)
306)	Słoneczna 08	Dom mieszkalny
307)	Słowackiego 28	Dom mieszkalny (dawniej budynek poczty)
308)	Słowiańska 01	Dom mieszkalny
309)	Słowiańska 02	Dom mieszkalny
310)	Słowiańska 03	Dom mieszkalny
311)	Słowiańska 04	Dom mieszkalny
312)	Słowiańska 05	Dom mieszkalny
313)	Słowiańska 06	Dom mieszkalny
314)	Słowiańska 07	Dom mieszkalny
315)	Słowiańska 08	Dom mieszkalny
316)	Słowiańska 09	Dom mieszkalny
317)	Słowiańska 11	Dom mieszkalny
318)	Słowiańska 13	Dom mieszkalny
319)	Słowiańska 15	Dom mieszkalny
320)	Słowiańska 17	Dom mieszkalny
321)	Słowiańska 19	Dom mieszkalny
322)	Słowiańska 21	Dom mieszkalny
323)	Spacerowa 01	Dom mieszkalny
324)	Spacerowa 03	Dom mieszkalny
325)	Spacerowa 05	Dom mieszkalny
326)	Spacerowa 05a	Budynek usługowy
327)	Spacerowa 06	Dom mieszkalny
328)	Spacerowa 07	Dom mieszkalny
329)	Spacerowa 07a	Budynek usługowy (dawniej produkcyjny)
330)	Spacerowa 14	Dom mieszkalny
331)	Sportowa 01	Dom mieszkalny
332)	Sportowa 03	Dom mieszkalny
333)	Sportowa 02	Dom mieszkalny
334)	Sportowa 04	Dom mieszkalny
335)	Sportowa 05	Dom mieszkalny
336)	Sportowa 07	Dom mieszkalny
337)	Sportowa 06	Dom mieszkalny
338)	Sportowa 08	Dom mieszkalny
339)	Sportowa 09	Dom mieszkalny
340)	Stara 01	Dom mieszkalny z usługami
341)	Staszica 01-03	Dom mieszkalny
342)	Staszica 06	Willa – obecnie usługi (dawniej administracja przemysłu skórzanego)
343)	Staszica 07	Dom mieszkalny
344)	Staszica 8-10	Dom mieszkalny (daw. Ambulatorium)
345)	Staszica 11	Budynek użyteczności publicznej (Szkoła Podst. Specjalna)

346)	Staszica 12	Dom mieszkalny
347)	Staszica 13	Dom mieszkalny
348)	Staszica 15	Dom mieszkalny
349)	Staszica 16	Dom mieszkalny
350)	Staszica 18	Dom mieszkalny
351)	Staszica 19	Dom mieszkalny
352)	Staszica 23	Dom mieszkalny
353)	Staszica 24	Dom mieszkalny
354)	Staszica 26	Dom mieszkalny
355)	Staszica 29	Dom mieszkalny
356)	Staszica 31	Dom mieszkalny
357)	Szkolna 02	Dom mieszkalny
358)	Szkolna 15	Dom mieszkalny
359)	Szpitalna 03	Dom mieszkalno- gospodarczy
360)	Szpitalna 07	Dom mieszkalny
361)	Szpitalna 07	Budynek gospodarczy I
362)	Ściegiennego 01/03	Zespół zabudowy przemysłowo-usług. (dawniej tkalnie jedwabiu Floreta)
363)	Ściegiennego 02	Dom mieszkalny
364)	Ściegiennego 06	Dom mieszkalny
365)	Ściegiennego 08	Dom mieszkalny
366)	Ściegiennego 20	Dom mieszkalny
367)	Towarowa	Wieża ciśień
368)	Towarowa 01	Dom mieszkalny
369)	Towarowa 03/05	Dom mieszkalny
370)	Towarowa 07/09	Dom mieszkalny
371)	Towarowa 11	Dom mieszkalny
372)	Towarowa 13/15	Dom mieszkalny
373)	Towarowa 17/19	Dom mieszkalny
374)	Towarowa 21/23	Dom mieszkalny
375)	Towarowa 25/27	Dom mieszkalny
376)	Towarowa 29	Dom mieszkalny
377)	Towarowa 31/33	Dom mieszkalny
378)	Towarowa 35/37	Dom mieszkalny
379)	Towarowa 39	Dom mieszkalny
380)	Towarowa 41	Budynek produkcyjny - Mleczarnia
381)	Towarowa 41c	Dom mieszkalny
382)	Towarowa 45	Dom mieszkalny
383)	Traugutta 01	Zespół Szkół
384)	Traugutta 02	Dom mieszkalny
385)	Wałbrzyska 02	Willa (dawniej oddz. Biura Geodezji)
386)	Wałbrzyska 04	Dom mieszkalny
387)	Wałbrzyska 07	Dom mieszkalny

388)	Wałbrzyska 07	Budynek gospodarczy I
389)	Wałbrzyska 07	Budynek gospodarczy II
390)	Wałbrzyska 09	Dom mieszkalny
391)	Wałbrzyska 13	Dom mieszkalny
392)	Waryńskiego 01	Dom mieszkalny
393)	Waryńskiego 04	Dom mieszkalny
394)	Waryńskiego 06	Dom mieszkalny
395)	Waryńskiego 07	Dom mieszkalny
396)	Waryńskiego 08	Dom mieszkalny
397)	Waryńskiego 10	Dom mieszkalny
398)	Waryńskiego 12	Dom mieszkalny
399)	Waryńskiego 13	Budynek adm.-przemysł. (dawny zakład tekstylny F.V. Grundfelda)
400)	Waryńskiego 14	Dom mieszkalny
401)	Waryńskiego 15	Dom mieszkalny
402)	Waryńskiego 16	Dom mieszkalny
403)	Waryńskiego 18	Dom mieszkalny
404)	Waryńskiego 20	Dom mieszkalny
405)	Waryńskiego 22	Dom mieszkalny
406)	Waryńskiego 26	Dom mieszkalny
407)	Waryńskiego 28	Dom mieszkalny
408)	Waryńskiego 30	Dom mieszkalny
409)	Waryńskiego 34	Dom mieszkalny
410)	Waryńskiego 36	Dom mieszkalny
411)	Waryńskiego 38	Dom mieszkalny
412)	Waryńskiego 40	Dom mieszkalny
413)	Waryńskiego 42	Dom mieszkalny
414)	Waryńskiego 44/46	Dom mieszkalny
415)	Wojska Polskiego 01	Budynek użyteczności publicznej - prokuratura (dawniej Hotel Robotniczy)
416)	Wojska Polskiego 02	Dom mieszkalny
417)	Wojska Polskiego 03	Budynek użyteczności publicznej - bank PKO
418)	Wojska Polskiego 05	Budynek użyteczności publicznej - bank PKO
419)	Wojska Polskiego 04	Dom mieszkalny
420)	Wojska Polskiego 06	Budynek użyteczności publicznej (dawniej Bank Zach. – nieużytkowany)
421)	Wojska Polskiego 07	Dom mieszkalny – parter usługi (daw. szkoła muzyczna)
422)	Wojska Polskiego 09	Budynek użyteczności publicznej (daw. PZU – nieużytkowany)
423)	Wojska Polskiego 10	Budynek użyteczności publicznej - Urząd Gminy (dawniej Komenda MO)
424)	Wojska Polskiego 12	Dom mieszkalny z usługami (dawniej Geodezja Powiatowa)
425)	Wojska Polskiego 12A	Dom mieszkalny (oficyna A)
426)	Wojska Polskiego 12B	Dom mieszkalny (oficyna B)
427)	Wojska Polskiego 13	Dom mieszkalny
428)	Wojska Polskiego 14	Budynek użyteczności publicznej (ZUS)
429)	Wojska Polskiego 14a	Oficyna (brama)

430)	Wojska Polskiego 15	Dom mieszkalny
431)	Wojska Polskiego 17	Dom mieszkalny
432)	Wojska Polskiego 18	Dom mieszkalny
433)	Wojska Polskiego 19	Dom mieszkalny
434)	Wojska Polskiego 20	Dom mieszkalny
435)	Wojska Polskiego 21	Dom mieszkalny
436)	Wojska Polskiego 22	Dom mieszkalny
437)	Wojska Polskiego 23	Dom mieszkalny
438)	Wojska Polskiego 24	Dom mieszkalny
439)	Wojska Polskiego 26	Dom mieszkalny
440)	Wojska Polskiego 34	Dom mieszkalny
441)	Wojska Polskiego 36 wraz z Kościuszki 1	Budynek użyteczności publicznej - Sąd rejonowy
442)	Wojska Polskiego 42	Dom mieszkalny
443)	Wojska Polskiego 44	Dom mieszkalny
444)	Wojska Polskiego 46	Dom mieszkalny
445)	Wojska Polskiego 48	Dom mieszkalny
446)	Wojska Polskiego 50	Dom mieszkalny
447)	Wolności 01	Dom mieszkalny
448)	Wolności 02	Dom mieszkalny
449)	Wolności 03	Dom mieszkalny
450)	Wolności 03a	Dom mieszkalny
451)	Wolności 04	Dom mieszkalny
452)	Wolności 05	Dom mieszkalny - parter Apteka
453)	Wolności 06	Dom mieszkalny - parter i I piętro usługi handlu
454)	Wolności 07	Dom mieszkalny
455)	Wolności 08	Dom mieszkalny
456)	Wolności 09	Dom mieszkalny
457)	Wolności 10	Dom mieszkalny
458)	Wolności 11	Budynek użyteczności publicznej (Muzeum Tkactwa)
459)	Wolności 12	Dom mieszkalny
460)	Wolności 13	Dom mieszkalny
461)	Wolności 14	Dom mieszkalny
462)	Wolności 15	Dom mieszkalny
463)	Wolności 16	Dom mieszkalny
464)	Wolności 17	Dom mieszkalny
465)	Wolności 18	Dom mieszkalny
466)	Wolności 19	Dom mieszkalny
467)	Wolności 20	Dom mieszkalny
468)	Wolności 21	Dom mieszkalny
469)	Wolności 22	Dom mieszkalny
470)	Wolności 25	Dom mieszkalny
471)	Wolności 27	Dom mieszkalny

472)	Wolności 28	Dom mieszkalny
473)	Wolności 29	Dom mieszkalny
474)	Wolności 30	Dom mieszkalny
475)	Wolności 31	Dom mieszkalny z usługami
476)	Wolności 32	Dom mieszkalny z usługami
477)	Zamkowa	ZAMEK RENESANSOWO-BAROKOWY - ruina
478)	Zamkowa	PARK
479)	Zamkowa 02	Dom mieszkalny
480)	Żeromskiego 01	Dom mieszkalny
481)	Żeromskiego 02	Dom mieszkalny
482)	Żeromskiego 04	Dom mieszkalny
483)	Żeromskiego 06	Dom mieszkalny
484)	Żeromskiego 08	Dom mieszkalny
485)	Żeromskiego 10	Dom mieszkalny
486)	Żeromskiego 12	Dom mieszkalny
487)	Żeromskiego 14	Dom mieszkalny
488)	Żeromskiego 16	Dom mieszkalny
489)	Żytnia 04	Dom mieszkalny
490)		UKŁAD URBANISTYCZNY STAREGO MIASTA
491)		MURY MIEJSKIE
492)		Wieża ciśnień na Górze Zamkowej

W tabeli **tłustym drukiem** wyróżniono obiekty nieruchomości ujęte w rejestrze zabytków

TABELA NR 2: WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH – załącznik nr 2 GEZ:

L. p. kart adresowych	Numer stanowiska w miejscowości	Numer Obszaru AZP	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja terenu	Chronologia
1)	1	86-19	29	zamek	późne średniowiecze XIV-XV
	1	86-19	66	wieża mieszkalna	średniowiecze
	1	86-19	29	grodzisko	średniowiecze XII-XIV
2)	2	86-19	30	śląd osadnictwa	epoka brązu
3)	3	86-19	31	fortyfikacje miejskie	późne średniowiecze XIV-XV
	3	86-19	31	osadnictwo miejskie	późne średniowiecze koniec XIII I XIV-XV
	3	86-19	31	osadnictwo miejskie	on XVI-XVIII
4)	4	86-19	32	osada	późne średniowiecze
5)	5	86-19	33	osada	późne średniowiecze
6)	6	86-19	34	zamek-ruina	XVI
7)	7	86-19	35	śląd osadnictwa	epoka kamienia (mezolit?)
8)	8	86-19	36	śląd osadnictwa	neolit
9)	9	86-19	37	śląd osadnictwa	neolit
10)	10	86-19	38	śląd osadnictwa	epoka brązu
11)	11	86-19	39	śląd osadnictwa	epoka brązu
12)	12	86-19	40	śląd osadnictwa	średniowiecze
13)	13	86-19	41	osadnictwo miejskie	XV-XVII

14)	14	86-19	42	osadnictwo miejskie apтека	on XVII-XVIII
15)	15	86-19	43	osadnictwo miejskie - kuźnia	średniowiecze XIII
16)	16	86-19	44	osadnictwo miejskie	XIV-XVI
17)	17	86-19	45	osada	późne średniowiecze
18)	18	86-19	46	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
19)	19	86-19	47	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
20)	20	86-19	48	osada	późne średniowiecze
21)	21	86-19	49	osada	późne średniowiecze
22)	22	86-19	50	osada	późne średniowiecze
23)	23	86-19	51	osada	późne średniowiecze
24)	24	86-19	52	osada	późne średniowiecze
25)	25	86-19	53	osada	późne średniowiecze
26)	26	86-19	54	osada	późne średniowiecze
27)	27	86-19	55	osada	późne średniowiecze
28)	28	86-19	56	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
29)	29	86-19	57	osada	późne średniowiecze
	29	86-19	57	osada	XIV-XVI
	29	86-19	57	osada	XVI-XVIII
30)	30	86-19	58	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
31)	31	86-19	59	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
32)	32	86-19	67	osadnictwo miejskie	on XVI-XVIII
	32	86-19	67	mur miejski	późne średniowiecze XIV-XV
	32	86-19	67	osadnictwo miejskie	późne średniowiecze XIV-XV
33)	33	86-19	powtórzono nr z poz. 1 „66”		
34)	34	86-19	68	śląd osadnictwa	XII-1 poł. XIII
	34	86-19	68	śląd osadnictwa	XIV-XV
	34	86-19	68	śląd osadnictwa	XVII-XIX
35)	35	86-19	69	śląd osadnictwa	XIV-XV
	35	86-19	69	śląd osadnictwa	XVII-XVIII
36)	36	86-19	70	osada?	XIV-XV
	36	86-19	70	osada?	XVI
	36	86-19	70	osada	2 poł. XVII - XIX
37)	37	86-19	71	śląd osadnictwa	XIV-XV
	37	86-19	71	śląd osadnictwa	XVI-XVII

5.5. ZABYTKI O NAJWYŻSZYM ZNACZENIU DLA GMINY

Podsumowując dziedzictwo kulturowe miasta Kamienna Góra należałoby wskazać zabytki, wyróżniające się na tle pozostałych zabytków w regionie i charakterystyczne dla tego obszaru. Z tego względu, na uwagę zasługują:

- 1) Stanowisko archeologiczne nr 29 (grodzisko, zamek), stanowiące o początkach średniowiecznego osadnictwa na tym terenie;
- 2) Układ urbanistyczny starego miasta, który pomimo przebudów i likwidacji murów miejskich pozostał czytelny do dziś;
- 3) Kościół Parafialny p.w. św. Piotra i Pawła, przebudowany w XVIII wieku, przy ul. K. Marki nr 24a;
- 4) Kościół Łaski – były kościół ewangelicki, przy pl. Kościelnym nr 2;
- 5) Kamienice mieszczkańskie przy pl. Wolności nr 11, K. Miarki nr 27;
- 6) Cmentarz żydowski, przy ul. Katowickiej;
- 7) Zespół budynków szpitalnych z założeniem parkowym przy ul. J. Korczaka 1;

- 8) Ratusz z początku XIX wieku, przy pl. Grunwaldzkim 1;
- 9) Obiekty, powstałe w okresie rozkwitu przemysłu włókienniczego, przy ul. L. Waryńskiego nr 13 i T. Kościuszki nr 4.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, która pozwala na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników, mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego - silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia.

- 1) S - STRENGTHS, czyli silne strony,
- 2) W - WEAKNESSES, czyli słabe strony,
- 3) O - OPPORTUNITIES, czyli szanse,
- 4) T - THREATS, czyli zagrożenia.

Czynniki rozwoju podzielić można - ze względu na ich pochodzenie - na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne - umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

Poniżej przedstawione zostały wyniki analizy SWOT, skoncentrowanej wokół problematyki zarządzania zasobem dziedzictwa kulturowego miasta Kamienna Góra. Oznacza to, że obok zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, uwzględniono także inne czynniki, które wynikają z różnorodności elementów składających się na dziedzictwo kulturowe.

W Tabeli znalazły się silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju miasta. Założenia planu odnośnie konieczności przemodelowania systemu ochrony zabytków w efektywny system ochrony dziedzictwa potwierdza poniższa analiza.

TABELA NR 3: Analiza SWOT

CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE MAJĄCE WPLYW NA DZIEDZICTWO KULTUROWE W MIEŚCIE KAMIENNA GÓRA	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> 1) przegląd istniejącego stanu zachowania obiektów zabytkowych na terenie miasta przed opracowaniem GEZ; 2) opracowana GEZ wraz z kartami adresowymi; 3) Duże pokrycie obszaru miasta mpzp - ponad 96% 4) objęcie ochroną obiektów zabytkowych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego; 5) udostępnienie w Miejskim Systemie Informacji Przestrzennej informacji o obiektach zabytkowych – karty adresowe obiektów; 6) duża liczba obiektów o walorach historycznych w centrum miasta; 7) różnorodność obiektów zabytkowych, w tym, chronione dwa parki i cmentarz żydowski na terenie miasta; 8) dobrze zachowane obiekty sakralne wpisane do rejestru zabytków; 9) zakończenie prac związanych z rewitalizacją – przebudowa układu komunikacyjnego Starego Miasta; 10) przynależność do Aglomeracji Wałbrzyskiej i korzystne położenie względem otoczenia z turystycznym potencjałem (bliskość Czech); 11) akcentowanie rozwoju turystyki z wykorzystaniem dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych; 12) aktywna działalność Muzeum Tkactwa i Centrum Kultury oraz stowarzyszeń: MASZKARON i ARS LONGA VITA BREVIS na terenie miasta; 13) odbywające się cyklicznie: impreza militarna o charakterze historyczno-edukacyjnym - Rajd Arado, jarmark staroci, Noc Muzeum. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) niewystarczający stan zachowania i zabezpieczenia obiektów zabytkowych, postępujący proces ich niszczenia; 2) niewielkie środki z budżetu miasta przeznaczane na ochronę zabytków; 3) brak oferty turystycznej umożliwiającej całoroczny ruch turystyczny z wykorzystaniem potencjału miasta; 4) słabo wykorzystany potencjał pozostałości po epoce przemysłowej w celu rozwoju turystyki; 5) niewystarczająca liczba specjalistów w dziedzinach: dokumentowania, badania i prowadzenia prac przy zabytkach; 6) niedostateczna edukacja mieszkańców w kierunku poszanowania odziedziczonego dziedzictwa, traktowanego często jako starego i zbytecznego miejsca lub obiektu, będącego celem wandalii; 7) niewystarczająca ilość oznaczeń obiektów zabytkowych i obiektów cennych przyrodniczo; 8) duży koszt rewaloryzacji zabytków i terenów przyrodniczych – zabytkowych parków; 9) brak promocji dobrych wzorców i praktyk w obszarze dziedzictwa kulturowego; 10) brak koncepcji zagospodarowania ruiny zespołu zamkowego; 11) słabo rozwinięta baza dla zaplecza turystycznego; 12) mało skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska; 13) negatywny obraz służb konserwatorskich w świadomości społeczeństwa
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1) rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa; 2) rozwój działalności gospodarczej na bazie dziedzictwa kulturowego; 	<ol style="list-style-type: none"> 1) odpływ wysoko wykwalifikowanej kadry z terenu gminy, migracja zarobkowa młodszych pokoleń i związane z tym zatrącanie więzi z regionem; 2) niekontrolowane lokowanie reklam i innych nośników na obiektach zabytkowych i w obszarach historycznych;

<p>3) wzmocnienie narzędzi do egzekwowania ochrony walorów środowiska naturalnego i kształtowania przestrzennego;</p> <p>4) działania stowarzyszeń i innych organizacji, w kierunku pobudzenia edukacji mieszkańców na temat ochrony i gospodarowania zasobem dziedzictwa kulturowego;</p> <p>5) możliwość wsparcia finansowego z różnych źródeł, w tym ze środków NID i Unii Europejskiej;</p> <p>6) uwzględnienie w większym stopniu dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych i programach rozwojowych</p> <p>7) rozwój promocji miasta w oparciu o turystykę kulturową;</p> <p>8) budowa drogi S3 do granicy państwa i dalej do Pragi;</p> <p>9) duża ilość wolnych terenów inwestycyjnych (turystyka, usługi, handel, drobny przemysł);</p> <p>10) wzrastająca liczba właściwie przeprowadzanych prac remontowo-budowlanych obiektów zabytkowych;</p> <p>11) działania na rzecz uporządkowania przestrzeni publicznej miasta poprzez podjęcie i wdrożenie uchwały reklamowej.</p> <p>12) przygotowane i realizowane konkretne zadania związanych z rewitalizacją obiektów i obszarów zabytkowych;</p> <p>13) włączanie w proces dbałości o ochronę dziedzictwa kulturowego mieszkańców poprzez realizację budżetu obywatelskiego, konsultacje społeczne dokumentów programowych;</p> <p>14) rozszerzenie i polepszenie bazy noclegowej i gastronomicznej;</p> <p>15) regularne opracowywanie aktualizacji dokumentów na poziomie miasta;</p>	<p>3) brak skutecznej egzekucji obowiązującego prawa;</p> <p>4) mało realnych zachęt dla prywatnych inwestycji w zabytki;</p> <p>5) niewykorzystanie potencjału turystycznego poprzez niedo-inwestowanie infrastruktury: bazy noclegowej, ścieżek spacerowych i rowerowych;</p> <p>6) słaba kondycja i sytuacja ekonomiczna, spadek dochodów mieszkańców;</p> <p>7) pogarszający się stan techniczny nieużytkowanych obiektów zabytkowych;</p> <p>8) niewystarczające środki finansowe na prace konserwatorskie, ze względu na durze potrzeby w tym zakresie (wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych i duża ilość obiektów zabytkowych);</p> <p>9) skomplikowane procedury w ubieganiu się o środki zewnętrzne skutkujące stosunkowo niewielkim wykorzystaniem środków z Unii Europejskiej, zwłaszcza przez osoby prywatne;</p> <p>10) obniżenie walorów krajobrazu kulturowego i przyrodniczego poprzez wprowadzanie obcych kulturowo obiektów z wielkiej płyty w zespołach z wykrystalizowaną starą tkanką miasta (osiedle Cicha i zabudowa przy ul. Jeleniogórskiej) czy nowej struktury psującej krajobraz kulturowy miasta – Osiedle Krzeszowskie;</p> <p>11) dążenie do szybkiego wykonania prac budowlanych kosztem rozpoznania wartości zabytku i jakości prowadzenia prac;</p> <p>12) samowola budowlana - wprowadzanie elementów obcych, nowej zabudowy - np. nieprzemysłanej, niezgodnej z historyczną kolorystyką, materiałów niezgodnych z lokalnymi tradycjami.</p>
--	---

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Program służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju miasta. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa główne cele, do których należą:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy w właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieki nad zabytkami.

7.1. PRIORYTETY PROGRAMU OPIEKI

Gminny program opieki nad zabytkami jest dokumentem uzupełniającym w systemie planowania. Wyznacza cele i określa instrumentarium służące do ich osiągnięcia. W programie wyznaczono dwa priorytety, do których przypisano kierunki działań oraz zadania. Zostały one sformułowane w perspektywie wieloletniej i wykraczają często poza 4 - letni okres obowiązywania programu. Możliwy jest podział realizacji zadań na podokresy w powiązaniu z ustawowym obowiązkiem złożenia po 2 latach przez władze gminy sprawozdania z częściowego jego wykonania. Wykonanie takiego sprawozdania należy poprzedzić oceną poziomu realizacji programu, która powinna zawierać: wykonanie przyjętych do realizacji zadań w czteroletnim okresie obowiązywania programu oraz efektywność ich wykonania. Sposób weryfikacji został określony przy każdym zadaniu.

Nawiązując do wyznaczonych celów głównych w kwestii dziedzictwa kulturowego należy kierować się następującymi priorytetami:

PRIORYTET I: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego, jako element rozwoju gospodarczo - społecznego Kamiennej Góry.

PRIORYTET II: Promocja dziedzictwa kulturowego i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców Kamiennej Góry.

7.2. KIERUNKI DZIAŁAŃ I ZADANIA PROGRAMU OPIEKI

TABELA NR 4: Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr I

PRIORYTET I: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego, jako element rozwoju gospodarczo - społecznego Kamiennej Góry.		
KIERUNKI DZIAŁANIA	ZAKRES ZADAŃ	SPOSÓB WERYFIKACJI
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	Wykonanie prac remontowo - konserwatorskich przy obiektach zabytkowych, stanowiących własność gminy	Ilość zaplanowanych zadań i przeprowadzonych prac remontowych i ilość wydanych środków.
	Dofinansowanie prac remontowych przy obiektach zabytkowych niebędących własnością gminy.	Liczba i wielkość przyznanych dotacji.
	Interwencja władz miasta przy rażących naruszeniach prawa budowlanego, przy obiektach zabytkowych (zwłaszcza jeśli chodzi o rozbudowy i przebudowy zmieniające bryłę budynków) we współpracy z WKZ i PINB.	Ilość podjętych interwencji, przy jakich obiektach, ich zakres
	Określenie zasad i konsekwentne ich wdrażanie w zakresie umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych.	Ilość usuniętych reklam, szyldów z obiektów zabytkowych
	Prowadzenie prac porządkowych na gminnych terenach zieleni (pielęgnacja starych drzew i pomników przyrody) i cmentarzy.	Ilość wydanych środków
Rozszerzenie zasobów prawnych form ochrony zabytków	Kontynuacja udostępniania w Miejskim Systemie Informacji Przestrzennej (MSIP) informacji o zabytkach	Stały nadzór nad dokumentami (ich aktualizacja).
	Zadania dla gminnej ewidencji zabytków: 1. Zakładanie nowych kart adresowych w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków dla zabytków dotychczas nierozpoznanych i nie uwzględnionych w ewidencji, a istotnych dla obrazu dziedzictwa kulturowego; 2. Aktualizacja zmian w stosunkach własnościowych oraz zmian stanu prawnego jak aktualne formy ochrony; 3. Systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane nowe dane i aktualizowaną dokumentację fotograficzną w przypadku zmian w wyniku rozbiórek i remontów; 4. Propozycje wykreślenia z ewidencji obiektów, które utraciły cechy zabytkowe w wyniku modernizacji.	Ilość przeprowadzonych aktualizacji, czy dodano/usunięto obiekt z ewidencji
	Przygotowanie uchwały w sprawie zasad udzielania dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dotyczące zabytków, uwzględniające obowiązujące przepisy i dające możliwość dotowania obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków.	Czy przygotowano i podjęto uchwałę, a następnie ilość i wysokość udzielanych dotacji
	Przyjęcie przez Radę Miasta Gminnego programu opieki nad zabytkami oraz okresowe monitorowanie jego realizacji.	Weryfikacja podmiotów wskazanych w programie do realizacji określonych zadań oraz zapoznanie ich z określonymi zadaniami
Podjęcie działań mających na celu podniesienie atrakcyjności krajobrazu kulturowego w mieście na potrzeby edukacyjne, społeczne i turystyczne	Współpraca oraz wspieranie działań instytucji i organizacji turystycznych w zakresie ustalenia potrzeb rozwoju bazy turystycznej i propagowania walorów miasta oraz rozwinięcia informacji turystycznej w miejscach najliczniej uczęszczanych przez turystów. Ścisła współpraca z Centrum Kultury, Muzeum Tkactwa i stowarzyszeniami	Liczba podjętych wspólnych działań
	Oznaczenie obiektów zabytkowych, cmentarzy oraz pomników przyrody w terenie - umieszczenie tablic zawierających historię obiektu na wszystkich obiektach wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektach sakralnych i cmentarzach	Ilość oznakowanych obiektów, ilość zamieszczonych tablic

	Weryfikacja treści dokumentów dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami przy opracowywaniu nowych dokumentów gminnych o charakterze strategicznym (strategii, studium, planów zagospodarowania i programów).	Ilość zweryfikowanych dokumentów, udział w pracach planistycznych
Podjęcie działań mających na celu podnoszenie kwalifikacji pracowników urzędu	Podnoszenie poziomu wyszkolenia pracowników Urzędu Miasta oraz jednostek organizacyjnych zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, poprzez przeprowadzanie odpowiednich szkoleń, delegowanie pracowników na szkolenia.	Ilość przeprowadzonych szkoleń, ilość osób uczestniczących, czy uczestniczą w szkoleniach zewnętrznych
Działania organizacyjne związane z ochroną zabytków i dziedzictwa kulturowego	Wdrażanie zapisów programów rewitalizacji, studiów widokowo-krajobrazowych, studiów historyczno-urbanistycznych, typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego w realizacji zagospodarowania przestrzennego.	Udział w pracach planistycznych
	Korelowanie zapisów gminnej ewidencji zabytków z zapisami w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.	Udział w pracach planistycznych
	Prowadzenie monitoringu możliwości pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych, w tym z różnych programów i inicjatyw europejskich, przeznaczonych na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego.	Bieżący monitoring

TABELA NR 5: Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr II

PRIORYTET II: Promocja dziedzictwa kulturowego i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców Kamiennej Góry.

KIERUNKI DZIAŁANIA	ZAKRES ZADAŃ	SPOSÓB WERYFIKACJI
Rozbudzenie i pogłębianie w mieszkańcach dumy z tradycji historycznych miasta	Organizacja imprez dotyczących rocznic historycznych oraz wystaw i spotkań na temat historii regionu, dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego i zabytków.	Coroczne opracowanie programu imprez, wystaw i spotkań na terenie miasta.
	Propagowanie wśród mieszkańców prowadzenia działalności agroturystycznej połączonej ze zwiedzaniem regionu. Spotkania prezentacje z wykorzystaniem lokalnych stowarzyszeń i profesjonalnej kadry z muzeum	Tak/Nie
	Upowszechnianie informacji na temat dobrych praktyk konserwatorskich.	Ilość publikacji na stronie internetowej urzędu
Popularyzowanie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym Kamiennej Góry	Zapoznanie mieszkańców z zagadnieniami dotyczącymi gminnej ewidencji zabytków oraz przybliżenie skutków prawnych z tym związanych.	Liczba przeprowadzonych działań
	Opracowanie szkolenia z materiałem poglądowym dla przedstawicieli wspólnot mieszkaniowych, mających na celu promowanie standardów w zakresie rewaloryzacji i remontownia obiektów zabytkowych oraz możliwości pozyskiwania funduszy na ten cel, a także sprawnego zarządzania nimi	Przygotowanie opracowania i odbycie szkolenia (cyklu szkoleń)
	Wydawanie i wspieranie publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy.	Liczba publikacji i ilość wydanych środków
	Nagłaśnianie, promowanie i informowanie lokalnej społeczności, o ważnych odkryciach konserwatorskich i archeologicznych, w celu budowania tożsamości historycznej oraz kreowania właściwych zachowań wobec dziedzictwa kulturowego.	Liczba opublikowanych informacji
	Wprowadzenie i upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej.	Liczba przeprowadzonych konkursów, odbytych wystaw, wycieczek popularyzujących historię miasta oraz jego zabytki.
	Wspieranie działań i współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi w sferze ochrony zabytków.	Nazwa organizacji, z którą nawiązano współpracę

Integracja działań w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego	Współpraca z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania – kierunkowskazy do obiektów zabytkowych na drogach wojewódzkich, powiatowych i gminnych, w celu informowania i ułatwiania dojazdu do tych obiektów.	Liczba wprowadzonych przy współpracy nowych oznaczeń
--	--	--

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Program Opieki nad Zabytkami realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych kierunków działań. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno-prawnych, społecznych oraz finansów publicznych. Zakłada się, że zadania określone w niniejszym programie będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

8.1. INSTRUMENTY PRAWNE, WYNIKAJĄCE Z OBOWIĄZUJĄCYCH PRZEPISÓW PRAWNYCH:

- 1) wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy;
- 2) decyzje administracyjne z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- 3) ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- 4) ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
- 5) ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane;
- 6) ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r, Prawo ochrony środowiska;
- 7) ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody;
- 8) ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami;
- 9) ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej;
- 10) ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu.

8.2. INSTRUMENTY FINANSOWE:

- 1) finansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy;
- 2) udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przy zabytkach wpisanych do gminnej ewidencji zabytków;
- 3) korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje;
- 4) współpraca pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnym w ramach „Partnerstwa publicznego - prywatnego” (PPP).

8.3. INSTRUMENTY SPOŁECZNE:

- 1) prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, zarządcami wspólnot mieszkaniowych, osobami fizycznymi);
- 2) edukacja kulturowa;
- 3) pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego;
- 4) informacja na temat znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy;
- 5) współdziałanie z organizacjami społecznymi.

8.4. INSTRUMENTY KOORDYNACJI:

- 1) realizacja projektów i programów, dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy (np. strategia rozwoju, plany rozwoju lokalnego, programy rozwoju infrastruktury, programy ochrony środowiska przyrodniczego, programy prac konserwatorskich, studia i analizy, koncepcje, plany rewitalizacji);
- 2) współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków;
- 3) współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego.

8.5. INSTRUMENTY KONTROLNE:

- 1) aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków;
- 2) oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym;
- 3) sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji programu oraz jego aktualizacja związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania;
- 4) monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego;
- 5) prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami.

9. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, tj. osób fizycznych, jednostek organizacyjnych, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań. Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Ważne jest, by władze gminy z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w budżecie środków przeznaczonych na realizację zapisów Programie Opieki nad

Zabytkami. Tym bardziej, że znaczna część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach. Główny obowiązek związany z opieką, ochroną oraz finansowaniem wszelkich prac konserwatorskich lub robót budowlanych, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych. Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

- 1) Źródła krajowe: dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków, dotacje wojewódzkie i powiatowe, dotacje gminne, dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji z Funduszu Kościelnego, premie, i promesy z różnych funduszy, w tym m. in. z Funduszu Termomodernizacji i Remontów;
- 2) Źródła zagraniczne: źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych; źródła z programu Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020; źródła poza unijne - Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG.

9.1. DOTACJE

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac. Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa szczegółowo wykaz działań które mogą podlegać dofinansowaniu.

Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej; - opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- 4) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- 5) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- 6) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- 7) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- 8) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- 9) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- 10) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- 11) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- 12) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej; - uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- 13) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- 14) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków;
- 15) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i ogromowej.

Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli: zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

9.1.1. Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Co roku WKZ ustala w zarządzeniu regulamin udzielania dotacji na kolejny rok. W dniu 27 listopada 2019 r. Dolnośląski Wojewódzki Konserwator Zabytków we Wrocławiu ustalił zarządzeniem nr 36/2019 r. Regulamin udzielania przez Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu w 2020 r. dotacji celowych z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach ruchomych i nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków. Z protokołu komisji oceniającej wnioski o udzielenie w 2020 r. dotacji celowej wynika, że kwota przyznanych dotacji wynosi niespełna 2 000 000 zł, podobnie jak w roku ubiegłym. Zdecydowana większość przyznanych dotacji kierowana jest do parafii rzymskokatolickich i przeznaczona na remonty obiektów sakralnych. Szczegółowe informacje można znaleźć na stronie internetowej: www.wosoz.ibip.wroc.pl w zakładce „Aktualności/dotacje”.

9.1.2. Dotacje samorządowe:

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały poszczególnych organów stanowiących danego samorządu w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym.

Z budżetu Województwa Dolnośląskiego udzielane są dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze województwa dolnośląskiego na podstawie złożonych wniosków. Zasady i tryb udzielania dotacji określa uchwała Sejmiku Województwa Dolnośląskiego nr XXVIII/788/12 z dnia 8 listopada 2012 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji (...) wraz ze zmianą przyjętą w uchwale nr XVIII/466/16 z dnia 28 stycznia 2016 r. W budżecie 2020 roku na ochronę zabytków, w ramach naboru wniosków o dotację, przeznaczono kwotę 5 500 000 zł., a wnioski można było składać w terminie od dnia 2 do 31 stycznia. Szczegółowe informacje na temat dotacji w tym: wniosek z instrukcją wypełnienia, można znaleźć na stronie internetowej: <http://www.umwd.dolnyslask.pl/kultura/ochrona-zabytkow/> w zakładce „Ochrona zabytków. W roku ubiegłym Sejmik Województwa Dolnośląskiego Uchwałą nr VI/127/19 z dnia 28 marca 2019 r. przyznał dotacje na realizację prac przy zabytkach w łącznej kwocie 5 000 000 zł. Podobnie jak z puli Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zdecydowana większość przyznanych dotacji skierowana była do parafii rzymskokatolickich i przeznaczona na remonty obiektów sakralnych.

W budżecie Powiatu Kamiennogórskiego, na dotacje celowe w zakresie kultury i dziedzictwa narodowego na rok 2020, zabezpieczono kwotę 7 000 zł. Organ stanowiący powiatu nie podjął uchwały w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji celowej przeznaczonej dla ochrony obiektów zabytkowych.

Z budżetu Gminy Miejskiej Kamienna Góra dotacje z zakresu ochrony zabytków przyznawane są na podstawie uchwał Rady Miasta, podejmowanych dla każdorazowo przyznanej dotacji. Obecnie jest przygotowany projekt uchwały regulujący ogólne zasady i tryb udzielania dotacji, sposobu jej rozliczenia i kontroli na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. W budżecie na 2020 r. zabezpieczono w dziale 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego kwotę ok. 13 500 000 zł. Kwota ta obejmuje dotacje na zadania własne, nie obejmuje dotacji celowej do zabytków nie będących własnością gminy, która będzie mogła być udzielana po podjęciu stosownej uchwały przez Radę Miasta.

9.1.3. Pozostałe wsparcia:

- 1) Konkurs „Zabytek Zadbane” - jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 r. podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa. Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów. Obiekty można zgłaszać w 6 kategoriach:
 - a) Utrwalenie wartości zabytkowej obiektu;
 - b) Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe);
 - c) Adaptacja obiektów zabytkowych;
 - d) Architektura i budownictwo drewniane;
 - e) Architektura przemysłowa i budownictwo inżynieryjne;
 - f) Kategoria specjalna: właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem.
- 2) Fundusz Termomodernizacji i Remontów jest programem rządowego wsparcia remontów i termomodernizacji, w celu poprawy stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię cieplną. Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły - wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa.
- 3) Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) jest głównym źródłem finansowania w Polsce inwestycji proekologicznych. Wraz z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej NFOŚiGW tworzy system funduszy ekologicznych. W oparciu o Wspólną Strategię działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2013 - 2016 z perspektywą do 2020 r., realizuje politykę ochrony środowiska w Polsce. Służą temu stabilne przychody, doświadczone kadry oraz wypracowane formy współpracy z beneficjentami. Wyznaczony cel generalny Strategii działania NFOŚiGW: „Poprawa stanu środowiska i zrównoważone gospodarowanie jego zasobami przez stabilne, skuteczne i efektywne wspieranie przedsięwzięć i inicjatyw służących środowisku”, realizowany jest w ramach czterech priorytetów:
 - a) Ochrona i zrównoważone gospodarowanie zasobami wodnymi;
 - b) Racjonalne gospodarowanie odpadami i ochrona powierzchni ziemi;
 - c) Ochrona atmosfery;
 - d) Ochrona różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów.Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej z końcem listopada rozpoczyna przyjmowanie wniosków w ramach nowej unijnej perspektywy. W ramach uruchomionych działań zostanie udostępnionych na projekty środowiskowe ponad 5 mld zł.
- 4) Program Dom Kultury+ jego organizatorem jest Narodowe Centrum Kultury, a celem programu jest poszerzenie dostępu do kultury, stworzenie warunków sprzyjających rozwojowi współpracy, komunikacji, pobudzenie aktywności obywatelskiej w przestrzeni kultury, wykreowanie warunków sprzyjających nowoczesnej edukacji kulturalnej i artystycznej.

Obecnie jest realizowana trzecia edycja programu „Inicjatywy lokalne”, której celem strategicznym jest inicjowanie działań służących wzmocnieniu zaangażowania domów kultury w życie społeczności lokalnej, odkrywaniu i rozwijaniu potencjału i kapitału kulturowego jej członków oraz kulturotwórczych zasobów społeczności. Program skierowany jest do domów kultury, które gotowe są prowadzić nowatorskie działania animacyjne projektowane w oparciu o przeprowadzoną wcześniej diagnozę i poddane ewaluacji, a ukierunkowane na bezpośrednią i bliską współpracę z przedstawicielami społeczności lokalnej. Główny nacisk programu położony jest na nawiązywanie przez dom kultury stałych relacji z mieszkańcami miejscowości, na terenie których działa. Odkrywanie talentów i wzmocnianie potencjału społecznego ma owocować stworzeniem wspólnych inicjatyw na rzecz społeczności lokalnych i przestrzeni publicznej. W realizacji zadania beneficjenta wspomagać będzie wskazany przez NCK animator, który udzieli mu merytorycznego i fachowego wsparcia w zakresie przeprowadzenia lokalnej diagnozy społecznej, a w szczególności pomoże przeprowadzić ewaluację projektu. Beneficjent będzie mógł skorzystać z wiedzy i doświadczenia animatora z zakresu zarządzania projektami i współpracy ze społecznością lokalną. Działania podejmowane przy realizacji zadań mają służyć przede wszystkim: inicjowaniu nowych praktyk w zarządzaniu instytucją kultury, odkrywaniu i pobudzaniu aktywności społecznej, wspomaganie rozwoju kapitału społecznego i kulturowego, a także poznawaniu nowych możliwości współpracy z mieszkańcami. Jednym z oczekiwanych efektów programu jest wzmocnienie roli domu kultury jako miejsca otwartego, wspólnego dla wszystkich mieszkańców.

- 5) Finansowanie z fundacji jest kolejną możliwością pozyskiwania funduszy zewnętrznych. Można tu wymienić np. fundacje bankowe, Fundację LOTTO Milion Marzeń, Fundację Polska Miedź - KGHM, Fundację PGNiG, Fundację Orange.
- 6) Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków Dnia 1 stycznia 2018 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tworzące Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków jako państwowy fundusz celowy. To jest pierwsze pozabudżetowe źródło ich finansowania. Fundusz początkowo zasilony zostanie z kar administracyjnych oraz nakładów orzeczonych przez sądy za przestępstwa popełniane przeciwko zabytkom. Nowelizacja zakłada wprowadzenie administracyjnych kar pieniężnych w miejsce grzywnien wyznaczonych wskutek postępowań w sprawach o wykroczenia. Kary administracyjne są nakładane przez wojewódzkich konserwatorów od 1 stycznia 2018 r. Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków pozwoli na szybkie dofinansowanie zabytków uszkodzonych, np. wskutek katastrof, jak powodzie czy pożary. Dodatkowe pieniądze pozwolą na pilne ratowanie zabytków, czyli naprawę uszkodzonego dachu, rynien czy powybijanych okien. Środkami Funduszu będzie dysponował Generalny Konserwator Zabytków, działający w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

9.2. PROGRAMY OPERACYJNE MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, które w 2020 roku obejmowały między innymi:

- 1) Program Ochrona Zabytków, którego celem jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Kluczowe dla realizacji celów programu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku, w ramach programu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. Duży nacisk kładziony będzie na dofinansowanie prac przy obiektach najbardziej zagrożonych oraz zabytkach najcenniejszych – wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznanych za Pomniki Historii oraz tych, posiadających wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Istotnym celem programu jest również zwrócenie uwagi na obiekty, mające szczególne znaczenie dla dziedzictwa kulturowego – zarówno w kontekście ogólnosiwiatowym, jak lokalnym, gdzie pełnią ważną rolę nośnika historii i tradycji. Określone regulaminem zasady dopuszczają możliwość całkowitego finansowania zadania, to jednakże wsparcie takie będzie otrzymać tylko w szczególnych przypadkach, gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną i naukową, wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub gdy stan zabytku wymaga niezwłocznej interwencji. Istotnym elementem brany pod uwagę przy ocenie organizatorów będzie podejmowanie przez nich w przeszłości działań zmierzających do zabezpieczenia obiektu, będące wyrazem troski i dbałości o dziedzictwo. Kluczowym efektem działań realizowanych w ramach programu winno być stworzenie trwałych podstaw dla harmonijnego funkcjonowania obiektów zabytkowych we współczesnym, podlegającym dynamicznym, nieodwracalnym zmianom otoczeniu. Dzięki realizacji nakreślonych wyżej celów obiekty zabytkowe, zachowując status materialnych świadectw minionych wieków, pozostaną integralną, pełnoprawną częścią czasów obecnych i przyszłych. W najbliższych latach wśród dofinansowanych projektów szczególne znaczenie będą odgrywały te, dotyczące obiektów pełniących obecnie lub w przyszłości funkcje kulturalne. Istotnym celem programu jest poprawa stanu instytucji kultury mieszczących się w zabytkowych siedzibach, których remonty ze względu na intensywność użytkowania są szczególnie potrzebne. Skromne środki jakimi dysponują jednostki samorządu terytorialnego a także samorządowe instytucje kultury często nie pozwalają na przeprowadzenie kompleksowych prac, co z kolei oznacza postępującą degradację zabytkowej substancji i wymaga większego niż dotychczas wsparcia ze strony Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
- 2) Program „Infrastruktura kultury”, którego celem jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.
- 3) Ochrona zabytków archeologicznych, którego celem jest wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. W ramach programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, realizowanych zgodnie z obowiązującymi przepisami w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami:

- a) niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentacja zasobów dziedzictwa archeologicznego z wykorzystaniem metod tradycyjnych i nowoczesnych, m.in. badań powierzchniowych, prospekcji podwodnej, badań geofizycznych, prospekcji lotniczej, skaningu laserowego;
- b) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

Wnioski do poszczególnych programów można było składać do dnia 29 listopada 2019 roku (z wyjątkiem wcześniej ogłoszonego Programu „Ochrona zabytków”). Szczegółowe informacje na temat wszystkich programów znajdują się na stronie internetowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego - w zakładce Programy MKIDN 2020 <https://www.gov.pl/web/kultura/programy-mkidn-2020>

9.3. ŚRODKI EUROPEJSKIE

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

- 1) Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014 – 2020. Można wyróżnić trzy typy programów: transgranicznych, transnarodowych i międzyregionalnego na lata 2014 - 2020. Zasadniczą różnicą między trzema typami współpracy jest zakres terytorialny, w ramach którego można realizować wspólne przedsięwzięcia:
 - a) obszary przylegające do granic państwowych, w przypadku programów współpracy transgranicznej. Programy transgraniczne służą przede wszystkim budowaniu więzi łączących społeczności po obu stronach granicy. Ich realizacja ma na celu wzmocnienie współpracy poprzez wzrost liczby wspólnych inicjatyw dotyczących między innymi ochrony środowiska, rozbudowy infrastruktury, wymiany kulturalnej, czy wzajemnych kontaktów młodzieży;
 - b) duże zgrupowania europejskich regionów z kilku lub kilkunastu państw w ramach programów współpracy transnarodowej;
 - c) wszystkie regiony UE w zakresie współpracy międzyregionalnej. Projekty, oparte na współpracy z partnerami zagranicznymi mogą dotyczyć między innymi kultury, sztuki, turystyki i promocji regionu.
- 2) Kreatywna Europa to program Unii Europejskiej oferujący wsparcie finansowe dla sektorów audiowizualnych, kultury i kreatywnych. Program ten jest realizowany w latach 2014 - 2020 i zawiera trzy komponenty: media, kultura i część międzysektorową z nowym instrumentem finansowym od 2016 r. Nowe priorytety, które pojawiają się w Kreatywnej Europie wynikają z analizy obecnej sytuacji sektorów kultury w Europie i problemów, jakie napotykają europejscy artyści. Są to przede wszystkim: budowanie kompetencji sektorów kultury i kreatywnych do skutecznego działania na poziomie ponadnarodowym oraz strategiczne budowanie i rozwój publiczności dla odbioru europejskich dzieł i zwiększanie dostępu do kultury. Komponent kultura jest częścią programu skierowaną do instytucji, organizacji i innych podmiotów działających w sektorach kultury, a jego celem jest promocja europejskiej kultury i sztuki, zwiększanie mobilności artystów i dzieł europejskich, budowanie współpracy kulturalnej na poziomie ponadnarodowym, rozwijanie europejskiej publiczności oraz dostosowywanie sektorów kultury do technologii cyfrowych i wdrażania innowacji.
- 3) Program Europa dla Obywateli 2014 - 2020 jest programem skierowanym na realizację „miękkich” działań projektowych między innymi w tematyce dziedzictwa kulturowego, którego celem jest zwiększenie świadomości obywateli o historii i integracji europejskiej oraz pomoc w lepszym zrozumieniu polityki UE i jej wpływu na życie codzienne obywateli państw członkowskich. Cele programu to: przyczynianie się do lepszego zrozumienia historii i różnorodności Unii Europejskiej przez jej obywateli, wspieranie obywatelstwa europejskiego oraz poprawa warunków dla społecznego i demokratycznego zaangażowania na poziomie Unii, wzrost świadomości obywatelskiej w zakresie pamięci o przeszłości, wspólnej historii i wartościach, zachęcanie do demokratycznego uczestnictwa obywateli na szczeblu UE, rozwijanie ich wiedzy na temat procesu kształtowania polityki Unii i promowanie możliwości społecznego zaangażowania i międzykulturowego dialogu oraz wolontariatu w skali całej UE. Z programu przeznaczane są środki na działania w dwóch obszarach tematycznych: Pamięć europejska oraz Demokratyczne zaangażowanie i uczestnictwo obywatelskie. Pierwszy obszar obejmuje tematykę: pamięć o wspólnej przeszłości w wymiarze europejskim, europejska różnorodność kulturowa i wspólne wartości, przyczyny powstania totalitarnych reżimów w historii nowożytnej Europy, tolerancja, wzajemne zrozumienie, dialog międzykulturowy i pojednanie. Przykładowe działania: dla tego obszaru to badania, wystawy, debaty publiczne, warsztaty, konferencje angażujące obywateli z różnych grup docelowych. Maksymalny czas trwania projektu: 18 miesięcy. Maksymalna kwota dotacji: 100 000 euro. Z wnioskami mogą występować: władze lokalne i reprezentujące je instytucje, organizacje pozarządowe, instytuty badawcze, inne instytucje lub organizacje nienastawione na zysk. Drugi obszar obejmuje tematykę: obywatelstwo europejskie, realne uczestnictwo w procesach decyzyjnych Unii Europejskiej, wzajemne zrozumienie i edukację międzykulturową, solidarność, społeczne zaangażowanie i wolontariat. Ten obszar uzupełniony został przez działania horyzontalne, tj.:
 - a) Partnerstwo Miast, obejmuje: spotkania, konferencje, debaty obywateli miast partnerskich. Maksymalny czas trwania projektu 21 dni, a maksymalna kwota dotacji 25 000 €
 - b) Wnioskodawcy: miasta/władze miejskie, komitety ds. partnerstwa, inne organizacje nienastawione na zysk, reprezentujące samorządy terytorialne.
 - c) Sieci Miast, obejmujące: wymiany dobrych praktyk, spotkania wokół wspólnych tematów osadzonych w kontekście obywatelstwa europejskiego. Maksymalny czas trwania projektu 24 miesiące, a maksymalna kwota dotacji 150 000 €
 - d) Projekty Społeczeństwa Obywatelskiego, obejmujące: inicjatywy bezpośrednio związane z polityką Unii Europejskiej, promocja społecznego zaangażowania i solidarności, zbieranie i analiza opinii, wolontariat. Maksymalny czas trwania projektu 18 miesięcy, a maksymalna kwota dotacji 150 000 €.
- 4) Program operacyjny infrastruktura i środowisko 2014 - 2020 to największy program finansowany z Funduszy Europejskich nie tylko w Polsce, ale i Unii Europejskiej. Główne obszary, na które są przekazywane środki to: gospodarka

niskoemisyjna, ochrona środowiska, przeciwdziałanie i adaptacja do zmian klimatu, transport i bezpieczeństwo energetyczne oraz ochrona zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Budżet programu wynosi ponad 27,4 mld euro z Funduszy Europejskich (FE), czyli ok. 115 mld zł. Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego to priorytet nr 8 z alokacją 467,3 mln euro na inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, szkół artystycznych.

- 5) Program Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020 - projekt programu został przygotowany przez Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji oraz Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju. Program został przyjęty przez rząd 8 stycznia 2014 r., a dnia 5 grudnia 2014 r. przez Komisję Europejską, jego celem jest wykorzystanie potencjału cyfrowego do poprawy jakości życia. W ramach programu planuje się realizację czterech osi priorytetowych:
 - a) Oś priorytetowa I - to powszechny dostęp do szybkiego Internetu z alokacją środków UE – 1 020 222 652 EUR, której cel szczegółowy zakłada wyeliminowanie terytorialnych różnic w możliwości dostępu do szerokopasmowego Internetu o wysokich przepustowościach.
 - b) Oś priorytetowa II – to e-administracja i otwarty rząd z alokacją środków UE 949 604 018 EUR, której cele szczegółowe zakładają: wysoką dostępność i jakość e - usług publicznych, cyfryzację procesów back-office w administracji rządowej, cyfrową dostępność i użyteczność informacji sektora publicznego.
 - c) Oś priorytetowa III – to cyfrowa aktywizacja społeczeństwa z alokacją środków UE 145 000 000 EUR, której cele szczegółowe zakładają zwiększenie stopnia i poprawę umiejętności korzystania z Internetu, w tym e-usług publicznych oraz pobudzenie potencjału uzdolnionych programistów dla zwiększenia zastosowania rozwiązań cyfrowych w gospodarce i administracji.
 - d) Oś priorytetowa IV - to pomoc techniczna z alokacją środków UE 57 668 000 EUR, której cele szczegółowe zakładają wsparcie dla procesu zarządzania i wdrażania programu, informację, promocję i doradztwo.
- 6) Fundusze Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) i Fundusze norweskie na lata 2014 – 2021. Kwota dostępna w ramach Funduszu EOG wynosi 2,8 mld euro, a Funduszu norweskiego wynosi 1,25 mld euro. Polsce zostały przyznane największe środki w ramach obydwu funduszy, tj. odpowiednio 397,8 i 411,5 miliona euro, które mają za zadanie wspierać działania w 5 sektorach priorytetowych, powiązanych w 23 obszarach programowych, odzwierciedlające priorytety określone w dziesięcioletniej strategii Unii Europejskiej i cele polityki spójności UE. Środki z Funduszy przeznaczane są na wzrost i tworzenie miejsc pracy, działania związane ze zmianą klimatu oraz przechodzeniem na zieloną energię, przy równoczesnym zmniejszaniu ubóstwa i wykluczenia społecznego. Ponadto programy promują współpracę dwustronną i międzynarodową. Działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego znalazły wsparcie w sektorze - Kultura, społeczeństwo obywatelskie, dobre zarządzanie, podstawowe prawa i wolności – w programie: Przedsiębiorczość w obszarze kultury, dziedzictwo kulturowe i współpraca kulturowa.
- 7) Program Interreg V-A Republika Czeska – Polska 2014- 2020, który realizowany jest na całym polsko-czeskim pograniczu, jest narzędziem służącym do wspierania projektów o mniejszej wartości finansowej, które mają wpływ na obszar pogranicza na poziomie lokalnym. Mikroprojekty ukierunkowane są w szczególności na rozwój transgranicznych stosunków międzyludzkich, działań oświatowych i kulturalnych oraz inicjatyw obywatelskich. Dofinansowywane mogą być także mikroprojekty, których celem jest poprawa infrastruktury danego obszaru, w szczególności w zakresie infrastruktury turystycznej o oddziaływaniu transgranicznym. Wspierane będą inwestycje w atrakcje kulturowe i przyrodnicze, przyczyniające się do poprawy warunków rozwoju turystyki na obszarze transgranicznym i tworzące tym samym warunki do wzrostu zatrudnienia na poziomie lokalnym. Głównym celem interwencji nie jest wprawdzie poprawa stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego na obszarze programowym, ale zwiększenie dzięki takim działaniom atrakcyjności pogranicza i w konsekwencji – ruchu turystycznego na obszarze wsparcia. Harmonogram naborów wniosków na lata 2019 - 2021 jest dostępny na stronie <http://www.euroregion-nysa.eu/programy-interreg-va-republika-czeska-polska-20142020>.
- 8) Program Współpracy Interreg Polska - Saksonia 2014 - 2022 to wsparcie dla małych projektów transgranicznych na polsko - saksońskiej granicy Euroregionu Nysa. Wsparcie otrzymać mogą takie projekty, których cele przyczyniają się do osiągnięcia celów programowych FMP i których wskaźniki wspierają osiągnięcie wskaźników programowych. W ramach FMP wspierane są działania, które przyczyniają się do intensyfikacji i poprawy współpracy transgranicznej, między innymi: organizacja i przeprowadzanie seminariów, konferencji i wydarzeń informacyjnych, organizacja i przeprowadzanie spotkań, wymiany doświadczeń, pokazów, wydarzeń kulturalnych i sportowych, wymiany grup, w szczególności wymiany grup dzieci, młodzieży, studentów i uczniów, projekty działań informacyjno - promocyjnych oraz reklama dla obszaru, opracowywanie wielojęzycznych publikacji i materiałów informacyjnych (przynajmniej w języku polskim i niemieckim). Wsparcie dla małych projektów udzielane jest w formie bezzwrotnej dotacji zgodnie z zasadą refundacji kosztów. Łączna suma wydatków dla małego projektu nie może przekroczyć 30.000 euro Dofinansowanie wynosi maksymalnie 85% wydatków kwalifikowalnych, min. 3 000 euro i maks. 20 000 euro. Szczegóły dotyczące Programu można znaleźć na stronie <http://www.euroregion-nysa.eu/programy-i-fundusze>.
- 9) Ustawa o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r., której celem jest zapewnienie skuteczności i powszechnego charakteru działań rewitalizacyjnych, a także ich kompleksowości i wprowadzenia mechanizmów koordynacji. Określa programowanie, koordynację i tworzenie warunków do realizacji procesu rewitalizacji przez jej interesariuszy jako fakultatywne zadanie własne gminy. Głównymi adresatami ustawy są organy samorządu terytorialnego oraz mieszkańcy gmin, na terenie których znajdują się obszary zdegradowane i w których prowadzone będą działania rewitalizacyjne. Ważnym źródłem finansowania działań rewitalizacji, pokrywającym się z pierwszym okresem obowiązywania ustawy, będą środki europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych (głównie EFS, EFRR oraz dodatkowo środki FS). Umowa Partnerstwa, czyli główny dokument ustanawiający ramy wdrażania środków unijnych w perspektywie budżetowej 2014 - 2020, wskazuje „miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji” jako jeden z pięciu tzw. obszarów strategicznej interwencji. Zgodnie z dokonanymi szacunkami, na działania rewitalizacyjne w ramach wybranych priorytetów inwestycyjnych

przeznaczona zostanie co najmniej równowartość 25 mld zł. Środki te będą głównie dotyczyć regionalnych programów operacyjnych (RPO). Do tej kwoty należy także doliczyć wkład własny beneficjentów.

10. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie prac i robót na obiektach zabytkowych jest jej zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd gminny powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

- 1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest miasto Kamienna Góra;
- 2) kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze Kamiennej Góry.

GMKG jest właścicielem (posiada tytuł prawny) do 54 obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Ponadto gmina ma udział własnościowy (różnej wielkości) w dalszych 280 obiektach zabytkowych, którymi zarządza wspólnota mieszkaniowa. Kolejne 106 obiektów zabytkowych jest w rękach osób fizycznych, a 52 obiekty stanowią własność osób prawnych. GMKG jako właściciel czy współwłaściciel obiektów zabytkowych jest ustawowo zobligowana do opieki nad nimi, utrzymywania ich w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. W roku 2019, w obiektach zabytkowych z udziałem gminy, zostały przeprowadzone remonty pokrycia dachów na 12 budynkach mieszkalnych i mieszkańko-usługowych. Dodatkowo dla budynku mieszkalnego przy ul. T. Kościuszki nr 25 wykonano remont elewacji, klatki schodowej z wymianą stolarki okiennej i instalacji elektrycznej. Dla tego zadania, wspólnota na remont części wspólnych uzyskała dofinansowanie w kwocie ok. 361 277 zł z Europejskiego Funduszu Program Regionalny oraz z budżetu państwa w kwocie ok. 25 300 zł. Łączny koszt remontów w roku 2019 opiewał na kwotę prawie 1 300 000 zł. Udział gminy wynosił ok. 565 423 zł, udział pozostałych właścicieli lokali mieszkalnych wspólnot stanowił kwotę ok. 348 000 zł.

TABELA NR 6: Remonty obiektów zabytkowych z udziałem GMKG

Remonty obiektów zabytkowych w 2019 r.		
OGÓLEM:	1 300 000 [zł]	100 [%]
Udział GM	565 423	43,5
Udział Właścicieli	348 000	26,8
Pozyskane dofinansowanie	386 577	29,7

Ponadto w roku 2019 GMKG prowadziła prace inwestycyjne przy obiektach zabytkowych, których jest jedynym właścicielem. Realizując konsekwentnie wytyczne zapisane w Strategii – samorząd przeprowadził i prowadzi prace remontowe z gruntowną modernizacją w Muzeum (prace zakończone) i w Centrum Kultury – bibliotece i przedszkolu (prace w trakcie realizacji). Ponadto kontynuowano rewitalizację ciągów komunikacyjnych w centrum miasta (realizacja ostatniego etapu). Ponadto wykonano rewitalizację dwóch kamienic w rynku. Zakres robót przy poszczególnych obiektach, udział finansowy GMKG w kosztach inwestycji oraz wielkość pozyskanego dofinansowania przedstawia tabela nr 7. Ogólna wartość robót inwestycyjnych wykonanych w roku 2019 przy zabytkach wyniosła 15 232 110 zł, z tego znaczny udział GMKG wynosił - 9 046 176 zł. Z innych źródeł została pozyskana ogólna kwota w wysokości - 6 185 934, co stanowi ok. 40% wartości wykonanych robót inwestycyjnych. Przy czym należy zauważyć, że stopień pozyskanego dofinansowania do każdego zadania był różny i mieścił się w przedziale od maksymalnego - 70,80% do najniższego – 24%.

TABELA NR 7: Inwestycje obiektów zabytkowych GMKG

l p	Funkcja obiektu	Adres obiektu	Zakres wykonanych prac	Ogólny koszt inwestycji/ wykonanych robót w [zł]	Udział GMKG [zł]	Inne źródła finansowania [zł]
1	Drogi	Żeromskiego, Słowiańska, Żytnia, Łączna i Wąska oraz kwartały wewnątrzbloko we w tym, rejonie	Kontynuacja rewitalizacji układu komunikacyjnego Starego Miasta -Remont dróg wraz z modernizacją oświetlenia oraz infrastrukturą podziemną w rejonie Starego Miasta	4 947 060	1 444 699	3 502 361
				100%	29,20%	70,80%
2	Budynek użyteczności publicznej	Ulica T. Kościuszki 4	Kontynuacja prac związanych z przebudową i termomodernizacją obiektu Centrum Kultury wraz z kompleksową modernizacją poszczególnych części obiektu, w tym przedszkola i biblioteki	9 009 315	6 856 991	2 152 324
				100%	76%	24%

3	Budynek mieszkalny	Plac Wolności 16	Kompleksowy remont elewacji ze wzmocnieniem ścian zewnętrznych i odtworzeniem elementów wystroju elewacji. Wymiana starej stolarki okiennej. Renowacja płaskorzeźb na elewacji frontowej. Przebudowa kominów i remont dachu z wymianą pokrycia ceramicznego oraz obróbek blacharskich, rynien i rur spustowych.	833 948	510 818	323 130
				100%	61,30%	38,70%
4	Budynek mieszkalny	Plac Wolności 12	Kompleksowy remont elewacji ze wzmocnieniem ścian zewnętrznych i odtworzeniem ozdobnych elementów wystroju elewacji. Wymiana starej stolarki okiennej. Renowacja rzeźb i płaskorzeźb na attyce.	441 787	233 668	208 119
				100%	52,90%	47,10%
OGÓLEM:				15 232 110	9 046 176	6 185 934

Kolejną formą pomocy, z jakiej mogą skorzystać właściciele obiektów zabytkowych na terenie Kamiennej Góry jest możliwość otrzymania dotacji z budżetu miasta na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku. Dotacje są wyrazem świadomej polityki gminy, aktywizującą właścicieli obiektów zabytkowych. Dotychczas zasady udzielania dotacji określone były każdorazowo w uchwałach podejmowanych przez Radę Miasta dla obiektów wpisanych jedynie do rejestru zabytków. Wskazane byłoby aby przygotowany obecnie projekt uchwały - regulującej ogólne zasady i tryb udzielania dotacji, sposobu jej rozliczenia i kontroli na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych nie tylko do rejestru zabytków ale wszystkich obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków – wszedł w życie z początkiem 2021 roku. Należy również przewidzieć na ten cel w planie budżetu określoną kwotę.

Na przestrzeni ostatnich pięciu lat Rada Miasta Kamienna Góra przyznała dotację z budżetu miasta na prace remontowe, przy ujętych w rejestrze zabytków, obiektach nie będących własnością gminy, na łączną kwotę 340 000 zł.

TABELA NR 8: Dotacje z budżetu GMKG na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane

I.p	Uchwała Nr	data	Podmiot otrzymujący dotację	Kwota Zł	Przedmiot dotacji
1	V/27/15 XII/69/15	26.02.2015 29.10.2015	Parafia MB Różańcowej	30 000	Wymiana stolarki okiennej w obiekcie kościoła
2	XXII/141/16	31.08.2016	Parafia MB Różańcowej	30 000	Wymiana stolarki okiennej w obiekcie kościoła
3	XXIII/219/17	26.04.2017	Parafia MB Różańcowej	30 000	Wymiana stolarki okiennej w obiekcie kościoła
4	VII/36/19	27.03.2019	Parafia Ap. Piotra i Pawła	250 000	Izolacja ścian fundamentowych i instalacja uziemienia otokowego obiektu kościoła
OGÓLEM:				340 000	

Podsumowując, należy zauważyć duży wkład finansowy gminy przy realizacji zadań w zakresie ochrony zabytków na przestrzeni minionego roku 2019 na łączną kwotę 9 861 599 zł, co stanowiło ok. 10% budżetu gminy, i obejmowało finansowanie:

- 1) remonty obiektów mieszkalnych wspólnotowych – 565 423 zł
- 2) inwestycje obiektów własnych – 9 046 176 zł
- 3) dotacje do obiektów nie będących własnością gminy - 250 000 zł

Całkowita kwota zainwestowania w obiekty zabytkowe na terenie miasta Kamienna Góra w 2019 r., uwzględniająca wkład GMKG, dofinansowanie pozyskane z innych źródeł oraz wkład wspólnot mieszkaniowych, wynosi 16 782 110 zł. Kwota ta jest obecnie na wysokim poziomie, z uwagi na szeroki zakres prac w budynku nr 4 przy ul. T. Kościuszki. Mając na uwadze dużą liczbę obiektów zabytkowych w mieście (w GEZ ok. 500) i niewielkie nakłady finansowe na te obiekty przez wiele lat – zaangażowanie środków finansowych w obiekty zabytkowe jest wciąż niewystarczające. Dlatego niezwykle istotne jest, aby finansowe wsparcie gminy w latach 2020 - 2023 przy zadaniach z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego, w miarę możliwości, utrzymać na obecnym wysokim poziomie finansowania (również po zakończeniu modernizacji budynku nr 4 przy ul. T. Kościuszki – Centrum Kultury). Zaplanowane w budżecie, racjonalne planowanie i finansowanie remontów obiektów zabytkowych w mieście pozwoli potencjalnym beneficjentom na rozsądne wykorzystanie środków w perspektywie kilkuletniej (np. wymiana pokrycia dachu i w kolejnym roku wykonanie elewacji). Innym rozwiązaniem polepszającym stan zachowania lokalnych zabytków jest występowanie gminy w roli partnera przy projektach unijnych lub ministerialnych, w których beneficjenci (właściciele zabytków) często nie są w stanie zapewnić wymaganego wkładu własnego. Takie działania wpłynęłyby na poprawę bytu mieszkańców i zwiększyłyby atrakcyjność turystyczną miasta.

Największe obawy budzą nieużytkowane obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków, które od wielu lat nie były objęte pracami remontowymi nawet w zakresie utrzymania. Budynek przy ul. L. Waryńskiego 13 (dawny KAMODEX). Można przyjąć,

że obiekt jest zabezpieczony przed niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi, ale elementy wystroju elewacji, przez wpływ czynników zewnętrznych poddawane są postępującej degradacji. Stan obiektu należy ocenić jako dostateczny. Budynek przy ul. S. Okrzei nr 14 (dawny DOM ŁOŻY), którego zniszczone pokrycie dachu (po pożarze) i brak zabezpieczeń powoduje postępującą degradację obiektu. Obecny stan technicznego budynku jest zły. Obraz posuniętej degradacji tego obiektu na przestrzeni 6 lat przedstawiają poniższe fotografie. Koniecznym wydaje się wykonanie nie tylko prac zabezpieczających ale przeprowadzenie gruntownych remontów i modernizacji. Znalezienie współczesnych funkcji użytkowych dla tych obiektów i dostosowanie ich do tych funkcji pozwoliłoby uchronić obiekty przed ruiną.

Foto 22. Budynek ul. S. Okrzei nr 14 – zdjęcie z 2014 r.

Foto 23. Budynek ul. S. Okrzei nr 14 – zdjęcie z 2020 r.

Ponadto (w zakresie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie) gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (m.in. stowarzyszenia). Niezależnie od wymagań prawnych gmina powinna również dołożyć wszelkich starań, aby cała przestrzeń publiczna (wraz z zabytkami), wpływała pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcała do odwiedzin miasta.

11. ANEKSY

Z realizacji programu Burmistrz Miasta Kamienna Góra za 2 lata sporządzi sprawozdanie, które przedstawi Radzie Miasta. Kolejne dokumenty (mogą stanowić aneksy lub odrębne dokumenty) powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

Bibliografia

- 1) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.;
- 2) Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- 3) Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach;
- 4) Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
- 5) Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r.- Prawo budowlane;
- 6) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska;
- 7) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody;
- 8) Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami;
- 9) Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej;
- 10) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie;
- 11) Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach;
- 12) Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach;
- 13) Ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej;
- 14) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem;
- 15) Materiały dostępne w Urzędzie Miasta Kamienna Góra;
- 16) Informacje ze strony internetowej muzeum tkactwa - <http://muzeumtkactwa.pl/>
- 17) Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego - Paryż dnia 17 października 2003 r.
- 18) Joanna Plit – Krajobrazy Kulturowe Polski i ich przemiany (PAN IGiPZ Warszawa 2016)
- 19) Internet: http://cmentarze-zydowskie.pl/kamienna_gora.htm
- 20) Internet: <http://www.slaskiezamki.pl/?p=422>
- 21) (<https://meteor-turystyka.pl/miejsce/ratusz-w-kamiennej-gorze>)
- 22) <http://sanatorium.vxm.pl/?zarys-historyczny.11>
- 23) Jan Lubieniecki – z kart historii liceum ogólnokształcącego w Kamiennej Górze 1945-2005
- 24) Studium stanu istniejącego – stare miasto – Pracownia Konserwacji zabytków we Wrocławiu mgr inż. Arch. Janusz Tarantowicz
- 25) <http://www.kulturaludowa.pl/wp-content/uploads/do-pobrania/Publikacja-Niematerialne-Dziedzictwo-Kulturowe-tom1.pdf>
- 26) <https://e-legnickie.pl/inne-z-regionu/perly/3595-tajne-projekty-hitlera-foto>

Wykaz załączonych tabeli:

- 1) TABELA NR 1: WYKAZ ZABYTEKÓW NIERUCHOMYCH – załącznik nr 1 GEZ
- 2) TABELA NR 2: WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH – załącznik nr 2 GEZ
- 3) TABELA NR 3: Analiza SWOT
- 4) TABELA NR 4: Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr I
- 5) TABELA NR 5: Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr II
- 6) TABELA NR 6: Remonty obiektów zabytkowych z udziałem GMKG
- 7) TABELA NR 7: Inwestycje obiektów zabytkowych GMKG
- 8) TABELA NR 8: Dotacje z budżetu GMKG na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane

Wykaz załączonych rysunków/zdjęć:

- 1) Rys. 1. Układ urbanistyczny w obszarze starego miasta i pozostałości murów miejskich
- 2) Rys. 2. Cmentarz żydowski -schemat układu maceb - ul. Katowicka
- 3) Rys. 3. Budynki w zespole – ul. J. Korczaka 1
- 4) Foto 1. Cmentarz żydowski - ul. Katowicka
- 5) Foto 2. Widok na ruiny – fot. Piotr Słowiński
- 6) Foto 3. Zespół zamkowy - ruina - ul. Zamkowa
- 7) Foto 4. Zespół zamkowy - park - ul. Zamkowa
- 8) Foto 5. Kościół parafialny – ul. K. Miarki nr 24a
- 9) Foto 6. Kościół – kaplica cmentarna – ul. Katowicka nr 26
- 10) Foto 7. Kościół Łaski – pl. Kościelny nr 2
- 11) Foto 8. Muzeum Tkactwa – pl. Wolności nr 11
- 12) Foto 9. Cech Rzemiosł Różnych - ul. K. Miarki nr 27

- 13) Foto 10. Kamienica przy Al. Wojska Polskiego nr 12
- 14) Foto 11. Budynek ratusza – pl. Grunwaldzki nr 1
- 15) Foto 12. Centrum Kultury – ul. T. Kościuszki nr 4
- 16) Foto 13. Sąd Rejonowy - Al. Wojska Polskiego nr 36
- 17) Foto 14. Budynek usług zdrowia – w zespole – ul. J. Korczaka nr 1
- 18) Foto 15. Budynek przy ul. L. Waryńskiego nr 13
- 19) Foto 16. Dom Łoży – ul. S. Okrzei nr 14
- 20) Foto 17. Kamienny obelisk na wzgórzu niedaleko osiedla Antonówka
- 21) Foto 18. Pomnik upamiętniający poległych żołnierzy w bitwach w 1866 roku
- 22) Foto 19. Pomnik wojenny na Górze Parkowej
- 23) Foto 20. Trasa turystyczna – Projekt ARADO - wejście
- 24) Foto 21. Podziemna trasa turystyczna – Projekt ARADO
- 25) Foto 22. Budynek ul. S. Okrzei nr 14 – zdjęcie z 2014 r.
- 26) Foto 23. Budynek ul. S. Okrzei nr 14 – zdjęcie z 2020 r.

Uzasadnienie

do uchwały Nr _____ Rady Miasta Kamienna Góra
z dnia _____ 2020 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami miasta Kamienna Góra na lata 2020 - 2023;

Gminny Program Opieki nad Zabytkami miasta Kamienna Góra na lata 2020 - 2023 opracowano zgodnie z wymogami art. 87 ust. 1, 2 i 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r., poz. 282, ze zm.). Opracowanie zostało przesłane do poszczególnych wydziałów, stosownie do zakresu działalności. Wyznaczono termin - do dnia 20 lipca 2020 r. na uwagi, zastrzeżenia, wnioski, opinie i wątpliwości. Jedyna uwaga z Wydziału IOŚ, dotyczyła wprowadzenia do programu pomników przyrody - według wykazu, która została uwzględniona. Projekt GPOZ uzyskał pozytywną opinię, z punktu widzenia konserwatorskiego, Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w dniu 28 lipca 2020 r. - pismo JG/N.5183.632.2020.AZW z dnia 22.07.2020 r.).

W związku z powyższym oraz zgodnie z art. 87 ust. 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Burmistrz Miasta Kamienna Góra przedkłada projekt uchwały w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami miasta Kamienna Góra na lata 2020 - 2023 i wnosi o jej podjęcie.

BURMISTRZ
MIASTA KAMIENNA GÓRA
Janusz Chodasewicz

